

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO
POSLOVNO POROČILO ZAVAROVALNICE

Ljubljana, maj 2006

SABINA KNAP

IZJAVA

Podpisana SABINA KNAP izjavljam, da sem avtor tega magistrskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom dr. SLAVKE KAVČIČ in skladno s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah dovolim objavo magistrskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____ Podpis: _____

KAZALO

1. UVOD.....	1
1.1. PROBLEMATIKA MAGISTRSKEGA DELA	1
1.2. NAMEN IN CILJ MAGISTRSKEGA DELA	2
1.3. METODE DE LA.....	3
1.4. OMEJITVE.....	3
1.5. ZASNOVA DELA S STRUKTURO POGLAVIJ.....	4
2. LETNO POROČILO ZAVAROVALNICE	4
2.1. ZAKONSKE OSNOVE ZA PRIPRAVO LETNEGA POROČILA ZAVAROVALNICE V SLOVENIJI	4
2.2. LETNO POROČILO SLOVENSKE ZAVAROVALNICE PO ZGD IN ZZAVAR.....	6
2.3. STRUKTURA LETNEGA POROČILA S Poudarkom NA POSLOVNEM POROČILU	7
2.4. POENOTENJE RAČUNOVODSKEGA POROČANJA	8
2.5. SVETOVNI TRENDI, KI LAHKO VPLIVAJO NA NADALJNI RAZVOJ RAČUNOVODSKEGA POROČANJA ZAVAROVALNIC	10
3. POMEN, VSEBINA IN PRIPRAVA POSLOVNEGA POROČILA ZAVAROVALNICE.....	11
3.1. POMEN POSLOVNEGA POROČILA ZAVAROVALNICE.....	11
3.1.1. Pomen poslovnega poročila zavarovalnice za njegove uporabnike.....	11
3.1.2. Pomen poslovnega poročila za zavarovalnico	16
3.2. VSEBINA POSLOVNEGA POROČILA ZAVAROVALNICE.....	17
3.2.1. Obvezna razkritja v poročilu o poslovanju zavarovalnice	18
3.2.2. Prostovoljna razkritja v poročilu o poslovanju zavarovalnice	35
3.2.3. Izbrani kazalniki poslovanja	46
3.3. PRIPRAVA POSLOVNEGA POROČILA ZAVAROVALNICE.....	49
3.3.1. Naloge in izzivi menedžmenta pri pripravi preglednega poslovnega poročila	50
3.3.2. Izdelava in oblikovanje poslovnega poročila.....	51
3.3.3. Poslovno poročilo na medmrežju	51
4. PRIMERJAVA POSLOVNIH POROČIL SLOVENSКИH IN VEČJIH EVROPSKIH ZAVAROVALNIC	52
4.1. IZBOR LETNIH POROČIL.....	53
4.2. VSEBINA.....	54
4.2.1. Povzetek in predstavitev zavarovalnice.....	54
4.2.2. Poročilo predsednika uprave.....	55
4.2.3. Poročilo nadzornega sveta	57
4.2.4. Gospodarsko okolje	58
4.2.5. Poslovne usmeritve.....	60
4.2.6. Pregled poslovanja.....	60
4.2.7. Gospodarski rezultat	61
4.2.7. Finančni položaj	63
4.2.9. Obvladovanje tveganj	64
4.2.10. Delniški kapital in kapital	65
4.2.11. Opis razvoja.....	67
4.2.12. Zaposlenci.....	68
4.2.13. Trajnostni razvoj.....	69
4.2.14. Vodenje zavarovalnice.....	70
4.3. ANALIZA OBSEGA RAZKRITIJ	72
4.3.1. Dosedanje raziskave kakovosti in obsega razkritij	72

4.3.2.	Analiza tujih poslovnih poročil	73
4.3.3.	Analiza domačih poslovnih poročil.....	77
4.4.	OBLIKA IN ZUNANJI IZGLED	78
4.5.	POSLOVNA POROČILA NA MEDMREŽJU	79
4.6.	REZULTATI PRIMERJAVE	79
5.	PREDLOG VSEBINE POSLOVNEGA POROČILA ZAVAROVALNICE.....	80
5.1.	UVODNI DEL POSLOVNEGA POROČILA	81
5.1.1.	Povzetek s poudarki:	81
5.1.2.	Poročilo predsednika uprave:	81
5.1.3.	Poročilo nadzornega sveta:	82
5.2.	PREDSTAVITEV POSLOVANJA	82
5.2.1.	Gospodarsko okolje:	82
5.2.2.	Poslovna usmeritev:	82
5.2.3.	Oris poslovanja po zavarovalnih vrstah:	83
5.2.4.	Opis poslovanja:.....	83
5.3.	ANALIZA POSLOVANJA	83
5.3.1.	Gospodarski rezultat:	83
5.3.2.	Finančni položaj:.....	84
5.3.3.	Obvladovanje tveganj:	84
5.4.	RAZISKOVANJE IN RAZVIJANJE TER KAKOVOST:	84
5.5.	TRAJNOSTNI RAZVOJ ZAVAROVALNICE:	84
5.5.1.	Odgovornost do zaposlencev:	85
5.5.2.	Odgovornost do strank:	85
5.5.3.	Odgovornost do ožje in širše družbene skupnosti:	85
5.5.4.	Odgovornost do naravnega okolja:	85
5.6.	LASTNIŠKA STRUKTURA IN PODATKI ZA DELNIČARJE:	86
5.7.	ORGANIZIRANOST, VODENJE IN UPRAVLJANJE ZAVAROVALNICE	86
5.7.1.	Upravljanje in vodenje zavarovalnice:	86
5.7.2.	Organiziranost zavarovalnice:.....	87
5.7.3.	Podatki o članih uprave in nadzornega sveta	87
5.8.	IZBRANI KAZALNIKI POSLOVANJA	87
5.9.	INFORMACIJE NA KONCU LETNEGA POROČILA:.....	87
6.	ZAKLJUČEK	88
7.	LITERATURA.....	91
8.	VIRI.....	95
PRILOGE	1
PRILOGA 1:	IZBRANI KAZALNIKI POSLOVANJA.....	1
PRILOGA 2:	SEZNAM LETNIH POROČIL, VKLJUČENIH V RAZISKAVO.....	2
PRILOGA 3:	PODATKI O ZAVAROVALNICAH.....	4
PRILOGA 4:	RAZKRITJA TUJIH IN SLOVENSКИH ZAVAROVALNIC.....	6
SLOVARČEK TUJIH IZRAZOV	11

1. UVOD

1.1. Problematika magistrskega dela

Zavarovalništvo v EU doživlja v zadnjih letih velike spremembe, ki so predvsem posledica liberalizacije zavarovalniških in kapitalskih trgov ter razvoja informacijske tehnologije. Hkrati s temi spremembami se je med vlagatelji, analitiki, zavarovalci, pozavarovalnicami, zaposlenci in drugimi interesnimi skupinami zavarovalnic povečala potreba po hitrih in kakovostnih informacijah.

Najpomembnejši in najboljšežnejši dokument, s katerim zavarovalnica predstavi svoje poslovanje javnosti, je letno poročilo, ki mora biti v Sloveniji pripravljeno v skladu z Zakonom o gospodarskih družbah (ZGD), Zakonom o zavarovalništvu (ZZavar) in Slovenskimi računovodskimi standardi. Zaradi posebnosti in pomembnosti zavarovalne panoge po Zakonu o zavarovalništvu vsebino letnega poročila določa Agencija za zavarovalni nadzor. Ta je v letu 2001 prvič izdala Sklep o letnem poročilu zavarovalnic (SKL2002), ki ga je konec leta 2002 prilagodila direktivi EU o letnih računovodskih izkazih in konsolidiranih računovodskih izkazih zavarovalnic (91/674/EEC). Uporablja se za vse zavarovalnice, tako za delniške družbe kot tudi za družbe za vzajemno zavarovanje.

Letno poročilo mora skladno s Sklepom o letnem poročilu zavarovalnic vsebovati računovodsko poročilo z računovodskimi izkazi in pojasnili ter poslovno poročilo, ki obsega poročilo o poslovanju zavarovalnice ter izbrane kazalnike poslovanja. Računovodsko poročilo z natančno predpisano vsebino in obliko nudi informacije o finančnem položaju, uspešnosti in spremembah finančnega položaja zavarovalnice, vendar ne vsebuje vseh informacij, ki bi jih interesne skupine morebiti uporabljale pri gospodarskem odločanju, saj prikazuje predvsem posledice preteklih dogodkov, ne pa tudi prihodnjih. Prav tako ne ponuja informacij, ki so izražene v nedenarni merski enoti (Kavčič, 1997, str. 148). Vrzal zapolnjuje poslovno poročilo, pri sestavljanju katerega ima zavarovalnica kljub predpisanim vsebinam veliko svobodnejše roke. Poleg analize in komentarjev informacij iz računovodskega poročila ponuja številna razkritja neračunovodske narave, ki bralcu dajejo natančnejši vpogled v naravo poslovanja, uspešnost s širšega družbenoekonomskega vidika ter prihodnje izglede.

Pomanjkanje razumevanja kompleksne zavarovalniške dejavnosti ter tveganj, ki so jim zavarovalnice izpostavljene, sta pogosta razloga, da so letna poročila zavarovalnic za njihove bralce nepregledna in manj uporabna. Gutterman (2002, str. 3) meni, da večina vlagateljev in analitikov ne razume računovodskih izkazov zavarovalnic. Podobnega mnenja so tudi drugi avtorji (Survey of UK Insurers' 2001 Financial statements, 2002, str. 1; Patel, 2002, str. 11). Zato je še toliko bolj pomembno, da je poslovno poročilo zavarovalnice skrbno pripravljeno in razumljivo.

V zadnjem času se v svetu vse bolj poudarja pomen prostovoljnih razkritij neračunovodske narave, ki povečajo preglednost in razumljivost poslovanja zavarovalnice. Pripomorejo k boljšemu razumevanju strategije zavarovalnice skupaj s poslovnimi priložnostmi in tveganji ter

dejstvi, ki so pomembna za bodoče poslovanje. Glede na trenutne trende bodo prej ali slej zavarovalnice prisiljene poročati o intelektualnem premoženju, družbenem in okoljskem delovanju ter etičnih vprašanjih. Kljub temu, da te teme zaenkrat še niso obvezne in jih zato večina zavarovalnic še ne vključuje v svoja poslovna poročila, je prav, da o njih začnejo razmišljati.

Raziskava, ki jo je za zavarovalniški sektor opravila ena večjih svetovnih revizijskih hiš PricewaterhouseCoopers, kaže, da obstaja velika razlika med željami vlagateljev in analitikov po informacijah ter dejansko razkritimi informacijami. Mnenje raziskovalcev je, da bi z izboljšanjem razkritij v poslovnih poročilih zavarovalnice mnogo pridobile, med drugim dosegle višjo ceno delnic (Nelligan, Eccles, 2000, str. 4). Zavedati se moramo, da današnji vlagatelji in druge interesne skupine zaradi spremenjenega načina poslovanja zahtevajo višjo stopnjo preglednosti poročanja, kar dosežemo le s popolnimi, pomembnimi in zanesljivimi informacijami (DiPiazza, Eccles, 2002, str. 4). Nepopolne informacije vodijo k višjim stroškom kapitala ter nižji vrednosti vrednostnih papirjev (Miller, Bahnson, 2002, str. 11). Poleg tega je ena pomembnejših notranjih koristi dobro zasnovanega poslovnega poročila osredotočenje vodstva na cilje, ki jih v poročilu predstavlja (Vezjak, 1998, str. 47).

To ne pomeni, da mora zavarovalnica zadovoljiti zahteve oziroma potrebe vsake interesne skupine v celoti, saj so zahteve med seboj lahko različne ali celo nasprotujoče. Poleg tega prevelika količina informacij naredi poročilo nepregledno in poviša stroške, določena razkritja pa lahko tudi škodujejo konkurenčnosti zavarovalnice, zmanjšajo njene pogajalske možnosti ter povečajo možnost tožb. Čeprav je nemogoče izmeriti vse stroške in koristi, ki jih ima zavarovalnica pri pripravi poslovnega poročila, pa jih mora oceniti in na tej podlagi določiti obseg razkritij.

Razvoj tehnologije in spremembe v poslovanju vplivajo ne samo na vsebino letnih poročil, temveč tudi na obliko. Če so še pred dobrim desetletjem obstajala le tiskana letna poročila, pa jih danes veliko domačih in tujih zavarovalnic objavlja na svetovnem spletu. Na spletnih straneh lahko posamezniki ob hkratni uporabi ponujenih povezav dostopajo do številnih informacij dobesedno v sekundah. Zavarovalnice tako znižajo stroške in skrajšajo čas dostave, komunicirajo s širšim krogom ljudi, nudijo dodatne informacije ter izboljšajo dostop do vlagateljev.

1.2. Namen in cilj magistrskega dela

Zaradi posebnosti in pomembnosti zavarovalniške panoge imamo v Sloveniji poseben računovodski standard za zavarovalnice ter dodatne zakonske obveznosti glede vsebine poslovnega poročila. Poleg tega velja, da so letna poročila zavarovalnic težko razumljiva in nepregledna, zato je glavni namen magistrskega dela prikazati, kakšno naj bo poslovno poročilo zavarovalnice, kako ga lahko izboljšamo in s tem povečamo njegovo uporabnost. Na poslovno poročilo znotraj letnega poročila smo se omejili, ker postajajo neračunovodske informacije vse bolj pomembne, hkrati pa ni tako natančno predpisano kot računovodsko.

Želimo, da bo magistrsko delo uporabno tako za pripravljalce letnih poročil kot njihove uporabnike. Zato smo izpostavili posebnosti v zavarovalništvu, poizkušali smo ugotoviti, katere

informacije potrebujejo posamezne interesne skupine in kako jih vključiti v poslovno poročilo, ter s tem nakazati možnosti izboljšanja komunikacije med zavarovalnico in njenimi interesnimi skupinami. Za vse, ki pripravljajo vsebino poslovnega poročila ali se o njej odločajo, so zanimivi izsledki o vsebini poslovnih poročil večjih evropskih zavarovalnic, ki imajo na tem področju praviloma dolgoletne izkušnje in so zaradi poslovanja na bolj konkurenčnih trgih prisiljene h kakovostnejšemu poročanju. Poudarili smo pomembnost skrbne priprave poslovnega poročila in hkrati opozorili uporabnike letnih poročil na to, katere informacije imajo pravico in dolžnost zahtevati v okviru poslovnega poročila.

Cilj magistrskega dela je priprava predloga vsebine kakovostnega poslovnega poročila slovenske zavarovalnice, ki temelji na teoretičnih spoznanjih o poslovnih poročilih v zavarovalništvu ter analizi in primerjavi poslovnih poročil slovenskih in tujih zavarovalnic.

1.3. Metode dela

V drugem in tretjem poglavju smo na podlagi preučevanja strokovne literature uporabili metodo deskripcije za podroben in objektivni opis osrednjega predmeta proučevanja, to je poslovnega poročila. Pri raziskovanju, odkrivanju in sistematični obdelavi dejstev smo se naslonili na domačo in tujo literaturo s področja računovodskega poročanja in zavarovalništva. Del literature predstavljajo članki iz uglednih strokovnih revij ter poročila in priporočila raznih organizacij in združenj. V četrtem poglavju smo naredili primerjavo osemnajstih poslovnih poročil slovenskih zavarovalnic in oseminšestdesetih poslovnih poročil evropskih zavarovalnic. Uporabili smo metodo zbiranja, ovrednotenja in izločevanja podatkov. Tako izbrane podatke smo glede na vsebino razvrstili v skupine in primerjali dobljene rezultate med slovenskimi in tujimi poslovnimi poročili. Pri ugotovljenih razlikah med slovenskimi in tujimi zavarovalnicami smo se vprašali, zakaj obstajajo, ter poizkušali poiskati odgovore. Postavili smo hipoteze, ki smo jih testirali s pomočjo večrazsežnostne linearne regresije. V petem poglavju smo uporabili metodo sinteze. S pomočjo ugotovitev teoretičnega proučevanja in analize poslovnih poročil smo pripravili predlog vsebine poslovnega poročila zavarovalnice. V zaključku smo povzeli naša spoznanja in ugotovitve.

1.4. Omejitve

Magistrsko delo obravnava tako delniške družbe kot tudi vzajemne zavarovalnice. Kljub temu smo večji poudarek dali delniškim družbam, saj je bila v Sloveniji konec junija 2003, ko smo začeli z analizo poslovnih poročil, od enajstih zavarovalnic le ena vzajemna zavarovalnica (Statistični zavarovalniški bilten, 2003, str. 14). Da ne bi po nepotrebnem obremenjevali besedila, kadar je bilo očitno, da se besedilo nanaša samo na delniške družbe, tega nismo posebej poudarjali. Ker je večina slovenskih zavarovalnic kompozitnih, nismo ločili poslovnih poročil premoženjskih in življenjskih zavarovalnic. Poslovnega poročila pozavarovalnic nismo posebej obravnavali, čeprav se lahko večino ugotovitev magistrskega dela uporabi tudi za njih.

1.5. Zasnova dela s strukturo poglavij

Magistrsko delo je razdeljeno na osem poglavij, ki si sledijo v logičnem zaporedju od splošnega h konkretnemu. Drugo in tretje poglavje sta namenjeni teoretičnim osnovam. V drugem poglavju smo predstavili letno poročilo zavarovalnice, katerega sestavni del je poslovno poročilo. V tretjem poglavju smo podrobno obravnavali pomen, vsebino in pripravo poslovnega poročila zavarovalnice. Sledi primerjava in analiza poslovnih poročil v četrtem poglavju. Peto poglavje magistrske naloge je namenjeno predstavitvi predloga vsebine poslovnega poročila zavarovalnice. V zaključku smo povzeli najpomembnejše ugotovitve ter podali zaključno misel.

2. LETNO POROČILO ZAVAROVALNICE

V tem poglavju smo predstavili letno poročilo zavarovalnice. O njem smo govorili samo toliko, kolikor je potrebno za razumevanje pomena, priprave in vsebine poslovnega poročila s hkratno vpeljavo osnovnih pojmov in terminoloških izrazov.

2.1. Zakonske osnove za pripravo letnega poročila zavarovalnice v Sloveniji

Temeljna pravila računovodenja so v Sloveniji urejena z Zakonom o gospodarskih družbah (ZGD). Ta tudi določa osnovna pravila priprave in vsebine letnega poročila gospodarskih družb. Obvezne sestavine letnega poročila in uporaba nekaterih drugih določb ZGD so odvisne od velikosti družbe, in sicer so družbe lahko velike, srednje in majhne. V novem predlogu Zakona o gospodarskih družbah pa so predvidene tudi mikro družbe (Predlog ZGD-1, 2005). V vsakem primeru pa se zavarovalnice obravnavajo kot velike družbe (Zakon o gospodarskih družbah – uradno prečiščeno besedilo (ZGD-UPB1), 2005).

Osnovni zakon, ki ureja vprašanja v zvezi s poslovanjem zavarovalnice, je Zakon o zavarovalništvu (ZZavarar). Ta zavarovalnicam kot pomembni skupini nedenarnih finančnih institucij določa posebna pravila, pri čemer morajo zavarovalnice kot gospodarske družbe poslovati tudi v okviru zakonodaje, ki se uporablja za poslovanje gospodarskih družb (Letno poročilo Agencije za zavarovalni nadzor, 2005, str. 1).

Na podlagi 3. točke 160. člena Zakona o zavarovalništvu – uradno prečiščeno besedilo (ZZavarar-UPB1, 2004) podrobnejšo vsebino letnega poročila ter rok za njegovo predložitev predpiše Agencija za zavarovalni nadzor. V letu 2001 je ta prvič izdala Sklep o letnem poročilu zavarovalnic, ki mu je sledilo več posodobitev (Uradni list RS, št. 8/2001, 111/2002, 129/2003, 74/2004, 139/2004, 89/2005). Sklep, s katerim sta podrobneje opredeljena najmanjši obseg ter vsebina letnega poročila zavarovalnic, zavarovalnih in pozavarovalnih poolov, velja tudi za Slovensko zavarovalno združenje v delu, ki se nanaša na poslovanje škodnega sklada, smiselno pa se uporablja tudi za pokojninske družbe, ustanovljene po zakonu, ki ureja pokojninsko in invalidsko zavarovanje (SKL2002, 2002).

SKL2002 je prilagojen direktivi o letnih računovodskih izkazih in konsolidiranih računovodskih izkazih zavarovalnic (91/674/EEC). Slednja se uporablja za vse zavarovalnice v EU, izvzete so le nekatere manjše vzajemne zavarovalnice. Zagotavlja minimalne pravne zahteve glede obsega finančnih podatkov zavarovalnic, ki morajo biti dostopni javnosti in znotraj EU medsebojno primerljivi. Predpisuje obliko in vsebino računovodskih izkazov bilance stanja in izkaza poslovnega uspeha ter pojasnil k tema računovodskima izkazoma in dodatno podaja metode vrednotenja ter določbe o konsolidiranih letnih poročilih. Obseg določil sklepa Agencije za zavarovalni nadzor je zastavljen širše, kot to predvidevajo direktive EU, saj predpisuje tudi pravila za sestavljanje in shemo ostalih dveh računovodskih izkazov – izkaza posredno ugotovljenega finančnega izida in izkaza gibanja kapitala – ter nadrobneje predpisuje vsebino poslovnega poročila.

Zakonske osnove za sestavitev letnega poročila zavarovalnice v Sloveniji podaja sedmo poglavje ZGD in osmo poglavje ZZavar. Na podlagi teh dveh zakonov mora zavarovalnica pri vodenju poslovnih knjig in izdelavi letnega poročila upoštevati določila Slovenskih računovodskih standardov, načela ter splošne računovodske predpostavke. Za zavarovalnice obstaja poseben standard, SRS 32. Povezan je s SRS 1-30, zato ureja le tiste posebnosti pri vrednotenju sredstev in obveznosti do njihovih virov ter merjenju in izkazovanju odhodkov, prihodkov, osnovnega izida ter finančnih in denarnih tokov, ki so značilne za zavarovalnice. Opira se na že omenjeno direktivo EU o letnih računovodskih izkazih in konsolidiranih računovodskih izkazih zavarovalnic. ZGD določa, da slovenski računovodski standardi ne smejo biti v nasprotju z Mednarodnimi standardi računovodskega poročanja (MSRP) (International Financial Reporting Standards, IFRS). MSRP vključujejo (Vezjak, 2003, str. 33):

- Mednarodne računovodske standarde (MRS), izdane do aprila 2001,
- pojasnila SOP-a, izdana do marca 2002,
- MSRP, izdane od aprila 2001, in
- pojasnila Odbora za pojasnjevanje MSRP (International Financial Reporting Interpretations Committee, IFRIC), izdana od marca 2002.

Evropska komisija je julija 2002 sprejela uredbo (EC/1606/2002), s katero neposredno zavezuje vse družbe iz držav EU, uvrščene na njene organizirane trge vrednostnih papirjev, da od leta 2005 dalje svoje konsolidirane računovodske izkaze pripravljajo v skladu z MSRP. Vsaka država članica EU pa lahko na podlagi te uredbe v domači zakonodaji dopusti ali pa prepíše izdelavo računovodskih izkazov po MSRP tudi za družbe, katerih delnice niso uvrščene na borzo. V Sloveniji Zakon o gospodarskih družbah določa, da bodo morale sestavljati računovodske izkaze po MSRP tudi zavarovalnice. Upoštevati je treba še prehodne določbe, v katerih je določeno, da zavarovalnice prvič sestavijo računovodska poročila v skladu z MSRP za poslovno leto, ki ga določi Agencija za zavarovalni nadzor. Ta je odločila, da morajo zavarovalnice pričeti uporabljati MSRP s 1. januarjem 2007 (Uradni list RS, št. 10/05). Vsekakor ni odveč omeniti, da so MSRP pravila računovodenja za velike družbe, ki praviloma izdelujejo tudi konsolidirane računovodske izkaze, in so za srednje in majhne družbe preobsežni ter prezahtevni za uporabo (Odar, 2005, str. 71).

2.2. Letno poročilo slovenske zavarovalnice po ZGD in ZZavar

Letno poročilo zavarovalnice mora biti sestavljeno jasno in pregledno. Izkazovati mora resničen in pošten prikaz premoženja in obveznosti zavarovalnice, njenega finančnega položaja in poslovnega izida (ZGD-UPB1, 2005). Sestavljata ga poslovno in računovodsko poročilo, ki morata biti pripravljena za poslovno leto, ki je enako koledarskemu (ZZavar-UPB1, 2004). Obsegati morata naslednje postavke (SKL2002, 2002):

poslovno poročilo:

- poročilo o poslovanju zavarovalnice za poslovno leto,
- izbrane računovodske in finančne kazalnike poslovanja;

računovodsko poročilo:

- računovodske izkaze:
 - bilanco stanja,
 - izkaz poslovnega izida,
 - izkaz posredno ugotovljenega finančnega izida,
 - izkaz gibanja kapitala s prikazom uporabe bilančnega dobička ali bilančne izgube;
- pojasnila k računovodskim izkazom.

Vsebino poslovnega poročila si bomo v nadaljevanju podrobneje pogledali, zato se na kratko ustavimo le pri računovodskem poročilu. Bilanco stanja zavarovalnica sestavi na podlagi podatkov iz knjigovodskega stanja računov, predpisanih s kontnim okvirom za zavarovalnice. Če je zavarovalnica kompozitna, torej opravlja zavarovalne posle v zavarovalni skupini življenjskih in zavarovalni skupini premoženjskih zavarovanj, mora sestaviti bilanco stanja posebej za življenjska zavarovanja, posebej za premoženjska zavarovanja in posebej za zavarovalnico kot celoto. Izkaz poslovnega izida sestavi na podlagi knjigovodskih podatkov o prihodkih in odhodkih v obdobju, za katerega se sestavljajo računovodski izkazi. Prikazuje prihodke, odhodke in poslovni izid v poslovnem letu.

V pojasnilih k računovodskim izkazom mora zavarovalnica razkriti uporabljene temeljne računovodske usmeritve, pojasniti posamezne rešitve in uporabljene metode vrednotenja postavk v računovodskih izkazih, morebitne spremembe računovodskih usmeritev in vrednotenja z oceno vpliva na sredstva, obveznosti do virov sredstev, poslovni izid in finančni položaj zavarovalnice, pomembnejše dogodke po datumu bilance stanja, ki vplivajo na izdelane računovodske izkaze ter davčne obveznosti zavarovalnice (SKL2002, 2002).

V zavarovalniški skupini mora nadrejena zavarovalnica izdelati tudi konsolidirano letno poročilo. V konsolidacijo se vključijo nadrejena zavarovalnica in vse podrejene zavarovalnice v zavarovalniški skupini. Podrobneje način ter obseg konsolidacije in vsebino konsolidiranih računovodskih izkazov predpiše Agencija za zavarovalni nadzor.

Letno poročilo zavarovalnice morata podpisati predsednik in vsaj še en član uprave. Nerevidirano letno poročilo mora zavarovalnica predložiti Agenciji za zavarovalni nadzor najkasneje v treh mesecih po preteku koledarskega leta, pozavarovalnica pa v štirih mesecih (ZZavar-UPB1, 2004).

Letno poročilo zavarovalnice mora pregledati pooblaščen revizor, pri čemer Agencija za zavarovalni nadzor predpiše podrobnejšo obliko, vsebino in najmanjši obseg pregleda. Poslovno poročilo mora pregledati v obsegu, potrebnem, da preveri, ali je njegova vsebina v skladu z drugimi sestavinami letnega poročila. Revidirano letno poročilo zavarovalnica predloži Agenciji za zavarovalni nadzor, in sicer v osmih dneh po prejemu revizorjevega poročila oziroma najkasneje v šestih mesecih po izteku koledarskega leta, medtem ko ji pozavarovalnica predloži revidirano poročilo v sedmih mesecih po izteku koledarskega leta (ZZavar-UPB1, 2004). Izbrane kazalnike poslovanja so zavarovalnice in pozavarovalnice obvezane vključiti v okviru revidiranega letnega poročila, ravno tako predložijo v revidiranem letnem poročilu oziroma v roku 8 dni po sprejemu sklepov na seji skupščine prikaz uporabe bilančnega dobička ali bilančne izgube. Nadrejena zavarovalnica v zavarovalniški skupini predloži konsolidirane računovodske izkaze in pojasnila h konsolidiranim računovodskim izkazom z enomesečnim zamikom glede na roke, določene za zavarovalnico (SKL2002, 2002).

Zaradi javne objave podatkov mora zavarovalnica letno oziroma skupinsko letno poročilo skupaj z revizorjevim mnenjem predložiti organizaciji, pooblaščen za obdelovanje in objavljanje podatkov, v osmih mesecih po koncu poslovnega leta (ZGD-UPB1, 2005). Povzetek revidiranega letnega poročila z mnenjem revizorja mora zavarovalnica objaviti v dnevem tisku oziroma strokovnem finančnem tisku, ki izhaja najmanj enkrat tedensko, v osmih dneh po sprejemu na skupščini, vendar najkasneje v osmih mesecih po preteku koledarskega leta (ZZavar-UPB1, 2004).

2.3. Struktura letnega poročila s poudarkom na poslovnem poročilu

Čeprav struktura letnega poročila ni predpisana, je tako pri nas kot tudi v svetu podobna, kar velja še posebej znotraj posameznega trga ali industrije. Praviloma je v prvem delu poslovno poročilo, v drugem delu pa računovodsko (Stanton, Stanton, 2002, str. 479). Med njima ali na koncu letnega poročila se običajno nahaja revizijsko poročilo. Stalnost pri strukturi poročanja omogoča uporabnikom letnih poročil lažje iskanje informacij. Vedenje, na katerem mestu najti določeno informacijo, poveča njeno koristnost in vrednost. Poleg tega zakonska določila zahtevajo razkritje določenih informacij. To zagotavlja, da pripravljalci poročil uporabljajo podobne naslove in tudi podobna dodatna razkritja (Stanko, Zeller, 2003, str. 11).

Običajna struktura letnega poročila je (Stanko, Zeller, 2003, str. 12):

- finančni poudarki,
- poslanstvo podjetja ali predstavitev podjetja,
- poročilo predsednika uprave,
- analize in razprava posloводства¹,
- poročilo posloводства,
- poročilo neodvisnih računovodij,
- računovodski izkazi,

¹ Izraz analize in razprava posloводства (*management discussion and analysis, MD&A*) se uporablja v ZDA in Kanadi, v Veliki Britaniji pa ima enakovredno vlogo pregled poslovanja in finančni pregled (*operating and financial review, OFR*).

- priloge k računovodskim izkazom,
- 5- ali 10-letni povzetek rezultatov poslovanja in
- informacije o delničarjih in informacije o podjetju.

V pregledani slovenski strokovni literaturi avtorji najpogosteje delijo letno poročilo na tri dele, in sicer na uvodni del, poslovno poročilo in računovodsko poročilo.

TABELA 1: VSEBINE LETNEGA POROČILA

I. Uvodni del	II. Poslovno poročilo	III. Računovodsko poročilo
<ul style="list-style-type: none"> • povzetek s finančnimi in drugimi ključnimi poudarki • kazalo • kratka uvodna predstavitev podjetja • poročilo predsednika uprave • poročilo predsednika nadzornega sveta 	<ul style="list-style-type: none"> • gospodarska gibanja • prodaja in trženje • analiza poslovanja • zaposlenci • kupci • dobavitelji • delničarji • naložbe • raziskave in razvoj ter kakovost • okoljevarstvo • družbena odgovornost • načrti 	<ul style="list-style-type: none"> • računovodski izkazi • priloge k računovodskim izkazom

Vir: Razpet, Tič, Verčič, 2003, str. 106.

V magistrskem delu bomo sestavine, ki so v tabeli 1 navedene v uvodnem delu (povzetek s finančnimi in drugimi ključnimi poudarki, kratko uvodno predstavitev podjetja, poročilo predsednika uprave in poročilo predsednika nadzornega sveta), obravnavali kot del poslovnega poročila. Za to obstaja več razlogov. Prvič, povzetek s finančnimi in drugimi ključnimi poudarki ter kratka uvodna predstavitev podjetja lahko bistveno pripomoreta k razumevanju poslovanja zavarovalnice, kar je smisel poslovnega poročila. Drugič, nekatere informacije, ki jih morajo zavarovalnice razkriti v poslovnem poročilu, se pogosto nahajajo ravno v poročilu predsednika uprave in poročilu predsednika nadzornega sveta. Tretjič, v državah EU štejejo zgoraj naštet sestavine v poslovno poročilo, kar je očitno v primerih, ko pripravijo zavarovalnice ločeno dve tiskovini: poslovno poročilo in računovodsko poročilo.

2.4. Poenotenje računovodskega poročanja

Obseg poslovanja zavarovalne industrije v svetu narašča, kljub temu pa je le malo stalnosti in preglednosti v računovodskem poročanju glavnih akterjev svetovnega zavarovalniškega trga. Računovodski standardi za zavarovalno industrijo se med državami močno razlikujejo. Celo v EU, kjer morajo biti računovodska poročila narejena v skladu z direktivo o letnih računovodskih izkazih in konsolidiranih računovodskih izkazih zavarovalnic, je težko narediti primerjavo med dvema državama. Direktiva vsebuje 132 različic, od katerih skoraj vsako uporablja vsaj ena država znotraj EU (Kölschbach, Patel, 2000, str. 24).

Do sedaj so morale zavarovalnice v nekaterih državah EU, na primer v Franciji in Veliki Britaniji, poročati po domačih splošno sprejetih računovodskih načelih (Generally Accepted Accounting Principles, GAAP), druge – kot na primer v Avstriji, Švici – pa so lahko poročale

tudi na podlagi MSRP ali ameriških splošno sprejetih načelih (US GAAP). Posledično so mnoge evropske zavarovalnice, ki so prisotne na borzi v Združenih državah Amerike (Stock Exchange Commission listing, SEC), kot na primer AEGON in AXA², pripravljale računovodska poročila tako na podlagi domačih splošno sprejetih načel kot tudi US GAAP. Število zavarovalnic, ki so pripravljale računovodska poročila na podlagi US GAAP, se je zaradi prevladujoče vloge ZDA na kapitalskem trgu in velikosti ameriškega zavarovalniškega trga v preteklih letih povečevalo, čeprav izkušnje kažejo, da je pripravljanje računovodskih standardov po US GAAP dražje od priprave po domačih standardih, še posebej, ker je treba upoštevati tudi domačo zakonodajo (Guterman, 2002, str. 2). V prihodnjih letih se bo zaradi uredbe (EC/1606/2002) ta trend prav gotovo spremenil.

Postavlja se vprašanje, ali odsotnost konsistentnega in preglednega mednarodnega računovodskega poročanja negativno vpliva na zavarovalniški trg oziroma družbe znotraj njega. Zaradi pomanjkanja zaupanja, ki je rezultat poročanja zavarovalnic, na katero vplivajo neločljivo povezane subjektivne ocene obveznosti, pomanjkanja preglednosti in pomanjkljivih razkritij so zavarovalnice zapostavljene s strani ocenjevalnih agencij in analitikov. Posledica je negativni vpliv na stroške kapitala ter ceno delnic. Kvalitetno računovodsko poročanje je zatorej zaželen cilj za zavarovalnice, še posebej je pomembno, da so računovodski izkazi konsistentni, primerljivi in pregledni (Kölschbach, Patel, 2000, str. 25).

Z namenom zapolniti vrzeli pri računovodskem poročanju zavarovalnic je Svet za mednarodne računovodske standarde (International Accounting Standards Committee, IASC) v letu 1997 ustanovil izvršni odbor, da bi razvil mednarodni računovodski standard za zavarovalnice. Prvi rezultati so bili vidni že decembra 1999, ko so objavili prvi osnutek računovodskega standarda. Še posebno pozornost so namenili zahtevi, da naj računovodski standard zagotavlja pomembne in zanesljive informacije, ki bodo omogočale primerjavo finančnega položaja in poslovanje zavarovalnic iz različnih držav in bodo hkrati primerljive z razkritimi informacijami podobnih transakcij organizacij izven zavarovalniškega sektorja (Issues paper, 1999, str. i). Zavarovalništvo je po svoji naravi zelo kompleksno, zato je priprava standarda zahtevala več časa in usklajevanja, kot je bilo prvotno načrtovano. Ko je Mednarodni odbor za računovodske standarde to uvidel, je nadaljeval v dveh fazah. Marca 2004 je sprejel standard MSRP 4 za zavarovalne pogodbe kot začasno prvo fazo, dokler se ne pripravi stalni standard. Druga faza, s katero bo sprejet celovit zavarovalni standard, naj bi bila predvidoma končana v letu 2007 (Helfenstein, Scotti, Brahin, 2004, str. 3, 11).

² Nizozemska zavarovalnica AEGON je v letnem poročilu 2004 uporabila Dutch GAAP, obrazec 20-F je posebej pripravila na podlagi US GAAP, da je zadostila zahtevam SEC-a (Annual Report 2004, 2005, str. 149); francoska zavarovalnica AXA je naredila letno poročilo 2004 na podlagi French GAAP, kot dodatek je vključila računovodske informacije na podlagi US GAAP ter podrobno opisala priprave na MSRP (2004 Annual Report, 2005, str. 202, 280–295).

2.5. Svetovni trendi, ki lahko vplivajo na nadaljnji razvoj računovodskega poročanja zavarovalnic

Globalizacija, razvoj tehnologije, stalni pritiski za povečanje vrednosti za delničarje ter številne združitve in prevzemi so v zadnjem desetletju močno vplivali na zavarovalništvo. Konkurenca se stopnjuje, ne samo s strani tradicionalnih tekmecev znotraj zavarovalne industrije, temveč tudi s strani bank, novih tujih zavarovalnic in alternativnega prenosa tveganj. Priča smo uvedbi novih distribucijskih kanalov vključno z elektronskim poslovanjem ter spremenjenemu obnašanju potrošnikov, ki so bolj informirani in zahtevnejši. Da bi ostale na trgu, morajo zavarovalnice tem spremembam prilagoditi svojo organizacijo in poslovanje. Slediti bi jim moralo tudi računovodsko poročanje, ki v mnogih državah sloni na previdnosti in ne odraža realnega stanja.

Najpomembnejši trendi, ki so vplivali na pripravo mednarodnega računovodskega standarda za zavarovalništvo in bodo najverjetneje prispevali k nadaljnjim spremembam računovodskega poročanja zavarovalnic, so: potreba po preglednosti računovodskih izkazov, poudarek na tveganju in upravljanju s tveganjem, pomembnost kapitalskega trga, razvoj finančne teorije in prakse, globalizacija poslovanja, večji poudarek na izkazu bilance stanja kot izkazu poslovnega izida, konvergenca svetovnih računovodskih standardov ter konvergenca produktov in zakonodaje finančnih organizacij (Gutterman, 2002, str. 1).

Pritisk glede preglednosti računovodskih izkazov zavarovalnic prihaja iz različnih strani. Večina vlagateljev in analitikov ne razume računovodskih izkazov zavarovalnic. Nekatere raziskave v svetu so potrdile, da pomanjkanje preglednosti prispeva k nižjim prihodkom za zavarovalniško industrijo. Čeprav so zavarovalni produkti in tveganja zapleteni, morajo računovodski standardi izboljšati razumljivost in zanesljivost računovodskih informacij (Gutterman, 2002, str. 3).

Z razvojem tehnologije se je razvilo in postalo bolj kompleksno tudi obvladovanje tveganj. V finančnih institucijah je narasla uporaba različnih tehnik ocenjevanja tveganj ter uporaba notranjih modelov tveganja, ki se nanašajo na sredstva in obveznosti. V preteklosti je bilo med finančnimi institucijami ocenjevanje tveganja zelo različno. Medtem ko so banke dale poudarek ocenjevanju tveganja na kratek rok, so zavarovalnice merile tveganje na dolgi rok. Širjenje in razvoj kapitalskih trgov v številnih državah sta vodila do povečane uporabe teh trgov s strani zavarovalniške industrije. K temu je še posebej doprinesel svetovni trend preoblikovanja vzajemnih zavarovalnic v delniške družbe ter večanje tržnega deleža multinacionalnih zavarovalnic, ki kotirajo na borzi. Hkrati sta se razvili finančna teorija in praksa, kar je omogočilo vrednotenje po pošteni vrednosti (Gutterman, 2002, str. 3 in 4).

Čeprav bodo vedno obstajale manjše specializirane lokalne zavarovalnice, postajajo na mnogih zavarovalniških trgih prevladujoče multinacionalne zavarovalnice. Zaradi dolgoročne narave obveznosti je težko ocenjevati poslovanje zavarovalnic, kar je še toliko težje, če obstajajo v različnih državah različni računovodski standardi. Razvoj svetovnega gospodarskega trga ter pojav regionalnih finančnih kriz pospešuje sodelovanje med pripravljalci računovodskih standardov ter narekuje, da računovodski standardi konvergirajo in postanejo bolj pregledni. (Gutterman, 2002, str. 4).

V preteklosti so bile v večini držav posebej obravnavane zavarovalnice ter ostale finančne institucije. V zadnjih desetletjih postajajo nekateri produkti bank in zavarovalnic vse bolj podobni ali celo enaki. Pojavljajo se številne finančne skupine, v katere so vključene tako banke kot zavarovalnice. Konvergenci finančnih institucij pa sledi tudi konvergenca nadzora nad njimi (Gutterman, 2002, str. 4).

3. POMEN, VSEBINA IN PRIPRAVA POSLOVNEGA POROČILA ZAVAROVALNICE

V tem poglavju smo predstavili pomen poslovnega poročila tako za njegove uporabnike kot tudi za zavarovalnico. Pri slednjem smo poudarili potrebo po kakovostnem poslovnemu poročilu, ki mu dajejo v svetu čedalje večji pomen. Nadalje smo si podrobneje pogledali vsebino poslovnega poročila. Pri podpoglavju o pripravi poslovnega poročila smo se osredotočili na naloge in izzive menedžmenta zavarovalnice, da bi zagotovili kvalitetno poslovno poročilo. Teoretični del smo zaokrožili z aktualno temo o postavitvi poslovnega poročila na svetovni splet.

3.1. Pomen poslovnega poročila zavarovalnice

V zadnjem desetletju se je pomen poslovnega poročila znotraj letnega poročila znatno povečal, kar je predvsem posledica hitrih sprememb v poslovanju, zaradi česar iz poznavanja preteklih dogodkov težje napovedujemo poslovanje v prihodnosti ter rasti neopredmetenih sredstev, vključno tistih, ki izhajajo iz intelektualnega premoženja in niso zajeta v tradicionalnih računovodskih izkazih (Beattie, Pratt, 2002, str. ix). Poslovno poročilo zavarovalnice zajema informacije o gospodarskem okolju, njenih tržnih deležih, konkurenčnih prednostih in slabostih, pogledu poslovodstva na rezultate poslovanja, njegova pričakovanja in načrte za prihodnost, odnos do okolja in zaposlencev ter podobno, česar iz računovodskega poročila ne moremo razbrati.

3.1.1. Pomen poslovnega poročila zavarovalnice za njegove uporabnike

Osnovni namen poslovnega poročila je skupaj z računovodskim poročilom zagotoviti informacije o preteklem, sedanjem in bodočem poslovanju zavarovalnice, na osnovi katerih širok krog interesnih skupin sprejema gospodarske odločitve. Nekateri interesne skupine imajo možnost, da se pogajajo o obsegu informacij, ki jih bodo pridobile od zavarovalnice, oziroma imajo pravico zahtevati od nje določene informacije. Na primer v Sloveniji: večji lastniki, pozavarovalnice in Agencija za zavarovalni nadzor. Na drugi strani so interesne skupine, ki te možnosti nimajo. Zato se morajo zanašati na obvezno poročanje ter pripravljenost zavarovalnice, da jim priskrbi podatke in vire izven nje. Ker je letno poročilo zavarovalnice revidirano, naj bi bile informacije v njem bolj zanesljive od informacij iz drugih virov in ima zato večjo vrednost za interesne skupine. Njegovo uporabnost pa zmanjšujejo velike razlike pri razkritjih, kar je bilo opaženo in poudarjeno pri več raziskavah za zavarovalniški sektor (Adams, Hossain, 1998, str. 246).

Med interesne skupine gospodarske družbe običajno štejemo sedanje in možne vlagatelje, posojilodajalce, dobavitelje, kupce, zaposlence, vlado in njene organe ter javnost. V nadaljevanju

si bomo pogledali, katere so tipične interesne skupine zavarovalnice in kakšne informacije iščejo v poslovnem poročilu, pri čemer se bomo oprli na več raziskav. Od interesnih skupin si bomo najbolj podrobno pogledali potrebe sedanjih in možnih vlagateljev in analitikov, za kar obstaja več razlogov. Med uporabniki letnega poročila so ti prevladujoči, zato so v svetu njihove potrebe najbolj raziskane³. Vlagatelji nosijo največje tveganje, zato naj bi zahtevali najbolj podrobne informacije (No surprises: The Case for Better Risk Reporting, 1999, str. 14). Čeprav različne interesne skupine potrebujejo za svoje gospodarske odločitve različne informacije, obstajajo potrebe po informacijah, ki so skupne vsem. Nekateri avtorji menijo, da z zadovoljtvijo potreb sedanjih in možnih vlagateljev zadostimo tudi glavnim potrebam ostalih skupin (Benedict, Elliott, 2001, str. 353). Poleg tega se predvsem zasebni vlagatelji pojavljajo tudi v vlogah drugih interesnih skupin, na primer kot zaposlenci.

Čeprav bomo potrebe ostalih interesnih skupin opisali krajše, jih ne bomo zanemarili. Ker se pri tem ne bomo mogli nasloniti na empirične raziskave, se bomo pri vsebini poslovnega poročila oprli na številna priporočila organizacij in različne standarde.

Vlagatelji in finančni analitiki

Vlagatelji v zavarovalnico, ki je ustanovljena kot delniška družba, se ne razlikujejo od vlagateljev v druge gospodarske dejavnosti (Krause et al., 1990, str. 19). Zanimajo jih zlasti informacije za ocenitev tveganja, ki ga sprejmejo z vlaganjem v zavarovalnico, ter velikost in ustaljenost donosa v obliki dividend ali deležev v čistem dobičku, politika delitve čistega dobička, dolgoročna čista dobičkonosnost podjetja in kakovost uprave (Thompson, 1999, str. 337; SRS 30.49). Njihova pričakovanja v povezavi s poslovanjem zavarovalnice so odvisna od tega, kakšne vrste vlagateljev so, zasebni ali institucionalni, aktivni ali pasivni, portfeljski ali strateški in podobno.

Finančni analitiki lahko preko poročil in svetovanja močno vplivajo na različne interesne skupine zavarovalnice. Milller in Bahnsen (2002, str. 36) menita, da je splošen svetovni pogled, da posamezniki uporabljajo poslovna poročila neposredno za svoje odločitve, preveč poenostavljen. Po njunem mnenju gredo pomembne informacije preko različnih posrednikov, vključujoč: specialiste za podjetja, analitike industrije, institucionalne analitike, finančne svetovalce in posameznike.

Raziskava, ki je bila narejena v Veliki Britaniji v letu 2000⁴ (Beattie, Pratt, 2002), je pokazala precejšnjo razliko med zasebnimi in institucionalnimi vlagatelji ter podobnost med institucionalnimi vlagatelji in finančnimi analitiki, ko gre za informacije, ki bi jih želeli imeti v poslovnem poročilu. Predvsem na majhne vlagatelje poslovno poročilo pogosto nima neposrednega vpliva, saj ga dostikrat niti ne preberejo, zato pa ima večji posredni vpliv, saj na

³ Kratke preglede in povzetke raziskav so naredili Beattie in Pratt (2002, str. 8–10) in in Inštitut pooblaščenih računovodij Anglije in Walesa (Inside Out: Reporting on Shareholder Value, 1999, str. 42–45). Največ raziskav je narejenih med vlagatelji, običajno samo med institucionalnimi ali samo med zasebnimi, ter finančnimi analitiki. Nekaj raziskav je bilo narejenih še med finančnimi in izvršnimi direktorji, finančnimi svetovalci, revizorji in posojilodajalci (Beattie, Pratt; Jenkins Report, 1994; Nelligan, Eccles, 2000).

⁴ Raziskava je bila narejena med 159 analitiki in institucionalnimi vlagatelji, 235 zasebnimi vlagatelji, 83 finančnimi direktorji ter 61 revizorji. Za 130 postavk, ki so bile določene s pomočjo priporočil različnih organizacij ali strokovnjakov, so morali podati mnenje o njihovi uporabnosti.

njihove gospodarske odločitve vplivajo mnenja, poročila in nasveti drugih uporabnikov poslovnih poročil.

Institucionalni vlagatelji in analitiki so v letnih poročilih na prvo mesto po pomembnosti postavili računovodske izkaze s prilogami, šele nato informacije, ki se nahajajo v poslovnem poročilu. Med najpomembnejše so uvrstili finančne kazalnike, razkritja o osnovnih produktih in trgu ter strategiji in ciljih podjetja. Sledijo naložbe v raziskave in razvoj, naložbena politika ter razlogi za spremembo finančnega položaja, dobičkonosnosti in plačilne sposobnosti. Nadalje so med zelo pomembna uvrstili razkritja o gospodarskem okolju, strankah, tekmecih, glavnih delničarjih, vodstvu podjetja, tveganjih in priložnostih ter poročanju po odsekih. Informacije o zadovoljstvu strank, o zaposlencih in intelektualnem premoženju so za njih manj pomembne, najmanj pa teme o okolju in družbeni odgovornosti. Pri tem moramo poudariti, da med vsemi 130 sklopi informacij, ki so jih morali ocenjevati, niso nobenega sklopa označili kot nepotrebne (Beattie, Pratt, 2002, str. 19–25).

Pri zasebnih vlagateljih je bilo zaznati večji zasebni interes, kar kaže na to, da pogosto nastopajo tudi v drugih interesnih skupinah, na primer kot stranke ali zaposlenci. V primerjavi z institucionalnimi vlagatelji in analitiki jih manj zanima poročanje po odsekih, več pa želijo izvedeti o donosu, o vodilnih in njihovih plačah, o tveganjih in priložnostih, storitvah za kupce, intelektualnem premoženju in družbenih temah (Beattie, Pratt, 2002, str. 26–31, 56).

Svetovalno podjetje Ernst&Young je v 300 poročilih finančnih analitikov preverilo, katere neračunovodske informacije v njih najpogosteje uporabijo. Od 39 neračunovodskih informacij najpogosteje uporabljajo: izvajanje strategije, kredibilnost posloводства, kakovost strategije, inovativnost, možnost pritegniti in obdržati sposoben kader, tržni delež in izkušnje posloводства. V nadaljnji raziskavi je od 275 portfeljskih vlagateljev, čez 60 % vprašanih, dejalo, da 20 do 50 % njihovih odločitev temelji na neračunovodskih podatkih (Measures that Matter, 1997, str. 6–7).

Nelligan in Eccles sta v raziskavi⁵, narejeni za zavarovalni sektor, pokazala, da institucionalni vlagatelji niso zadovoljni z razkrivanjem informacij zavarovalnic. Med 29 obravnavanimi temami je kar 15 takšnih, za katere so mnenja, da so pomembne, vendar iz poslovnih poročil zavarovalnic o njih ne dobijo dovolj informacij. Zdaleč najbolj so nezadovoljni z informacijami o strankah (ohranitev strank in zavarovanost), kakovosti vodstva, izpostavljenosti tržnemu tveganju in obvladovanju tveganj. Nekoliko več, a še vedno premalo dobijo informacij o rasti trga, kakovosti sredstev, upravljanju s kapitalom, poročanju po odsekih in ekonomskem dobičku. Razmeroma zadovoljni pa so z informacijami o strategiji (Nelligan, Eccles, 2000, str. 15–17).

Člani vzajemne zavarovalnice, ki so hkrati tudi zavarovalci, zahtevajo razkritja v letnem poročilu iz dveh razlogov. Prvič, da spodbudijo rast prihodkov od zavarovalne premije, in drugič, da

⁵ Najpomembnejšo nam poznano raziskavo o pomenu posameznih elementov poslovnega poročila zavarovalnice za njegove uporabnike, ki je tudi pogosto omenjana v strokovni literaturi, je naredila v letu 1999 revizijska hiša PricewaterhouseCoopers. V ZDA, Kanadi, Avstraliji in Evropi so anketirali 26 finančnih direktorjev zavarovalnic, 51 institucionalnih vlagateljev z delnicami v finančni industriji ter 36 analitikov, ki spremljajo zavarovalništvo (Nelligan in Eccles, 2000, str. 4).

kontrolirajo vodstvo pri njegovih aktivnostih, kot so naložbe, prodaja, trženje. V nasprotju z vlagatelji delniških družb, ki želijo maksimirati dividende in vrednost delnic na kratek rok, želijo člani vzajemnih zavarovalnic predvsem dolgoročno solventnost. Pričakovati je, da vlagatelji v delniške družbe zahtevajo večji obseg prostovoljnih razkritij, da lahko spremljajo spremembe v poslovanju zavarovalnice (Adams, Hossain, 1998, str. 251–253).

TABELA 2: VSEBINE LETNEGA POROČILA

Strategija	Kupci in trg	Ljudje in ugled	Obvladovanje tveganj	Finančni položaj	Gospodarski rezultat
Načrti za rast	Ohranitev strank	Kakovost vodstva	Obvladovanje tveganj	Upravljanje s kapitalom	Poročanje po odsekih
Prodajne poti	Zavarovanost	Vrednost blagovne znamke	Izpostavljenost tržnemu tveganju	Dobičkonostnost naložb	Ekonomski dobiček
Inovacije pri produktih	Rast trga	Zadovoljstvo zaposlenecv	Kakovost sredstev	Kapitalska ustreznost	Donos na kapital popravljen za tveganje ⁶
Stroški za informacijsko tehnologijo	Tržni delež	Ugled regulatornega okolja	Obvladovanje naložb in obveznosti	Izpostavljenost tržnemu tveganju	Škodni rezultat
Stopnja razprešenosti				Sredstva v upravljanju	Delež stroškov v premiji
				Notranja	Rast prihodkov

Legenda:

- vzela v poročanju je več kot 40 %,
- vzela v poročanju je 30-39 %,
- vzela v poročanju je 20-29%,
- vzela v poročanju je pod 20 %

Vir: Nelligan Eccles, 2000, str. 12, 16.

V Sloveniji nobena od zavarovalnic ni uvrščena na organizirane trge vrednostnih papirjev. Zaradi majhnega števila lastnikov je za njih poslovno poročilo manj pomembno, kot bi bilo sicer, saj lahko zavarovalnice z večjimi lastniki komunicirajo neposredno preko osebnih stikov. Ravno tako imajo manjšo vlogo borzni posredniki, analitiki in mediji. Kljub temu smo potrebe vlagateljev, analitikov in borznih posrednikov podrobneje razdelali, saj lahko v bodoče pričakujemo spremembe.

Zavarovalci

Preden zavarovalci⁷ izberejo zavarovalnico, pri kateri bi sklenili zavarovanje, bi morali pretehtati tri kriterije: finančno moč zavarovalnice, poštenost in hitrost pri obdelavi zavarovalnega primera ter sposobnost in pripravljenost zavarovalnice, da nudi storitve pred škodo in po njej (Dorfman, 2002, str. 121). Večino informacij dobijo na prodajnih mestih, od zavarovalnih zastopnikov ali posrednikov ter drugih zavarovalcev. Za čim bolj gospodarno odločitev bi si morali med drugim

⁶ Return on risk adjusted capital (RORAC).

⁷ Zavarovalec je oseba, ki sklene zavarovalno pogodbo z zavarovalnico in plača zavarovalno premijo.

pridobiti tudi finančne informacije o zavarovalnici, ki naj bi bile podobne tistim, ki so dostopne vlagateljem (Thompson, 1999, str. 338). Na razvitejših zavarovalnih trgih si zavarovalci lahko pomagajo s približno 140 bonitetnimi agencijami, med katerimi so najbolj priznane AM Best Company, Standard & Poors, Moody's Investor's Services in Fitch Ratings, vse s skoraj stoletno tradicijo (Laster, 2003, str. 3). Eden izmed dobrih virov informacij je letno poročilo. Računovodsko poročilo je za povprečnega zavarovalca težko razumljivo, zato je še toliko bolj pomembno pregledno poslovno poročilo. V njem številne zavarovalce zanima tudi odnos zavarovalnice do okoljevarstvenih in družbenih vprašanj.

Da se Slovenci zavedajo, kateri kriteriji so pomembni za izbor zavarovalnice, potrjuje tudi raziskava, ki je bila narejena leta 2003 med 1024 anketiranci. Pri sklenitvi novega življenjskega zavarovanja so kot najpomembnejši dejavnik, ki bi ga upoštevali pri izbiri zavarovalnice, navedli »zanesljiva in vredna zaupanja«, za njo »ekonomska stabilnost in varnost« ter »hitro izplačilo odškodnin«. Pri premoženjskih zavarovanjih je zdaleč najpogosteje naveden dejavnik »hitro izplačilo odškodnin« (Zavarovalniški monitor 2003, 2003, str. 6).

Ko je zavarovanje že sklenjeno, zavarovalci še naprej potrebujejo podobne informacije, na podlagi katerih se lahko odločijo za obnovitev ali prekinitev zavarovanja. Zavarovancev⁸ ne bomo obravnavali posebej, saj lahko štejemo, da so njihovi interesi podobni interesom zavarovalcev.

Zavarovalni zastopniki in posredniki

Zavarovalni zastopnik je oseba, ki je na podlagi zaposlitve oziroma drugega pravnega razmerja z zavarovalnico oziroma zavarovalno zastopniško družbo pooblaščen za sklepanje zavarovalnih pogodb v imenu in za račun zavarovalnice (ZZavar-UPB1, 2004, 215. člen). Za uspešno opravljanje svojega dela mora znati odgovoriti na številna vprašanja zavarovalcev, med drugim tudi na vprašanja o finančnem položaju zavarovalnice, njenih izgledih za prihodnost, politiki naložb, obvladovanju tveganj ipd. Kot prodajalca zavarovanj ga zanimajo tudi kazalci, kazalniki in druge informacije, s katerimi lahko pokaže prednosti zavarovalnice, za katero sklepa pogodbe.

V nekoliko drugačni poziciji je zavarovalni posrednik. To je oseba, ki posreduje pri sklepanju zavarovalnih pogodb za eno ali več zavarovalnic. Po zakonu mora pri opravljanju zavarovalnega posredovanja ščititi zlasti interese zavarovalca. Mora mu svetovati in mu pojasniti vse okoliščine, ki so pomembne za izbor zavarovalnice, s katero bo sklenil zavarovalno pogodbo. Med drugim mora zavarovalni posrednik na podlagi dostopnih informacij izdelati oceno o kapitalski ustreznosti zavarovalnice (ZZavar-UPB1, 2004, 219., 221. in 222. člen). Iz tega sledi, da je zavarovalni posrednik dolžan ocenjevati poslovanje zavarovalnice, njeno finančno moč in stabilnost. Zanj bi torej moralo biti poslovno poročilo skoraj nepogrešljiv vir informacij.

Tako zavarovalnega zastopnika kot tudi zavarovalnega posrednika zanimajo informacije za njegove lastne gospodarske odločitve. Če je v zavarovalnici zaposlen, ga zanima isto kot ostale zaposlenice, sicer pa možnost in smiselnost ohranjanja nadaljnjega poslovanja z zavarovalnico.

⁸ Zavarovanec je oseba, katere interes je zavarovan. V večini primerov, razen pri zavarovanju na tuj račun, sta zavarovanec in zavarovalec ena in ista oseba.

Še posebej so zanj zanimive informacije o strategiji in nadaljnjih načrtih zavarovalnice glede prodajnih poti.

Zaposlenci

Zaposlence zanimajo čista dobičkonosnost poslovanja in stopnja udeležbe zaposlencev v dobičku, s tem pa možnosti njihovih zaslužkov in socialnih prejemkov ter dolgoročne možnosti za zaposlitev in kakovost uprave (SRS 30.49). Poslovno poročilo je zanimivo še posebej v večjih zavarovalnicah, kjer ima večina zaposlencev malo stikov z najvišjim vodstvom podjetja. Zaposlencem omogoča boljšo identifikacijo z zavarovalnico ter jim daje občutek, da jih poslovodstvo upošteva (Horvat, 2002, str. 37).

Posojilodajalci in dobavitelji

Banke ali druge financerje v vlogi dajalcev dolgoročnih posojil zanima predvsem sposobnost zavarovalnice za redno odplačevanje posojil ter v zvezi s tem dolgoročna donosnost sredstev, finančni položaj in kakovost uprave (SRS 30.49). Dobavitelje v vlogi dajalcev dolgoročnih kreditov zanimata predvsem dolgoročna donosnost sredstev in kakovost uprave (SRS 30.49).

Vlada in njeni organi

Zavarovalni trg je zaradi obsežnih negativnih posledic v primeru nesolventnosti zavarovalnice, neenakovrednega znanja in pogajalske moči prodajalca in kupca, ogrožanja varnosti zavarovancev zaradi prenizke zavarovalne premije ter promocije družbenih ciljev tako v svetu kot tudi pri nas močno reguliran (Dorfman, 2001, str. 135). Vlada mora skrbeti za solventnost in likvidnost zavarovalnice, varnost zavarovancev, zainteresirana pa je tudi za čim večji prispevek zavarovalnice k njenemu financiranju in čim višjo zaposlenost.

Javnost

Med bralci poslovnih poročil so mediji, tuja regulatorna telesa, tekmeci in ostala javnost. V okolju, kjer zavarovalnica deluje, želi javnost prek poslovnega poročila izvedeti, kakšne so možnosti zaposlovanja, odnos do okolja, družbe in etičnih vprašanj, dobičkonosnost poslovanja in finančni položaj zavarovalnice.

3.1.2. Pomen poslovnega poročila za zavarovalnico

Poslovno poročilo je orodje, s katerim zavarovalnice komunicirajo z javnostjo. Z njim predstavijo svoje poslovanje, svojo kulturo in filozofijo. V prvi vrsti ga pripravljajo zato, da zadostijo predpisom. Hkrati imajo od ustrezno sestavljenega poročila vrsto koristi, tako zunanjih kot notranjih, pa tudi precej stroškov.

V svetu se čedalje bolj poudarja prednosti preglednega in kakovostnega poslovnega poročila. Narejeno je bilo več empiričnih raziskav, ki so poizkušale osvetliti pomen obsega in kakovosti razkritij v poslovnih ali letnih poročilih. Osredotočajo se večinoma na povezave s kapitalskim trgom in imajo številne omejitve, saj je stopnja in kakovost razkritij težko meriti. Obstoječe empirične raziskave potrjujejo, da povečanje prostovoljnih razkritij v poslovnem poročilu vodi do nižjih stroškov kapitala (Botosan, 1997, str. 346), nižjih stroškov izposoje (Sengupta, 1998,

str. 473), zvišanja cen delnic, povečanja deleža institucionalnih vlagateljev ter povečanega spremljanja in obravnavanja podjetja s strani zunanjih analitikov (Miller, Bahnson, 2002, str. 151).

Analitiki in institucionalni investitorji so od nekdaj imeli zadržke glede zavarovalnic zaradi posebnega nadzora, računovodske prakse in izrazoslovja. Ne zadostne in nepregledne informacije jih še dodatno odvrtaajo od zavarovalnic. Raziskavi, narejeni v ZDA in delno v Evropi, kažeta, da večina vodilnih v zavarovalnicah meni, da je prava vrednost zavarovalnic mnogo višja od tržne, zaradi česar so med drugim bolj občutljive za prevzeme. Z izboljšanjem razkritij bi zavarovalnice lahko veliko pridobile, med drugim višjo ceno delnic in nižje stroške kapitala (Creating Shareholder Value in the Life Insurance Industry, 2002, str. 9; Kail, 2001, str. 13).

Redna in zadostna razkritja olajšajo enakomerno delovanje trga. Pravočasne informacije zmanjšajo motnje na trgu, saj so njegovi udeleženci dovolj informirani in je verjetneje, da ne bodo pretiravali pri svojih odločitvah, ki so posledica informacij o trenutnem stanju zavarovalnice. Če je negativna informacija razkrita nenadoma, lahko povzroči povišanje števila neobnovljenih in prekinjenih zavarovanj, kar še poslabša finančni položaj zavarovalnice (Guidance Paper on Public Disclosure by Insurers, 2002, str. 4).

Povečanje prostovoljnih razkritij lahko poveča zaupanje in pripadnost zaposlencev, poveča zunanjo podporo aktivnostim vodstva, pritegne najboljše poslovne partnerje ter izboljša ugled zavarovalnice (Boesso, 2002, str. 4). Zavarovalni posredniki ter zavarovalni zastopniki, ki niso vezani na eno samo zavarovalnico, uporabljajo informacije iz poslovnega poročila, da svetujejo strankam o izboru produktov in zavarovalnice, s katero bodo poslovali. Posledica je, da imajo lahko prostovoljna razkritja pomen pri trženju zavarovalnice in so tesno povezana s prodajno in trženjsko strategijo (Adams, Hossain, 1998, str. 260).

Poleg osnovnih stroškov razvijanja in širjenja informacij ima lahko zavarovalnica zaradi razkritij tudi stroške zaradi izgube konkurenčne prednosti, zmanjšanja pogajalske moči s strankami, zaposlenci in dobavitelji ter stroške tožb in pravnih, povezanih z razkritji (Upton, 2001, str. 17). Stroški razvijanja in širjenja informacij vsebujejo stroške zbiranja, priprave, razdelitve in revidiranja informacij. Med razkritji, ki bi utegnila oslabiti konkurenčno prednost zavarovalnice, so: informacije o razvoju novih produktov, storitev in novih tržnih poteh, strategije, načrti, podrobne informacije o poslovanju in podobno.

3.2. Vsebina poslovnega poročila zavarovalnice

V Sklepu o letnem poročilu zavarovalnice, ki ga izdaja Agencija za zavarovalni nadzor, je podan razmeroma velik obseg obveznih vsebin poslovnega poročila z njihovimi kratkimi opisi. Poleg tega se lahko zavarovalnica odloči, da razkrije bistveno širši obseg razkritij od zakonsko predpisanih. Pri tem mora izhajati iz potreb uporabnikov, svoje strategije ter namenov, ki jih želi s poslovnim poročilom doseči.

Pri natančnejši opredelitvi vsebin smo si pomagali med drugim z navodili, priporočili in modeli poslovnega poročila, ki so jih pripravile organizacije po svetu. Žal jih večina ne temelji na

empiričnih raziskavah potreb interesnih skupin, temveč na mnenjih in ocenah strokovnjakov (Beattie, Pratt, 2002, str. 10). Raziskave med uporabniki poslovnih poročil so naredile večinoma organizacije iz ZDA in Velike Britanije, kjer je značilno lastniško upravljanje podjetij, zato so se osredotočile predvsem na vlagatelje in analitike. Na drugi strani je v Evropi več akademskih in zasebnih raziskovalnih centrov pripravilo navodila za družbena in ekološka poročila s poudarkom na potrebah vseh interesnih skupin (Boesso, 2002, str. 4). Ker je le majhen del literature o poslovnih poročilih pripravljen posebej za zavarovalnice ali finančne institucije, smo s pomočjo različne literature o zavarovalništvu poizkušali modele, priporočila in navodila, pripravljena za splošna podjetja, prilagoditi za zavarovalnice.

Med obveznimi vsebinami smo večji poudarek dali temam, ki so specifične za zavarovalništvo, in tistim, ki so v slovenski strokovni literaturi po našem mnenju pogosto spregledane ali jim je dan premajhen pomen. To sta na primer obvladovanje tveganj in vodenje zavarovalnic. Med prostovoljnimi vsebinami smo več pozornosti namenili intelektualnemu premoženju in poročanju o trajnostnem razvoju.

V Sloveniji vsebino poslovnega poročila zavarovalnice določa 66. člen ZGD-UPB1, natančneje pa jo opredeljujejo 12, 12.a, 12.b in 12.c člen SKL2002. Po 66. členu ZGD-UPB1 mora poslovno poročilo prikazovati najmanj pošten prikaz razvoja poslovanja in izidov poslovanja družbe ter njenega finančnega položaja, vključno z opisom bistvenih tveganj in negotovosti, pa tudi vse pomembnejše poslovne dogodke, ki so nastopili po koncu poslovnega leta, pričakovani razvoj družbe, aktivnosti družbe na področju raziskav in razvoja in obstoj podružnic družbe. Če je pomembno za presojo premoženja in obveznosti družbe, njenega finančnega položaja ter poslovnega izida, morajo biti v poslovnem poročilu prikazani cilji in ukrepi obvladovanja finančnih tveganj družbe, vključno z ukrepi za zavarovanje vseh najpomembnejših vrst načrtovanih transakcij, za katere se posli zavarovanja računovodsko posebej prikazujejo, ter izpostavljenost družbe cenovnim, kreditnim, likvidnostnim tveganjem in tveganjem v zvezi z denarnim tokom, ki jim je družba izpostavljena.

Pošten prikaz razvoja poslovanja in izidov poslovanja družbe je definiran kot uravnotežena in celovita analiza razvoja in izidov poslovanja družbe ter njenega finančnega položaja, ki ustreza obsegu in kompleksnosti njenega poslovanja. Analiza mora v obsegu, ki je potreben za razumevanje razvoja in izidov poslovanja družbe ter njenega finančnega položaja, vsebovati ključne računovodske, finančne in – če je to potrebno – druge kazalce, kazalnike in druge pokazatelje, ki vključujejo tudi informacije, povezane z varstvom okolja in delavci. Analiza vključuje ustrezno sklicevanje na zneske v računovodskih izkazih in potrebna dodatna pojasnila (ZGD-UPB1, 66. člen).

3.2.1. Obvezna razkritja v poročilu o poslovanju zavarovalnice

Podpoglavje je razdeljeno na obvezna razkritja, ki jih podaja SKL2002. Za vsako obvezno razkritje je najprej podano, kaj predpisuje SKL2002, čemur sledi bolj podrobna opredelitev razkritja na podlagi analize tujih rešitev. Pri tem smo se držali pravila, da smo posamezno razkritje zajeli čim bolj celovito z namenom pripraviti čim bolj kakovostno poročilo in ne le zadostiti zakonskim predpisom.

Opis splošnega gospodarskega okolja

Vsebinsko opisa splošnega gospodarskega okolja podaja drugi odstavek 12.b člena SKL2002: *»Zavarovalnica v opisu splošnega gospodarskega okolja oriše glavne dejavnike, ki so posredno ali neposredno vplivali na uspešnost poslovanja. Če zavarovalnica posluje v pomembnejšem obsegu tudi v državah članicah in tretjih državah, mora predstaviti tudi značilnosti gospodarskih gibanj v teh državah in vpliv le-teh na njene posle.«*

V opisu gospodarskega okolja moramo paziti, da ne prikažemo le podatkov, ampak tudi njihov vpliv na poslovanje in dejavnost zavarovalnice. Čeprav sklep govori o gospodarskem okolju, ne smemo spregledati morebitnih politično-pravnih, kulturnih, tehnoloških in naravnih dejavnikov, ki so posredno ali neposredno vplivali na uspešnost poslovanja zavarovalnice. Ti dejavniki so lahko sprememba zakonodaje, obdavčenja, sodne prakse in računovodskih standardov, splošen položaj gospodarstva, rast bruto domačega produkta, gibanja na kapitalnem trgu, gibanje domačih in tujih obrestnih mer, demografske spremembe, tehnološki razvoj, spremembe v pogajalski moči različnih interesnih skupin, glavne spremembe v navadah potrošnikov, ekološke zahteve in drugo.

Interesne skupine zanimajo informacije o prihodnjem poslovanju. Zato morajo imeti podatke o tveganjih in priložnostih, ki so posledica sprememb gospodarskega okolja. Čeprav lahko uporabniki večino stvari o splošnem gospodarskem okolju izvedo iz drugih virov, so informacije vodstva zavarovalnice zelo pomembne, saj je le-to iz stroke in najbolj pozna vplive tako na zavarovalništvo kot tudi na zavarovalnico. Prav tako je za uporabnike pomembno, da vedo, kakšni so načrti zavarovalnice in odnos vodstva do priložnosti in tveganj na trgu. Zavarovalnica pridobi večino informacij o svojem širšem okolju iz zunanjih virov, zato mora pri tem še posebej paziti na njihovo zanesljivost. Če so informacije pripravljene na podlagi predvidevanj in izračunov zavarovalnice, mora biti to v poročilu jasno navedeno. V tem primeru želijo interesne skupine videti pogled vodstva in se na podlagi lastnega mnenja o okolju odločiti, ali je vodstvo preveč optimistično ali pesimistično (DiPiazza, Eccles, 2002, str. 123).

V opis gospodarskega okolja sodijo informacije o zavarovalniškem trgu, kot so rast trga in njegova koncentracija, zavarovalna pogostnost in usidranost, vpliv konvergence finančnih institucij in pojav substitutov. Rast trga je eden izmed pomembnejših dejavnikov, ki vplivajo na prihodnje poslovanje zavarovalnice. Čeprav glede na raziskavo Nelligana in Ecclesa več kot 90 % vodilnih v zavarovalnicah pripisuje rasti trga velik pomen, je večina zavarovalnic ne vključuje v poslovna poročila, kar povečuje nezadovoljstvo vlagateljev in analitikov nad prejetimi informacijami (Nelligan, Eccles, 2000, str. 12 in 15). Informacije o rasti trga so za uporabnike bolj pregledne, če posebej prikazujemo rast za premoženjska in življenjska zavarovanja. V Sloveniji je to še toliko bolj pomembno, saj v prihodnjih letih zaradi preteklih gospodarskih, socialnih in družbenih pogojev pričakujemo različne rasti premoženjskih in življenjskih zavarovanj. Koncentracijo zavarovalniškega trga merimo na različne načine. Najpogosteje je definirana kot tržni delež petih največjih zavarovalnic ali pa kot vsota kvadratov tržnih deležev vseh zavarovalnic. Zavarovalna pogostnost (*insurance density*) je denarni znesek, ki ga posamezen prebivalec države v povprečju nameni za zavarovanje. Izračunamo jo tako, da celotno zavarovalno premijo za posamezno državo delimo s številom prebivalcev. Podatek nam

pove, kakšna je trenutna kupna moč v posamezni državi in kakšen je še ne izkoriščen tržni potencial. Zavarovalna usidranost (*insurance penetration*) je definirana kot razmerje med zavarovalno premijo in bruto domačim proizvodom posamezne države. Je pokazatelj pomembnosti zavarovalništva za celotno narodno gospodarstvo (Helfenstein, 1999, str. 17).

Poslovne usmeritve

Za poslovne usmeritve tretji odstavek 12.b člena SKL2002 določa: »V okviru poslovnih usmeritev zavarovalnica predstavi dolgoročne cilje poslovne politike in navede načrtovane aktivnosti za doseganje le-teh v naslednjem letu. Zavarovalnica navede, v kolikšni meri so se predvidevanja v poslovnem letu uresničila.«

Med najpomembnejše elemente poslovnega poročila sodijo predstavitev glavnih kratkoročnih in dolgoročnih ciljev zavarovalnice, strategija in načrti za doseg ciljev. Interesne skupine morajo razumeti in verjeti v strategijo zavarovalnice, saj se odločajo na podlagi pričakovanj o prihodnjem finančnem položaju in poslovanju zavarovalnice. Vključene naj bodo strateške usmeritve glede prevzemov in prodaj, prenos posameznih poslovnih procesov na zunanje izvajalce ter strateške povezave vključno s finančnimi posledicami (Management Discussion and Analysis⁹, 2002, str. 37). Poleg osnovnih strategij so lahko podane tudi poslovne strategije za posamezne zavarovane vrste ali produkte ter funkcijske strategije, ki so usmerjene na posamezna poslovna funkcijska področja kot na primer izobraževanje, kadrovanje, trženje, razvoj, investicije in podobno. Isto velja za cilje in načrtovane aktivnosti. Cilji morajo biti realni, v skladu s predstavljenjo politiko zavarovalnice, in če je to možno, kvantitativno določeni.

Jenkinsovo¹⁰ poročilo svetuje, da se v poročilu predstavi aktivnosti vodstva in načrte, ki so v skladu z glavnimi cilji in strategijo in bodo občutno vplivali na bodoče denarne tokove. V naslednjem letu zavarovalnica navede, v kolikšni meri so se predvidevanja in načrti uresničili, ne glede na to, ali je izid zanjo dober ali ne, ter kako so na načrtovane aktivnosti vplivali različni dejavniki. Vključena naj bo razprava o konsistentnosti ali nekonsistentnosti strategije z družbenimi, demografskimi, tehnološkimi, političnimi, makroekonomskimi in zakonodajnimi trendi, ki so po mnenju vodstva občutno vplivali na poslovanje. Opisano naj bo konkurenčno okolje in položaj na zavarovalniškem trgu. Poslovodstvo je najboljši vir informacij o prihodnji usmeritvi, načrtovane aktivnosti pa vodilni pokazatelj prihodnosti zavarovalnice. Tudi če poslovodstvo zadanih načrtov ne bi izpolnilo, je dragoceno razumevanje splošne usmeritve zavarovalnice (Jenkins Report, 1994).

Ko govorimo o poslovnih usmeritvah zavarovalnice, ne moremo mimo njenega poslanstva in vizije. Poslanstvo je strateško komunikacijsko orodje in je postalo pomemben del dandanašnjega

⁹ Kanadski inštitut pooblaščenih računovodij (Canadian Institute of Chartered Accountants, CICA) je pripravil smernice za razkritja v Razpravi in analizah menedžmenta z namenom pomagati podjetjem pri pripravi kakovostnih poslovnih poročil.

¹⁰ Med modeli poslovnega poročanja je najbolj znano Jenkinsovo poročilo, ki ga je leta 1994 pripravil Ameriški inštitut pooblaščenih računovodij (American Institute of Certified Public Accountants, AICPA) na podlagi raziskav profesionalnih vlagateljev, posojilodajalcev ter strokovnih svetovalcev in analitikov. Poudarek daje vsebinam, ki so pomembne za ocenjevanje delovanja podjetja v prihodnosti, nosilec vrednosti ter neračunovodskim informacijam (Jenkins Report, 1994).

poslovnega poročanja (Stanko, Zeller, 2003, str. 15). Uporablja se za javno izjavo o namenu, ciljnih, produktih, trgih in filozofiji zavarovalnice. Lahko se uporabi za sporočilo o zavezanosti zavarovalnice njenim interesnim skupinam. Nanaša se na sorazmerno trajne namene, ki jim bo podjetje sledilo, zaradi česar ima njegova predstavitev več pomembnih koristi. Predstavlja usmeritev zavarovalnice in njen namen, s čimer zaposlenci, delničarji, zavarovalci in ostale interesne skupine lahko razumejo usmeritev zavarovalnice na dolgi in kratki rok. Služi kot kontrolni mehanizem, da ostane zavarovalnica na istem tiru, in postavlja okvire za odločitve ter s tem pomaga pri vsakodnevnem odločanju. Opređeljeno poslanstvo naj bi bilo na eni strani dovolj uokvirjeno, da izključuje določena poslovna področja, pa vendar dovolj široko, da pušča prostor ustvarjalni rasti podjetja (Pučko, 1999, str. 132).

Poslanstva ne smemo zamenjevati z vizijo. Če nam poslanstvo odgovori na vprašanja, kaj zavarovalnica je in kakšen je razlog za njen obstoj, nam vizija daje pogled v prihodnost in odgovor na to, kaj zavarovalnica želi postati. Lahko rečemo, da gre pri viziji za opis nečesa (organizacije, kulture podjetja, tehnologije, dejavnosti) v prihodnosti. Zato je njena vloga tudi pri motiviranju zaposlencev za doseganje čim boljših rezultatov in v usmerjanju vsega obnašanja v zavarovalnici. Opređeljena vizija naj bi na zunaj razlikovala zavarovalnico od drugih zavarovalnic (Pučko, 1999, str. 130–131).

Pregled poslovanja

Vsebino pregleda poslovanja podaja četrti odstavek 12.b člena SKL2002: »V pregledu poslovanja zavarovalnica podrobno oriše posamezne zavarovalne vrste¹¹ ter navede število zavarovancev in število sklenjenih zavarovanj v okviru zavarovalne vrste«.

Menim, da je zahteva SKL2002 o podrobnem orisu posamezne zavarovalne vrste nekoliko pretirana in spodbuja proizvodnjo številnih manj pomembnih informacij. Čeprav v državah EU zavarovalnice uporabljajo iste zavarovalne vrste, nisem v nobeni literaturi zasledila niti priporočila kaj šele zakonske obveze, da je treba v poslovnem poročilu predstaviti vsako zavarovalno vrsto posebej. Kompozitna zavarovalnica ima lahko 24 različnih zavarovalnih vrst. Posamezno zavarovalno vrsto težko opišemo v enem ali dveh stavkih. Če vsako zavarovalno vrsto opišemo nadrobno, se uporabnik lahko izgubi v številnih, zanj manj pomembnih podatkih. Ali pa je vse skupaj bolj podobno propagandni brošuri. Veliko bolj smiselno bi bilo, da bi bilo treba posebej orisati le zavarovalne skupine ali samo pomembnejše zavarovalne vrste.

Postavi se nam vprašanje, kaj naj zavarovalnica poleg števila zavarovancev in števila sklenjenih zavarovanj poda v orisu zavarovalne vrste. Strokovna literatura nam ne da odgovora, čeprav

¹¹ Zavarovanja se po ZZavar-UPB1 (2004, 2. člen) delijo v dve zavarovalni skupini: premoženjska in življenjska zavarovanja. Glede na glavne nevarnosti, ki jih krijejo, se zavarovanja nadalje razvrščajo v zavarovalne vrste. Premoženjska zavarovanja vsebujejo naslednje zavarovalne vrste: nezgodno zavarovanje, zdravstveno zavarovanje, zavarovanje kopenskih vozil, zavarovanje tirnih vozil, letalsko zavarovanje, zavarovanje plovil, zavarovanje prevoza blaga, zavarovanje požara in elementarnih nesreč, drugo škodno zavarovanje, zavarovanje odgovornosti pri uporabi vozil, zavarovanje odgovornosti pri uporabi zrakoplovov oziroma drugih letalnih naprav, zavarovanje odgovornosti pri uporabi plovil, splošno zavarovanje odgovornosti, kreditno zavarovanje, kavcijsko zavarovanje, zavarovanje različnih finančnih izgub, zavarovanje stroškov postopka, zavarovanje pomoči. Življenjska zavarovanja vsebujejo zavarovalne vrste: življenjsko zavarovanje, zavarovanje za primer poroke oziroma rojstva, življenjsko zavarovanje, vezano na enote investicijskih skladov oziroma na enote kritnega sklada, tontine, zavarovanje s kapitalizacijo izplačil ter zavarovanje izpada dohodkov zaradi nezgode ali bolezni.

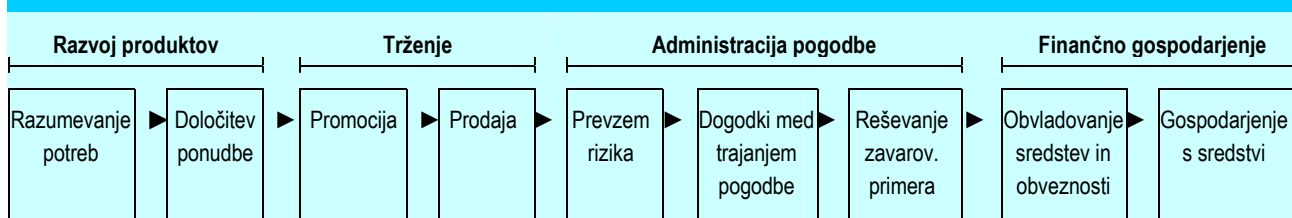
številni avtorji in rezultati raziskav poudarjajo pomen predstavitve osnovnih produktov podjetja. Prav tako si težko pomagamo s tujimi poslovnimi poročili, kjer so orisi posameznih zavarovalnih vrst izjemno redki. Menimo, da je dovolj, če zavarovalnica za vsako zavarovalno vrsto pove, katere produkte iz te zavarovalne vrste ponuja na tržišču, predstavi enega ali več pomembnejših produktov znotraj zavarovalne vrste ter opiše morebitne novosti in posebnosti. Pri predstavitvi produkta lahko pove, kateri so predmeti zavarovanja, zavarovane nevarnosti, komu je namenjen, kakšen je njegov pomen za zavarovalnico, kaj ga razlikuje od produktov tekmecev in podobno.

V pregled poslovanja vsebinsko spadajo še številne druge informacije pretežno neračunovodske narave, ki prispevajo h kreiranju vrednosti zavarovalnice in niso vezane na posamezno zavarovalno vrsto. V ta sklop informacij lahko štejemo predstavitev ključnih nosilcev vrednosti, posameznih faz poslovnega procesa ter konkurenčnih prednosti in slabosti.

Ključni nosilci vrednosti (*value drivers*) so pomembni iz dveh razlogov. Prvič, ker zavarovalnica ne more vplivati neposredno na svojo vrednost, lahko pa vpliva na dejavnike, kot so zadovoljstvo strank, stroški ipd. Drugič, ker se prek teh nosilcev management nauči razumeti druge, nižje ravni organizacije in vzpostaviti dialog o pričakovanjih in ciljih med različnimi ravnmi (Razpet, Tič, Verčič, 2003, str. 25–26). Primeri področij, na katerih se lahko določijo ključni nosilci, so: tržni delež, razvoj in raziskave, razvoj novih produktov, učinkovitost poslovanja, delovna sila, organizacija in delovna kultura, ugled, storilnost, prilagodljivost, inovacije, tehnologija, blagovna znamka, odgovornost do okolja in družbena odgovornost (Management Discussion and Analysis, 2002, str. 39). Poglejmo si še konkreten primer v zavarovalništvu. Danska zavarovalnica Topdanmark je za finančne nosilce vrednosti v poslovnem poročilu navedla: rast kosmate obračunane zavarovalne premije, povečanje števila strank, ohranitev strank, kombiniran kazalnik, škodni rezultat, delež stroškov v premiji ter prihodek od naložb. Med nefinančne nosilce vrednosti pa: zadovoljstvo strank, ugled zavarovalnice in zadovoljstvo zaposlenecv (Topdanmark`s Annual Report 2003, 2004, str. 6).

Opis poslovnega procesa se lahko predstavi s pomočjo verige vrednosti (*value chain*). Takšen primer najdemo v poslovnem poročilu francoske zavarovalnice CNP (tabela 3).

TABELA 3: PRIMER PREDSTAVITVE VERIGE VREDNOSTI ZAVAROVALNICE CNP

Vir podatkov: Annual Report 2003, CNP, 2004, str. 39.

Podrobnejši opis razvoja produktov spada po SKL2002 v poglavje Opis razvoja, zato na tem mestu o tem ne bomo govorili. Pri trženju je primerno predstaviti prodajno mrežo, njen dosednji razvoj in načrte za prihodnost. Pri tem veliko povejo delež posamezne prodajne poti v celotni prodaji na posameznem tržišču, odnosi z zavarovalnimi zastopniki in posredniki ter sodelovanje z bankami in drugimi organizacijami. Zanimive so informacije o provizijski politiki,

informacijski podpora prodaje, prodaji prek interneta, ukrepov za izboljšanje kvalitete prodajnih poti in podobno.

V povezavi s prodajo zavarovalnih produktov so za interesne skupine pomembni kazalniki delež novih zavarovanj, delež prekinjenih zavarovanj (predvsem za življenjska zavarovanja), delež obnovljenih zavarovanj (predvsem za premoženjska zavarovanja) ter tržni delež, saj podpirajo napovedi o bodočih prihodkih in denarnih tokovih. Kljub temu so ta razkritja v poslovnih poročilih zavarovalnic redka (Nelligan, Eccles, 2000, str. 18; lastna raziskava).

Čeprav visok delež novih zavarovanj kaže na pozitivno rast, hkrati pomeni večja tveganja za zavarovalnico. Visok delež prekinjenih življenjskih zavarovanj lahko kaže na neprimernost produktov, načina prodaje ali izbire ciljne skupine, pa tudi na davčno spremembo, spremenjeno gospodarsko situacijo in zvečanje konkurence. Posledično znižanje števila veljavnih pogodb zmanjša pokrivanje fiksnih stroškov, od vrste pogodb in provizij pa je odvisno, ali zmanjša tudi dobiček oziroma poveča izgubo (Luffrum, 1997, Unit 11). Zaradi kratkoročnosti premoženjskih zavarovanj je običajno delež prekinitvev premoženjskih zavarovanj nizek, zato ta informacija ni tako pomembna. Visok delež obnovljenih premoženjskih zavarovanj pomeni relativno nižje stroške sklepanja zavarovanj, saj so stroški pri novem zavarovanju precej višji od stroškov pri obnovitvi zavarovanja¹². Poleg tega je pri nekaterih vrstah zavarovanja škodna pogostnost pri novih zavarovanjih višja od škodne pogostnosti pri obnovljenih zavarovanjih. To pomeni, da si lahko zavarovalnica z višjim deležem obnovitev privoščila nižje premije (Hart, Buchanan, Howe, 1996, str. 290).

Prevzem rizika je za uspešno poslovanje zavarovalnic ključnega pomena. V poslovnem poročilu lahko navedemo usmeritve pri sprejemanju v zavarovanje, izpostavimo strokovne izkušnje in sposobnosti zavarovalnice. Predstavitev lahko dopolnimo z informacijami o strankah. Kot je pokazala raziskava revizijske hiše PricewaterhouseCoopers, imajo podatki o strankah za vodstva zavarovalnic, analitike in vlagatelje velik pomen (Nelligan, Eccles, 2000, str. 12–17). Opišemo lahko povezavo zavarovalnice s strankami s pomočjo razkritij o zadovoljstvu strank, glavnih skupin strank ter o pogajalski moči strank.

Del procesa, ki je pogosto opisan v poslovnih poročilih, je reševanje zavarovalnih primerov. Za zavarovance je velikega pomena hitro reševanje zavarovalnega primera ter izplačilo zavarovalnin v višini, ki jo glede na zavarovalno pogodbo pričakujejo. Hkrati pa izplačilo zavarovalnin predstavlja največji strošek zavarovalnice. Zato v poslovno poročilo sodijo informacije o usmeritvah zavarovalnice pri izplačevanju zavarovalnin, izboljšave na področju natančnejše določitve višine škode, poenostavitve prijave in obdelave zavarovalnega primera, sodelovanje z drugimi organizacijami z namenom preprečevanja goljufij, delež pritožb in način obdelave pritožb.

¹² Natančnih podatkov za zavarovalništvo nimamo, za banke pa imamo oceno, da so lahko stroški za pridobitev nove stranke tudi 11-krat višji od stroškov za ohranitev obstoječe stranke (Neely, Adams, Kennerly, 2002, str. 225).

Predstavitev gospodarskega rezultata

Vsebino predstavitve gospodarskega rezultata¹³ podaja peti odstavek 12.b člena SKL2002: »V predstavitvi finančnega rezultata zavarovalnica razčleni prihodke in odhodke poslovnega leta po zavarovalnih vrstah.«.

Glavni prihodek¹⁴ zavarovalnice so običajno čisti prihodki od zavarovalne premije, ki so po SRS 32.34 izračunani iz obračunanih kosmatih zavarovalnih premij v obračunskem obdobju, zmanjšanih za pozavarovalni del premije in popravljenih za spremembo čiste prenosne premije. Glavni odhodek¹⁵ pa običajno predstavljajo čisti odhodki za škode, ki se dobijo iz obračunanih zneskov škod v obračunskem obdobju, popravljenih za spremembo škodnih rezervacij brez pozavarovalnega deleža v teh škodah. Zato sta ti dve postavki najmanj, kar je treba v finančnem rezultatu razčleniti po zavarovalnih vrstah, bolj podrobna delitev prihodkov in odhodkov po zavarovalnih vrstah je po našem mnenju nepotrebna. Namesto ali pa poleg tega se lahko predstavi obračunane zavarovalne premije, ki predstavljajo osnovno merilo za obseg poslovanja in obračunane kosmate zneske škod.

Slovenske zavarovalnice dajejo v poslovnih poročilih velik poudarek obračunanim kosmatim zneskom škod ali čistim odhodkom za škode. Menimo, da so ti podatki koristni in jih je že zaradi zakonodaje potrebno podati, da pa imajo večjo težo prikaz in razlaga škodnega rezultata (*loss ratio* ali *claims ratio*), deleža stroškov v zavarovalni premiji (*expence ratio*) ter kombiniranega kazalnika (*combined ratio* ali *underwriting ratio*). Pri primerjavah škodnega rezultata in njegovi interpretaciji moramo biti previdni, saj obstaja več različnih definicij tega kazalnika. V Sloveniji se za škodni rezultat pogosto uporablja razmerje med obračunanimi kosmatimi zneski škod ter obračunanimi kosmatimi zavarovalnimi premijami, na razvitih zavarovalnih tržiščih pa je običajno razmerje med čistimi odhodki za škode in čistimi prihodki od premij. Delež stroškov v zavarovalni premiji je razmerje med obratovalnimi stroški in obračunano kosmato premijo. Kombiniran kazalnik, ki v resnici sploh ni pravi kazalnik, je vsota škodnega rezultata in deleža stroškov v premiji (Hart, Buchanan, Howe, 1996, str. 68). Po tradiciji se ga uporablja kot osnovno merilo za uspešnost poslovanja pri premoženjskih zavarovanjih. Žal ne zajema donosa od naložb in učinkov pozavarovanja, katerih pomen se je v zadnjih letih dramatično povečal. Donos od naložb v odstotku od zavarovalne premije se je v zadnjih 30 letih podvojil. Primeren pozavarovalni program je postal pomemben del upravljanja s kapitalom, čemur je v zadnjih petih letih botroval povečan obseg naravnih katastrof in velikih škod zaradi terorističnih napadov (Calandro, Lane, 2003, str. 734).

Čeprav SKL2002 predpisuje razčlenitev prihodkov in odhodkov po zavarovalnih vrstah, pa je v tem poglavju smiselno predstaviti še prihodke in odhodke, ki jih po našem mnenju ni potrebno

¹³ V SKL2002 je uporabljen izraz »finančen rezultat«, ki pa ni v skladu z SRS.

¹⁴ Poslovne prihodke po SRS 32.33. (2005) sestavljajo v zavarovalnici čisti prihodki od zavarovalnih premij, prihodki zaradi zmanjšanja matematičnih rezervacij, prihodki zaradi zmanjšanja izravnalnih rezervacij, prihodki zaradi zmanjšanja drugih tehničnih rezervacij, drugi čisti zavarovalni prihodki in tisti del prihodkov naložb, ki se ne nanaša na finančne prihodke.

¹⁵ Poslovne odhodke v zavarovalnicah po SRS 32.29 (2005) sestavljajo čisti odhodki za škode, odhodki za povečanja matematičnih rezervacij, čisti odhodki za bonuse in popuste, odhodki za povečanja izravnalnih rezervacij, odhodki za povečanja drugih čistih tehničnih rezervacij, odhodki za čiste obratovalne stroške, drugi čisti zavarovalni odhodki in tisti del odhodkov naložb, ki se ne nanaša na finančne odhodke.

vezati na zavarovalno vrsto. Pri tem mislimo predvsem na prihodke od naložb ter čiste obratovalne stroške. Poglejmo si, kaj o predstavitvi gospodarskega rezultata pravijo tuji standardi in navodila.

Po nemškem standardu GAS 15¹⁶ naj bi bili v analizi gospodarskega rezultata razkriti vzroki za bistvene spremembe v izkazu poslovnega izida v poslovnem letu s poudarjenimi pripadajočimi trendi. Analitična razprava naj bi podala vse potrebne informacije za razumevanje dejavnikov, ki vplivajo na gospodarski rezultat. Poleg tega naj bi bili razloženi morebitne razlike med doseženimi in napovedanimi rezultati, sprememba tržnega deleža in bistvena odstopanja pri gospodarskem rezultatu od ostalih zavarovalnic na trgu. V to poglavje sodijo tudi razkritja o učinkovitosti in racionalizaciji poslovanja, stroških za zaposlene s pričakovanimi spremembami, zaprtje poslovalnic ter odvisnost od strank in dobaviteljev (GAS 15.53–15.61, 2004).

Mednarodno združenje zavarovalnih nadzornikov meni, da je uporabna razprava, ki pomaga določiti bistvene pretekle in predvidene spremembe strategije sprejemanja v zavarovanje, vključujoč prodajne poti, spremembe narave, pogostnosti in velikosti škod, spremembe verjetnosti večjega števila škod iz enega zavarovalnega primera ali večjega števila škod, nastalih iz istega vzroka, spremembe narave in stopnje pozavarovalnega kritja, spremembe osnov in predpostavk za določitev zavarovalno tehničnih rezervacij ter spremembe donosov po kategorijah naložb (Guidance Paper on Public Disclosure by Insurers, 2002, str. 10).

Predstavitev finančnega položaja

Vsebino predstavitve finančnega položaja podaja šesti odstavek 12.b člena SKL2002: *»Zavarovalnica prikaže finančni položaj s strukturo aktive in pasive bilance stanja po posameznih vrstah sredstev oziroma obveznosti do virov sredstev ter pojasni spremembe posameznih postavk v primerjavi s predhodnim letom.«*

Informacije o finančnem položaju zavarovalnice so uporabne za ustvarjanje slike o možnostih zavarovalnice, da izpolni svoje obveznosti in zagotavlja interesnim skupinam donos na naložbe, med njimi tudi zavarovancem življenjskih zavarovanj, ki prevzemajo naložbeno tveganje (Guidance Paper on Public Disclosure by Insurers, 2002, str. 8). Pri predstavitvi finančnega položaja moramo paziti, da damo prednost analizi finančnega položaja in ne le ponavljanju postavk iz računovodskega poročila ter razkrivanju očitnega (Management Discussion and Analysis, 2002, str. 42).

Mednarodno združenje zavarovalnih nadzornikov svetuje, da zavarovalnica v javnih razkritjih opiše naravo in višino sredstev, obveznosti in kapitala. Le če je to pomembno, opis sredstev vsebuje: strukturo naložb, obseg odvisnosti zavarovalnice od posameznih vrst sredstev, osnovo in predpostavke, na katerih so bila sredstva merjena, uporabo izpeljanih finančnih inštrumentov, primernost sredstev glede na obveznosti, možnost realizacije in trajanje, ali so sredstva zastavljena in ali obstajajo omejitve pri njihovi uporabi. Podobno opis obveznosti do virov sredstev vsebuje višino, naravo in časovni okvir obveznosti, vključno z možnimi in s

¹⁶ GAS 15 je nemški računovodski standard za poslovno poročanje (*management reporting*).

predvidenimi obveznostmi, osnovo in predpostavke, na katerih so bile obveznosti merjene, razčlenitev zavarovalno tehničnih rezervacij po zavarovalnih skupinah in kategorijah, predstavitev zavarovalno tehničnih rezervacij s pozavarovalnim delom in brez njega, spremembo zavarovalno tehničnih rezervacij s pozavarovanjem in brez njega, uporabo izpeljanih finančnih inštrumentov in njihov vpliv na obveznosti (Guidance Paper on Public Disclosure by Insurers, 2002, str. 8).

Vlagatelji, analitiki in regulatorji želijo v poslovnih poročilih zavarovalnic boljšo preglednost in razumljivost ter večji obseg razkritij. K temu pripomorejo razkritja o notranji vrednosti zavarovalnice (*embedded value*), ki hkrati odgovarjajo na osnovno vprašanje delničarjev: Kako zavarovalnica ustvarja vrednost (Guinn, 2003, str. 28)? Notranja vrednost zavarovalnice je seštevek čiste vrednosti premoženja ter sedanje vrednosti obstoječih zavarovalnih pogodb. Vrednost obstoječih zavarovalnih pogodb se določa različno za življenjske in premoženjske zavarovalnice. Pri življenjskih zavarovalnicah je to bodoči pričakovani denarni tok iz obstoječih zavarovalnih polic, diskontiran na dan vrednotenja z diskontno stopnjo, ki ustreza stroškom kapitala (Böniger, Steinbrecher, 2002, str. 36). Pri premoženjskih zavarovanjih se zavarovalna premija in zavarovalno kritje praviloma iztečeta v enem letu, zato se ugotavljajo dobički iz investiranja zavarovalno tehničnih rezervacij (Simpson, Wells, 2000, str. 25). Spomladi 2004 je forum CFO, v katerega so vključeni predstavniki 19 večjih evropskih zavarovalnic, izdal načela za izračunavanje in javno poročanje o notranji vrednosti življenjskih zavarovalnic oziroma notranji vrednosti tistega dela zavarovalnice, ki se ukvarja z življenjskimi zavarovanji (*European Embedded Value Principles*). Po teh načelih že poročajo v svojih letnih poročilih večje zavarovalnice, kot so Aegon, Allianz, ING, Legal & General, Old Mutual in Skandia. Videti je, da bodo ta načela v Evropi postala osnova za poročanje o notranji vrednosti (European Embedded Values – The Story so Far, 2005, str. 1).

Opis glavnih tveganj in negotovosti

Vsebino opisa glavnih tveganj in negotovosti podaja sedmi odstavek 12.b člena SKL2002: »V opisu glavnih tveganj in negotovosti, s katerimi se sooča, zavarovalnica prikaže izpostavljenost najmanj tržnim, kreditnim, likvidnostnim in operativnim tveganjem, ostalim tveganjem pa, če je to pomembno za presojo premoženja in obveznosti zavarovalnice, njenega finančnega položaja ter poslovnega izida. Poleg tega zavarovalnica v navedenem opisu prikaže tudi ukrepe in cilje na področju upravljanja z navedenimi tveganji.«

Medtem ko se večina podjetij tveganju želi izogniti ali ga zmanjšati, je osnovna dejavnost zavarovalnice ravno prevzemanje tveganj. Glavna posebnost obvladovanja tveganj zavarovalnic izhaja iz dejstva, da zavarovalnica običajno prejme zavarovalno premijo na začetku zavarovalnega obdobja, medtem ko so njene po pogodbi določene obveznosti, ki jih mora izpolniti kasneje, stohastične narave (GAS 5–20). Razkritja o izpostavljenosti tveganjem in usmeritvah pri obvladovanju tveganj pomagajo razumeti stabilnost zavarovalnice in njeno sposobnost preživetja. Poleg tega lahko interesne skupine ocenijo občutljivost poslovnega izida na možne spremembe okoliščin, ustreznost donosa glede na tveganje ter sposobnost zavarovalnice, da izpolni svoje obveznosti in zagotovi donos na naložbe (Guidance Paper on Public Disclosure by Insurers, 2002, str. 10 in 11). Večina zavarovalnic v EU posveti

obvladovanju tveganj posebno poglavje v poslovnem poročilu, kljub temu pa vlagatelji in analitiki menijo, da je obseg teh razkritij preskromen. Poleg tega se zavarovalnice ne zavedajo, da ne zadovoljujejo svojih interesnih skupin (Nelligan, Eccles, 2000, str. 22). Prav tako naj bi bila nizka splošna raven poročanja o tveganjih in ravnanju z njimi med slovenskimi podjetji (Korošec, 2004, str. 78).

O čem naj torej zavarovalnica poroča v zvezi s tveganji, da bo izpolnila pričakovanja interesnih skupin? Po mnenju Inštituta pooblaščenih računovodij Anglije in Walesa (The Institute of Chartered Accountants in England & Wales, ICAEW) mora zagotoviti naslednje tri sestavine (No surprises: Working for Better Risk Reporting, 2002, str. 3; Financial Reporting of Risk – Proposals for a Statement of Business Risk, 1997, str. 10):

- opredelitev ključnih tveganj in njihovo razvrstitev po pomembnosti,
- pojasnila o tem, kako zavarovalnica meri tveganja in kolikšna so, ter
- opis dejavnosti, ki jih zavarovalnica opravlja, da bi obvladovala tveganja.

Te tri sestavine štejejo tudi druge organizacije in avtorji kot bistvene vsebine poročila o tveganjih. Nekateri med pomembna razkritja dodajajo še informacije o splošni usmeritvi zavarovalnice pri obvladovanju tveganj (Guidance Paper on Public Disclosure by Insurers, 2002, str. 11) ter sistemu nadzora in odgovornostih poslovodstva za obvladovanje tveganj (Risk Management Standard, 2002, str. 10).

Za opredelitev ključnih tveganj potrebujemo primerno klasifikacijo tveganj z natančnimi definicijami, saj nam le to omogoča konsistentno in primerljivo poročanje. Žal v EU zaenkrat še ne obstaja enotna in splošno sprejeta klasifikacija tveganj. V tabeli 4 povzemamo razvrstitev, ki jo je za Evropsko komisijo za zavarovalništvo pripravila revizijska družba KPMG, pri čemer se je oprla na različne študije in mnenja svojih strokovnjakov. Prikazali smo jo zato, ker opredeljuje pomembnosti posamezne vrste tveganja in je lahko v pomoč pri poročanju zavarovalnice. Vendar moramo pri tem opozoriti, da je pomen posameznega tveganja različen od zavarovalnice do zavarovalnice, hkrati pa obstaja tudi močan medsebojni vpliv posameznih tveganj (Study into the Methodologies to Assess the Overall Financial Position of an Insurance Undertaking from the Perspective of Prudential Supervision, 2002, str. 24–27).

SKL2002 določa, da zavarovalnica prikaže vsaj izpostavljenost tržnim, kreditnim, likvidnostnim in operativnim tveganjem, ne da bi te rizike tudi definirala. Poglejmo si novejšje definicije, ki jih je pripravila Mednarodna zveza aktuarjev¹⁷.

Tržno tveganje (*market risk*) je tveganje, ki nastane zaradi nihanja tržnih vrednosti sredstev. Vključuje izpostavljenost gibanjem finančnih postavk, kot so cene delnic, obrestne mere, menjalniški tečaji ali cene dobrin. **Kreditno tveganje** (*credit risk*) je tveganje neizpolnjevanja obveznosti ali spremembe kreditne sposobnosti izdajateljev vrednostnih papirjev (v naložbenem portfelju zavarovalnice), pogodbenih strank (na primer pozavarovalnic, pogodbenih strank pri

¹⁷ Mednarodna zveza aktuarjev (IAA) je v sodelovanju z Mednarodno zvezo zavarovalnih nadzornikov (IAIS) razvila svetovni okvir za določitev kapitalskih zahtev zavarovalnice, v katerem so podrobno opisana tveganja zavarovalnic. Delovna skupina se je med svojim delom sestala tudi s predstavniki direktorata Evropske komisije (A Global Framework for Insurer Solvency Assessment, 2004, iv).

poslih z izpeljanimi finančnimi inštrumenti ali kreditojemalcev) ter posrednikov, katerim je zavarovalnica izpostavljena. **Likvidnostno tveganje** (*liquidity risk*) je v kontekstu zavarovalništva definirano kot izpostavljenost izgubi v primeru, da zaradi nezadostnih razpoložljivih likvidnih sredstev med sredstvi, ki so namenjena izpolnjevanju obveznosti po zavarovalnih policah, zavarovalnica ni sposobna pravočasno izpolnitvi obveznosti do zavarovateljev. **Operativno tveganje** (*operational risk*) je tveganje izgube, ki nastane zaradi pomanjkljivega ali neuspešnega izvajanja notranjih procesov, ravnanj ljudi in delovanja sistema ali zaradi zunanjih dejavnikov. Med drugim ta definicija zajema pravna tveganja, izključuje pa strateška in sistemska tveganja ter tveganja ugleda. Za zavarovalnice je poleg zgoraj naštetih tveganj pomembno še **tveganje zaradi v zavarovanje sprejetih rizikov** (*underwriting risk, insurance risk*¹⁸). Tveganja, ki spadajo v to kategorijo, so povezana z zavarovanimi nevarnostmi ali specifičnimi postopki zavarovalniške dejavnosti (A Global Framework for Insurer Solvency Assessment, 2004, str. 29–32).

TABELA 4: POMEMBNOST TVEGANJ, S KATERIMI SE SOOČAJO ZAVAROVALNICE

Tveganje	Življenjske zavarovalnice	Premoženjske zavarovalnice
Tveganje zaradi v zavarovanje sprejetih rizikov		
prevzem rizika	✓✓✓	✓✓✓
prekinitev zavarovanja	✓✓	✓
okoljske spremembe	✓	✓✓
družbene spremembe	✓	✓✓
ekonomski cikel	✓	✓
stopnja inflacije	✓✓✓	✓✓
pozavarovanje	✓	✓✓✓
zakonodaja in sodstvo	✓✓	✓✓✓
tehnološke spremembe	✓	✓✓
Tržno tveganje		
menjalniški tečaj	✓	✓✓
neujemanje sredstev in obveznosti	✓✓✓	✓✓
Likvidnost	✓✓	✓
tržna cena	✓✓	✓✓
obrestna mera	✓✓✓	✓✓
Kreditno tveganje		
zanesljivost pozavarovalnice	✓✓	✓✓✓
portfelj sredstev	✓✓✓	✓✓
koncentracija tveganj	✓✓	✓✓
Operativno tveganje		
upravljanje sprejemanj rizikov v zavarovanje	✓✓✓	✓✓✓
stroški	✓✓	✓
stroški sklepanja zavarovanj	✓✓✓	✓✓✓

Legenda: ✓ manj pomembno tveganje ✓✓ pomembno tveganje ✓✓✓ zelo pomembno tveganje

Vir: *Study into the Methodologies to Assess the Overall Financial Position of an Insurance Undertaking from the Perspective of Prudential Supervision, 2002, str. 28.*

¹⁸Večina avtorjev uporablja »insurance risk« in »underwriting risk« kot sopomenki, nekateri pa ju obravnavajo kot dva različna rizika.

Neposredno merjenje tveganj je v najožjem pomenu besede usmerjeno v oceno možnih denarno vrednostnih posledic uresničitve določene gospodarske nevarnosti in njihove verjetnosti. Tovrstno merjenje za veliko nevarnosti ni izvedljivo, zato merimo velikosti tveganj tudi posredno ali/in kvalitativno (Korošec, 2004, str. 76). Po nemškem računovodskem standardu GAS 5–20 (Risk Reporting by Insurance Enterprises), pripravljenem posebej za zavarovalnice, naj bi bile razkrite višine posameznih vrst tveganja le, če se za ugotavljanje višine tveganja lahko brez pretiranih stroškov uporabi zanesljivo in priznana metoda, hkrati pa je to razkritje pomembno za odločanje interesnih skupin. Če zavarovalnica uporablja notranji model za določitev višin tveganja, je ta model lahko osnova za razkritja v poslovnem poročilu (GAS 5–20.8, 5–20.9). Za merjenje izpostavljenosti posameznim tveganjem in izračun potencialnih izgub zavarovalnice uporabljajo različne metode, kot so analiza občutljivosti, stresni test z uporabo različnih scenarijev in tvegana vrednost (*value at risk, VaR*).

Poročanje o dejavnostih za obvladovanje tveganj ima lahko dve smiselni vsebini. Ena je predstavitev splošnih značilnosti sistema za obvladovanje tveganj, ki je vzpostavljen v zavarovalnici. Druga, osrednja, je opis ukrepov, ki jih zavarovalnica uporablja za obvladovanje ključnih tveganj v zavarovalnici (Korošec, 2004, str. 74). Razkritja lahko med drugim vsebujejo informacije o uporabi pozavarovanja, izpeljanih finančnih inštrumentov in alternativnega prenosa tveganj (Guidance Paper on Public Disclosure by Insurers, 2002, str. 11).

Načelo obvladovanja tveganj je pomembno načelo ZZavar. Usmerjeno je predvsem na zagotavljanje in nadzorovanje solventnosti ter plačilne sposobnosti zavarovalnice. Zavarovalnica mora namreč poslovati tako, da je trajno sposobna izpolniti vse svoje obveznosti (solventnost) ter da je v vsakem trenutku sposobna pravočasno izpolnjevati zapadle obveznosti (plačilna sposobnost). Glede na tveganja, ki jim je izpostavljena, mora razpolagati z zadostnim kapitalom, ustreznimi zavarovalno tehničnimi rezervacijami, ustreznimi naložbami kritnega premoženja oziroma premoženjem kritnega sklada. Poleg tega mora poskrbeti za primerno in zadostno pozavarovanje in/ali sozavarovanje (ZZavar-UPB1, 2004, 104. do 142. člen).

Na kapital lahko gledamo kot na drugo linijo obrambe pri varovanju solventnosti zavarovalnice. Prva linija je vedno močen sistem obvladovanja tveganj. Šele v primeru izjemnih okoliščin, ko ukrepi za obvladovanje tveganj ne zadoščajo, mora zavarovalnica za kritje finančnih izgub razpolagati z zadostnim kapitalom (A Global Framework for Insurer Solvency Assessment, 2004, str. 7), saj zavarovalnica, ki je organizirana kot delniška družba, za poravnavo svojih obveznosti jamči s kapitalom. ZZavar predpisuje minimalni kapital, ki ga mora imeti zavarovalnica, prav tako pa tudi, kaj vse se šteje za razpoložljivi kapital, ki se upošteva pri ugotavljanju kapitalske ustreznosti zavarovalnice.

V prihodnosti bo na poročanje zavarovalnic o tveganjih vplival mednarodni projekt Solventnost II, ki postavlja nova pravila za zavarovalnice glede kapitalske ustreznosti. Razdeljen je na tri stebre: na kvantitativne zahteve v prvem stebri, nadzorne aktivnosti v drugem ter na poročanje nadzornikov in javna razkritja v tretjem. Javna razkritja iz zadnjega stebra naj bi pomagala krepiti tržno delovanje in disciplino (Gorišek, 2005, str. 22 in 25).

Delniški kapital oziroma kapital

Osmi odstavek 12.b člena SKL2002 pravi: »Zavarovalnica, ki je organizirana kot delniška družba, prikaže podatke o glavnih delničarjih, njihovem deležu in številu izdanih delnic, družba za vzajemno zavarovanje pa prikaže število zavarovalnih pogodb, ki jih imajo člani z družbo.«

Navedene informacije, ki so predpisane v SKL2002, so namenjene predvsem sedanjim in bodočim vlagateljem. Za zavarovalnico, ki je organizirana kot delniška družba, imajo podoben pomen kot za ostale delniške družbe. Podatek o številu delnic daje vlagateljem možnost, da ocenijo svoj delež pravic, ki jim pripada. Prav tako je za interesne skupine pomembno poznavanje glavnih delničarjev in njihovega deleža, saj imajo večji delničarji pogosto skupne interese in lahko z združevanjem svojih glasov dosežejo njihovo uresničitev. Pri večjem številu delničarjev je primerno navesti še lastniško strukturo, torej delež delnic različnih skupin delničarjev. Jenkinsov komite (Jenkins Report, 1994) priporoča, da se posebej prikaže še število delnic, ki ji posedujejo direktorji, menedžment ter ostali zaposleni. Vzporedno s tem pa naj bi se prikazalo še transakcije in razmerja med glavnimi delničarji, direktorji, menedžmentom, dobavitelji, strankami in tekmeci.

V poglavje, ki je namenjeno predvsem delničarjem, spadajo tudi podatki o dobičku, dividendah in dividendni politiki ter morebitnih omejitvah glede trenutnega ali prihodnjega izplačila dividend. Med kazalniki se pogosto uporablja čisti dobiček na delnico (*Earnings per Share, EPS*), ki ga izračunamo kot razmerje med čistim dobičkom podjetja po odbitju dividend prednostnih delnic in povprečnim številom izdanih navadnih delnic (Brigham, Gapenski, Daves, 1999, str. 56). Podoben kazalnik je dividenda na navadno delnico, ki pove, kolikšen je izplačani znesek dividend na delnico. Razmerje med izplačano dividendo in doseženim čistim dobičkom na delnico vlagatelju pove, kolikšen del njegove investicije se mu povrne v tekočem letu in kolikšen del se kot zadržani dobiček reinvestira z namenom dosežati višje bodoče donose. Eno izmed meril uspešnosti poslovanja je tudi dobičkonosnost kapitala, merjena kot razmerje med čistim dobičkom na delnico in knjižno vrednostjo delnice.

Za zavarovalnice, ki kotirajo na borzi, je zgoraj navedeni obseg informacij še vedno preskromen. Da lahko vlagatelj oceni dobičkonosnost investicije, mora imeti še informacije o nominalni, knjižni in tržni vrednosti delnice, gibanju tečaja delnice s primerjavo z borznimi indeksi, vrednosti prometa z delnicami, tržni kapitalizaciji in nekaterih pomembnejših kazalnikih.

Eden najpogosteje uporabljenih je kazalnik tržne vrednosti, ki je razmerje med trenutno tržno vrednostjo delnice in čistim dobičkom na delnico (*Price/Earnings Ratio, P/E*). Ta vlagatelju kaže, v kolikšnem času lahko pričakuje pokritje svoje naložbe. Kazalnik nam pove, kolikšen mnogokratnik letnega dobička na delnico so vlagatelji pripravljene odšteti za neko delnico. Njegova višina je torej odvisna od tveganja glede doseganja dobičkov, ki jih trg pripisuje posameznemu podjetju ali panogi. Böniger in Steinbrecher (2002, str. 37) menita, da kljub pogosti uporabi ta kazalnik ni najbolj primeren za zavarovalnice, saj je njen dobiček preveč odvisen od politike izračunavanja zavarovalno tehničnih rezervacij, izjemnih dogodkov (potresi, poplave in podobno) in uporabe različnih računovodskih standardov. Za primerjave med podjetji se uporablja tudi razmerje med tržno in knjižno vrednostjo delnice (*Market/Book Ratio, MBR*).

Pri vzajemnih zavarovalnicah gre praviloma za visoko razpršenost lastništva. Člani vzajemne zavarovalnice so osebe, ki so sklenile zavarovalno pogodbo z zavarovalnico. Pod določenimi pogoji lahko zavarovalnica sklepa zavarovalne pogodbe tudi tako, da s sklenitvijo zavarovalne pogodbe zavarovalec ne pridobi članstva (ZZavar-UPB1, 2004, 42. člen). Člane prvenstveno zanima zagotavljanje varnosti s prenosom tveganja na zavarovalnico in ne njihova vloga lastnikov, zato imajo za njih tovrstne informacije manjši pomen. Dovolj je, da podamo podatke o številu članov in številu zavarovalnih pogodb z družbo, informacije o vlagateljih ustanovnega kapitala, dobičku, njegovi morebitni delitvi ter načinu te delitve. Slednje je zanimivo predvsem za osebe, ki so zagotovile sredstva ustanovnega kapitala, saj so poleg članov tudi ti upravičeni do dobička.

Opis razvoja

O opisu razvoja deveti odstavek 12.b člena Sklepa pravi: *»Nadalje zavarovalnica v poročilu o poslovanju opiše dosednji razvoj in pričakovani razvoj zavarovalnice, v okviru katerega prikaže tudi aktivnosti zavarovalnice na področju raziskav in podatke o investicijskih vlaganjih.«* Po enajstem odstavku istega člena zavarovalnica *predstavi tudi podatke o informacijski podpori.*

Raziskave in razvoj so glavna oblika investiranja v intelektualno premoženje in znatno prispevajo k produktivnosti, rasti in vrednosti na kapitalskem trgu (Lev, 2001, str. 61). Za večino zavarovalnic je razvoj novih produktov osnova za strategijo rasti. Vendar pa podatki kažejo, da ne prinašajo bistvene prednosti pred tekmeci, še več, stroški za razvoj mnogih produktov so višji, kot bodo ti kadar koli prispevali k povišanju prihodkov. Rast zavarovalnice in dolgoročno prednost zagotavljajo inovacije v procesu poslovanja in storitvah (Power, 2005, str. 19). Med razkritja o aktivnostih na področju raziskav in razvoja zato sodijo poleg informacij o novih produktih tudi informacije o izboljšanju storitev za stranke ter posodobitve in izboljšave posameznih delov poslovnega procesa, kot je na primer poenostavitev prijavljanja in reševanja škodnih primerov in posodobitev informacijskega sistema.

Pri investicijskih vlaganjih zavarovalnica navede samo večje naložbe, kot so naložbe v nove poslovne prostore, posodobitev prostorov, v informacijsko tehnologijo in podobno.

Aktivnosti podružnic v tujini

Po desetem odstavku 12.b člena SKL2002 mora zavarovalnica predstaviti aktivnosti podružnic zavarovalnice v državah članicah in tretjih državah.

Aktivnosti podružnic v tujini so lahko predstavljene znotraj trženja ali pa v okviru poročanja po odsekih na geografski osnovi. Med informacije o podružnicah v tujini spadajo njihovi naslovi, opis gospodarskega okolja, naštetje glavnih produktov, obseg in način prodaje, število zaposlencev, doseženi gospodarski rezultati ter strateški načrti.

Zaposlenci

Po desetem odstavku 12.b člena SKL2002 mora zavarovalnica *prikazati podatke o zaposlencih in izobrazbeni strukturi.*

Podjetja v enaindvajsetem stoletju postajajo vse bolj odvisna od ljudi, saj je ekonomski razvoj občutno oslabil njihovo kontrolo nad človeškimi zmogljivostmi. Zaradi lažjega dostopa do financiranja ter širjenja trgov so se odprle nove možnosti zaposlovanja, s čimer so postali zaposleni manj povezani z določenim podjetjem (Lev, 2001, str. 13). Trendi kažejo, da zavarovalnice postajajo vse bolj finančni svetovalci in ne le ponudniki zavarovalnih produktov. Posledica je splošno svetovno pomanjkanje kvalitetnih kadrov na vseh ravneh poslovanja. Ob najnižji ravni zadržanja kadrov v zadnjih tridesetih letih je uspešnost zavarovalnice odvisna od njene sposobnosti, da uspešno upravlja človeško premoženje¹⁹, privabi in zadrži visoko usposobljen kader (Global Insurance Industry Outlook 2005, 2005, str. 12). »Zaposleni so naše največje bogastvo« je eden najpogostejših klišejev, ki se pojavlja v poslovnih poročilih povsod po svetu. Kljub temu ta poročila ne vsebujejo pomembnih, kvantitativnih razkritij o človeškem premoženju. Ovrednotenih razkritij o sposobnostih zaposlenecv, njihovih izkušnjah, fleksibilnosti, medsebojnem sodelovanju, motivaciji, zvestobi in zadovoljstvu skorajda ni.

Rimmel je pri raziskavi razkritij v letnih poročilih zavarovalnic nakazal, da prostovoljna razkritja o človeških zmogljivostih lahko izboljšajo celostni pogled na poslovanje zavarovalnice. V raziskavi je obravnaval razkritja, ki so jih priporočali različni avtorji. To so razkritja o strukturi zaposlenecv po geografskih področjih, spolu, področjih dela, statusu in delovnem času, razlogih za spremembo števila zaposlenecv, povprečnem številu let v zavarovalnici, povprečni starosti zaposlenecv, identifikaciji najvišjega poslovodstva, funkcijah, številu članov in povprečni starosti najvišjega poslovodstva, delež žensk v najvišjem poslovodstvu, stroški menedžmenta, stroški in oblika usposabljanja, kategorije zaposlenecv po usposabljanju, število zaposlenecv, vključenih v usposabljanje, in čas usposabljanja, IT oprema pri delu, podatki o poškodbah, stroški za varnost, politika enakih možnosti, politika zaposlovanja in problemi pri zaposlovanju (Rimmel, 2003, str. 59 in 186). Poleg navedenih razkritij različni avtorji priporočajo še informacije o zadovoljstvu zaposlenecv, organizacijski klimi, stranskih dejavnostih za zaposlenecv, ugodnostih za zaposlenecv, kot so nagrade, pokojninski načrti in podobno.

Najmanjši nabor informacij v poslovnem poročilu slovenske zavarovalnice je povprečno število zaposlenecv v poslovnem letu ter število zaposlenecv, razčlenjeno po izobrazbeni strukturi. Ti dve informaciji sta po ZGD hkrati tudi obvezni sestavini prilog k računovodskim izkazom (ZGD-UPB1, 2005, 65. člen). Visoka odvisnost zavarovalnice od zaposlenecv, njihova večja mobilnost, splošno pomanjkanje kakovostnega kadra ter dejstvo, da interesne skupine gradijo sliko o zavarovalnici tudi skozi razkritja o človeških virih, pa narekujejo precej večji obseg razkritij.

Vodenje zavarovalnice

Po desetem odstavku 12.b člena SKL2002: *»Zavarovalnica v poročilu o poslovanju prikaže tudi druge podatke, ki so pomembni za delovanje pravne osebe, kot so organizacijska shema, podatki o poslovni mreži, shematičen prikaz poslovne mreže, podatki o članih uprave in članih nadzornega sveta, ter druge podatke, za katere ocenjuje, da prispevajo k boljši predstavitvi.«*

¹⁹ Več o definiciji človeškega premoženja glej v podpoglavju Intelktualno premoženje na strani 36.

Podatki o članih uprave in nadzornega sveta ter organizacijska shema se običajno nahajajo znotraj zaključene celote, ki jo imenujemo vodenje podjetja ali upravljanje s podjetjem (*corporate governance*). To je področje, ki ga v nekaterih državah EU precej podrobno predstavijo v poslovnih poročilih. K temu jih poleg zakonodaje spodbujajo tudi številni kodeksi upravljanja s podjetji. Cilj teh kodeksov je priporočiti in uveljaviti poslovanje, ki povečuje učinkovitost in preglednost upravljanja, izboljšuje ugled podjetja in posledično omogoča njegovo dolgoročno rast in razvoj. V Sloveniji so prvi kodeks sporazumno oblikovali Ljubljanska borza, d. d., Ljubljana, Združenje članov nadzornih svetov in Združenje Manager. Namen kodeksa z naslovom Kodeks upravljanja javnih delniških družb je natančnejša določitev standardov upravljanja in vodenja javnih gospodarskih družb v slovenskem prostoru. Njegove določbe so namenjene predvsem javnim delniškim družbam, imajo naravo priporočil in niso pravno zavezujoče, razen če povzemajo zakonsko ureditev. Družba naj bi letnemu poročilu priložila izjavo o spoštovanju tega Kodeksa, v kateri naj bi razkrila, ali sledi temu Kodeksu, in navedla vsa morebitna odstopanja od Kodeksa ter razloge zanje (Kodeks upravljanja javnih delniških družb, 2004, str. 2 in točka 7.1.4).

Že konec osemdesetih let so se v svetu pojavili močni politični pritiski na javne delniške družbe, da bi razkrile načine vodenja podjetja ter njegovo kontrolo. Ko so kasneje sledili propadi številnih večjih podjetij, so še povečali zaskrbljenost med političnimi in računovodskimi krogi. Jasno je bilo, da so posamezni direktorji ravnali samovoljno in neodgovorno do lastnikov, notranja kontrola je bila v mnogih primerih šibka ali pa je sploh ni bilo. Ustanavljati so se začele različne komisije, ki bi izboljšale celotni sistem upravljanja s podjetjem (Stittle, 2003, str. 134–136).

Razkritja o upravljanju podjetij se v EU precej razlikujejo od države do države. Po podatkih štirih raziskav²⁰, ki jih je naredila družba Heidrick & Struggles od 1999. do 2005. leta, v Evropi najobširneje poročajo o upravljanju s podjetji v Veliki Britaniji in na Nizozemskem, najskromnejše pa je poročanje na Portugalskem, v Španiji in Italiji. V vseh državah pa se količina informacij z leti občutno povečuje. Po mnenju raziskovalcev je stopnja razkritij, ki so jo merili v teh raziskavah, zanesljiv pokazatelj dobre prakse posameznega podjetja. Merili so jo z upoštevanjem razkritij o starosti direktorjev podjetja, njihovih izvršnih pozicijah, številu delnic in nagrajevanju, članstvu v drugih upravah ter podrobnem seznamu članov komisij (*Is Your Board Fit For the Global Challenge?*, 2005, str. 7). V raziskavi leta 2001 so v evropskih državah v povprečju poročali o članih uprave in nadzornih svetov v naslednjih deležih: o izvršni poziciji v 88 %, o članstvu v drugih upravah in nadzornih svetih v 78 %, o času trajanja članstva v upravi v 67 %, o številu delnic podjetja v 44 % in o starosti v 49 % (*Comparative Study of Corporate Governance Codes Relevant to the European Union and Its Member States*, 2002, str. 49).

V poslovnem poročilu so osnovne skupine informacij o upravljanju s podjetjem: predstavitev delovanja, nalog in odgovornosti uprave in nadzornih svetov, organizacijska shema upravljanja,

²⁰ Zadnja raziskava je podobno kot predhodne temeljila predvsem na analizi letnih poročil, v manjši meri pa tudi na drugih javno objavljenih podatkih za vlagatelje 294 podjetij iz desetih držav: Belgije, Francije, Nemčije, Italije, Nizozemske, Portugalske, Španije, Švedske, Švice in Velike Britanije (*Is Your Board Fit For the Global Challenge?*, 2005, str. 7).

predstavitev članov uprave in nadzornega sveta, delovanje in članstvo v posebnih komisijah. Mednarodno združenje računovodij (*International Federation of Accountants, IFAC*) meni, da je za obnovitev porušenega zaupanja v računovodsko poročanje velikega pomena pregledno razkrivanje o notranji kontroli ter plačilih in nagradah revizorjem za opravljeno revizorsko in drugo delo (*Rebuilding Public Confidence in Financial Reporting, 2003, str. 25–33*).

Čeprav veliko podjetij gradi svojo sliko na eni osebi, vlagatelji raje vidijo, da vodi podjetje skupina sposobnih ljudi (Holmes, Sugden, Gee, 2002, str. 206). Podatki o članih uprave in ključnih izvršilnih direktorjih so pomembni za oceno njihovih sposobnosti in usposobljenosti ter oceno potencialnih nasprotij interesov, ki bi lahko vplivali na odločitve vodstva. Informacije o članih uprave naj bi zatorej obsegale njihovo usposobljenost, delež lastništva v zavarovalnici, članstva v drugih upravah in nadzornih svetih ter neodvisnost delovanja. Sem spadajo tudi razkritja o plačilih, povračilih in drugih ugodnostih uprave in izvršnih direktorjev, pri čemer je za vlagatelje še posebno zanimiva povezava tega z uspešnostjo poslovanja zavarovalnice (*Principles of Corporate Governance, 2002, str. 51 in 52*).

Podatki o članih nadzornega sveta naj bi bili podobni podatkom, ki so bili podani za člane uprave. Še posebej je pomembno, da so razkrita članstva v drugih nadzornih svetih in upravah, komisijah ter neodvisnost oziroma odvisnost delovanja. Neodvisno delovanje v nadzornih svetih je od države do države drugače definirano, največkrat ga onemogočajo bivši člani uprave, člani uprave v povezanih družbah, ožji družinski člani članov uprave, prevladujoč večinski delničar in podobno (*Comparative Study of Corporate Governance Codes Relevant to the European Union and Its Member States, 2002*). Neodvisnost pomeni predvsem, da člani sveta niso ekonomsko, osebno ali kako drugače tesneje povezani z družbo ali njeno upravo (*Kodeks upravljanja javnih delniških družb, 2004, 3.3.1*).

Kot smo že omenili, so za večino interesnih skupin pomembni podatki o sposobnostih vodstva. Vlagatelji v zavarovalnice in analitiki menijo, da so v poslovnih poročilih zavarovalnic informacije o kakovosti vodstva še posebno skromne. Eden izmed vzrokov je težava pri meritvi kakovosti. Kljub temu predstavlja kakovost vodstva osnovo za zaupanje v zavarovalnico in možnosti za doseg kratkoročnih in dolgoročnih ciljev, saj zavarovalnice z visoko usposobljenim in kakovostnim vodstvom lahko bolje izkoristijo priložnosti in lažje prebrodijo težja obdobja (Nelligan, Eccles, 2000, str. 17).

Pomembni poslovni dogodki, ki so nastopili po koncu poslovnega leta

Enajsti odstavek 12.b člena SKL2002: *»Zavarovalnica v poročilu o poslovanju prikaže tudi vse pomembnejše dogodke, ki so nastopili po koncu poslovnega leta.«*

Zavarovalnica mora sama presoditi, kateri so pomembnejši dogodki, ki so nastopili po koncu poslovnega leta in bodo občutno vplivali na njeno poslovanje. Po nemškem računovodskem standardu sem spadajo dogodki, ki bi zahtevali drugačno predstavitev rezultatov poslovanja, finančnega položaja ali čistega premoženja, če bi se zgodili v poslovnem letu, za katero je pripravljeno poročilo. Razkriti naj bi bili tako dogodki kot tudi njihov vpliv na rezultate poslovanja, finančni položaj ali čisto premoženje (GAS 15, 81, 82).

3.2.2. Prostovoljna razkritja v poročilu o poslovanju zavarovalnice

Poročilo predsednika uprave

Po tradiciji večina letnih poročil vsebuje poročilo ali pismo predsednika uprave. Običajno je napisano na dveh ali treh straneh in vsebuje povzetek splošnih pogojev poslovanja ter tržni položaj podjetja v kontekstu gospodarskega okolja, posebno dobre ali slabe poslovne rezultate na posameznem področju, prispevek zaposlencev, pomembnejše dogodke (prevzemi, združitve), strategijo podjetja in načrte za prihodnost (Stittle, 2003, str. 79).

Večina predsednikov uprav je v poročilih preveč zanesenjaških in optimističnih. Od njih se namreč pričakuje, da bodo zaposlene motivirali, pri poslovnih partnerjih dosegli čim večje zaupanje in jim pokazali prednosti nadaljnjega sodelovanja. Poleg tega želijo lastnikom predstaviti uspešno vodenje, pri slabih rezultatih pa jih pomiriti in prepričati, da se bo poslovanje izboljšalo. Značilno je tudi, da za dobre rezultate pripišejo zasluge dobremu vodstvu, za slabe rezultate pa so krivi zunanji dejavniki (Yuthas, Rogers, Dillard, 2002, str. 143). Pristranskosti poročila se njegovi bralci večinoma zavedajo, kljub temu pa je to eden najbolj branih in citiranih ter zaradi tega tudi najbolj pomembnih delov celotnega letnega poročila. V nasprotju s prepričanjem, da je poročilo predsednika uprave skrbno pripravljeno dokument za komuniciranje z javnostjo brez pomembne vsebine, sta Smith in Taffler (2000, str. 625) pokazala, da poročila predsednikov uprave vsebujejo pomembne informacije za oceno prihodnjega poslovanja podjetja in niso le poročila o preteklem poslovanju.

Čeprav poročilo lahko vsebuje praktično kar koli, kar želi predsednik uprave sporočiti, se moramo zavedati pričakovanja analitikov, vlagateljev in drugih interesnih skupin, ki želijo določene informacije na tem mestu. Kaj lahko torej naredimo, da bo poročilo predsednika uprave čim boljše? Obravnava naj le najbolj splošne in pomembne teme, pisano naj bo v jeziku, ki je razumljiv tudi strokovno slabše podkovanim bralcem. Vsaka podana informacija mora biti v skladu s preostalim delom letnega poročila, in če je le možno, tam tudi podrobneje pojasnjena. Glavno sporočilo predsednika mora na bralca narediti vtis, biti mora jasno in jedrnato. Če je bilo poslovanje manj uspešno od pričakovanj, mora predsednik to povedati, hkrati pa navesti razloge za takšno stanje ter ukrepe za njegovo izboljšanje. Jasno in pošteno poročilo je sprejeto bolje kot preobširno, samovšečno in preveč optimistično. In še eno koristno opozorilo pri pripravi poslovnega poročila. Potem ko poročilo predsednika uprave vstavimo v poslovno poročilo, še enkrat preverimo, kako se vanj vsebinsko vključuje, in po potrebi naredimo prilagoditve (Stittle, 2003, str. 81–83).

Poročilo nadzornega sveta

Običajna sestavina letnega poročila je tudi pisno poročilo nadzornega sveta skupščini. Ta se lahko v letno poročilo vstavi naknadno, potem ko je letno poročilo nadzorni svet že preveril in potrdil.

Vsak član nadzornega sveta ima pravico pregledati in preveriti vse podlage za letno poročilo. Na podlagi preverjanja letnega poročila mora nadzorni svet sestaviti pisno poročilo za skupščino, v katerem mora navesti, kako in v kakšnem obsegu je preverjal vodenje zavarovalnice med

poslovnim letom, stališče do revizijskega poročila, ali ima po preverjanju k letnemu poročilu kakšne pripombe in ali letno poročilo potrjuje (ZGD-UPB1, 2005, 274.a člen).

V poročilo nadzornega sveta spada tudi oblikovanje posebnih komisij oziroma odborov in njihovo delovanje. Paziti moramo, da se poročilo nadzornega sveta in poglavje o vodenju zavarovalnice med sabo dopolnjujeta, ne pa ponavljata.

Intelektualno premoženje (*intellectual capital*)

V zadnjih nekaj desetletjih se mnogi teoretiki, raziskovalci in znanstveniki ukvarjajo z vprašanjem, od kod izvirajo čedalje večje razlike med tržno in knjigovodsko vrednostjo podjetij. Še posebno velike so te razlike pri podjetjih, ki temeljijo na znanju in novi tehnologiji, med katere spadajo tudi zavarovalnice. Del razlike je mogoče pojasniti z različnimi metodami vrednotenja postavk računovodskih izkazov, preostali del, tako imenovana skrita vrednost, pa izvira iz vrednosti intelektualnega premoženja. Definicije, kategorizacije in metode vrednotenja intelektualnega premoženja so številne, kar je posledica dejstva, da odkrivanje intelektualnega premoženja še zdaleč ni dokončano. Med definicijami si pogledjmo le definicijo domačega avtorja. Kovač (2000, str. 92) navaja, da intelektualno premoženje pomeni vse tiste netelesne sestavine podjetja (znanje, sistem vrednot, odnosi do poslovnih partnerjev ...), ki povečujejo vrednost podjetja in njegovo poslovno učinkovitost.

Povečana konkurenca in razvoj informacijske tehnologije sta od sredine osemdesetih let močno povečala pomen intelektualnega premoženja (Lev, 2001, str. 9). Kljub splošnemu priznavanju njegovega pomena, številnim razpravam in obsežni literaturi s tega področja je poročanje o njem še vedno skromno (Brennan, 2001, str. 426 in 434). V računovodskih poročilih skorajda ni zajet, saj tista neopredmetena sredstva, ki jih predpisujejo računovodski standardi, predstavljajo le njegov manjši del. Nekoliko se je v zadnjem času razširilo poročanje o intelektualnem premoženju v poslovnih poročilih, vendar še vedno ne dosega ravni, ki jo večina strokovnjakov pričakuje. Ekonomska teorija pravi, da so pomanjkljiva razkritja o intelektualnem premoženju povezana z večjimi stroški kapitala, sistematičnim podcenjevanjem podjetij z visokim deležem intelektualnega premoženja s strani vlagateljev, notranjimi dobički na račun zunanjih vlagateljev, manjšo uporabnostjo računovodskih informacij in manipulacijo računovodskih informacij (Lev, 2001, str. 4).

Zaenkrat ne obstajajo svetovno priznani standardi, navodila ali modeli priprave poročila o intelektualnem premoženju. Nielsen (2005, str. 11) navaja pet modelov, ki so primerni za poročanje zunanjim uporabnikom:

- Sveiby, 1997: Monitor neopredmetenih sredstev (*The Intangible Assets Monitor*);
- Ross et al., 1997: Indeks intelektualnega premoženja (*IC-Indeks*);
- Lev, 2001: Matrika verige vrednosti (*Value Chain Scoreboard*);
- MERITUM, 2002;
- Mouritsen et al., 2003: Navodilo za pripravo izkazov intelektualnega premoženja (*Intellectual Capital Statements Guidelines*).

Pogledali si bomo osnovne sestavine zadnjih dveh, ki sta časovno najmanj oddaljena, vključujeta znanje in izkušnje predhodnih avtorjev, pa tudi svetovna strokovna literatura jima posveča precejšnjo pozornost.

Rezultat sodelovanja raziskovalcev, podjetij, industrijskih organizacij in svetovalcev pod okriljem danskega ministrstva za znanost, tehnologijo in inovacije (Danish Ministry of Science, Technology and Innovation) je bilo leta 2000 izdano navodilo za pripravo izkazov intelektualnega premoženja. Po tem, ko je več kot 100 različnih podjetij pripravilo izkaze intelektualnega premoženja po teh navodilih, so njihove izkušnje upoštevali v prenovljeni različici navodil v letu 2003. Intelektualno premoženje so razdelili na štiri vrste virov znanja: zaposlenca, kupca, procese in tehnologijo (Mouritsen et al., 2003, str. 3 in 11).

Drugi model je rezultat projekta MERITUM, ki ga je financirala Evropska unija. Raziskovalci različnih evropskih univerz so pripravili navodila za upravljanje in poročanje o intelektualnem premoženju (Guidelines for Managing and Reporting on Intangibles). Intelektualno premoženje so razdelili na tri kategorije: človeško premoženje (*human capital*), strukturno premoženje (*structural capital*) ter premoženje v povezavah (*relational capital*).

Človeško premoženje je definirano kot znanje, ki ga zaposleni odnesejo s sabo, ko zapustijo podjetje. Predstavljajo ga ljudje s svojim znanjem, sposobnostmi, izkušnjami in zmožnostmi. Lahko je splošno ali pa vezano na posameznika. Primeri človeškega premoženja so: inovacijske sposobnosti, kreativnost, pretekle izkušnje, sposobnost skupinskega dela, fleksibilnost zaposlenca, sposobnost učenja, motivacija, zadovoljstvo, zvestoba, šolanje, izobrazba in podobno.

Strukturno premoženje je znanje, ki ob koncu delovnega dne ostane v podjetju. Vključuje organizacijske postopke in sisteme, organizacijsko kulturo, podatkovne strukture in podobno. Primeri strukturnega premoženja so: organizacijska prilagodljivost, splošna uporaba informacijske tehnologije, sposobnost učenja in podobno.

Premoženje v povezavah so vsi viri, ki povezujejo zunanje odnose podjetja s strankami, dobavitelji ter partnerji pri razvoju in raziskavah. Primeri premoženja v povezavah so: ugled podjetja, zvestoba kupcev, zadovoljstvo kupcev, povezave z dobavitelji, pogajalske možnosti s finančnimi institucijami, okoljevarstvene aktivnosti in podobno (MERITUM, 2001, str. 4, 10 in 11).

Modela se nekoliko razlikujeta v vsebini, strukturi in izrazoslovju, vendar so glavne ideje enake. Oba predstavljata dobro osnovo za pripravo samostojnega poročila o intelektualnem premoženju kakor tudi osnovo za poročilo oziroma poročanje o intelektualnem premoženju znotraj poslovnega poročila. Podjetja spodbujata, da pripravijo poročilo, ki vsebuje naslednje tri elemente (Starovic in Marr, 2003, str. 25 in 26):

- opis vizije podjetja,
- izzivi in aktivnosti posloводства ter
- sistem pokazateljev.

V opisu vizije imajo podjetja možnost, da predstavijo strateške cilje, svoje produkte ter odnos do strank. Predstavijo najpomembnejše sestavine intelektualnega premoženja, opišejo njihov vpliv na

poslovanje ter njihov pomen za posamezne interesne skupine. Predstavitev izzivov in aktivnosti posloводства poveže sestavine intelektualnega premoženja s strateškimi cilji podjetja. Podjetje lahko poroča o aktivnostih, pobudah in postopkih, ki se že izvajajo ali pa jih nameravajo izvajati v bodočnosti. Pokazatelji lahko merijo učinke, aktivnosti ali sestavo resursov (Mouritsen et al., 2003, str. 42). Bili naj bi bistveni, razumljivi in pravočasni, odražali naj bi resnično stanje, poleg tega pa naj bi bili zanesljivi, torej objektivni in preverljivi. Primerljivi naj bi bili med podjetji v istem časovnem obdobju ter za isto podjetje v različnih časovnih obdobjih, kar pomeni, da bi morali biti pripravljeni po splošno sprejetih načelih. Primeri pokazateljev so: povprečno zadovoljstvo strank s produkti in uslugami, celotni stroški izobraževanja na zaposlenca, povprečno zadovoljstvo zaposlenecv glede njihovega usposabljanja, celotni stroški za razvoj in raziskave, delež stalnih strank in podobno. Žal ne obstaja splošen izbor pokazateljev, ki bi bili primerni za vsa podjetja znotraj ene industrijske panoge, saj je proces upravljanja in poročanja o intelektualnem premoženju za vsako podjetje edinstven (MERITUM, 2002, str. 17–19).

Številni avtorji poudarjajo povezavo med pokazatelji intelektualnega premoženja in verigo vrednosti. Lev meni, da je ključ za doseg bistvenega izboljšanja razkritij o intelektualnem premoženju sestavitev obsežne in razumljive informacijske strukture, ki se osredotoča na bistveno – proces ustvarjanja vrednosti podjetja in uvršča neopredmetena sredstva na pravo mesto znotraj te strukture. Predlaga verigo vrednosti kot osnovni inovativni proces, ki je temelj za preživetje in uspeh podjetja. Začne se z odkrivanjem produktov, storitev in procesov, preide v razvoj teh odkritij in osnove ustrezne tehnologije ter konča s komercializacijo novih produktov in storitev. Vrednosti intelektualnega premoženja (na primer vrednosti ključnih zaposlenecv) pa je bolje, da vodstvo ne razkrije, to nalogo naj raje prepusti finančni javnosti (Lev, 2001, str. 110 in 127). Podobno Bukh meni, da morajo biti razkritja o intelektualnem premoženju predstavljena v okviru strategije podjetja – ustvarjanja vrednosti, kar pomeni, da mora biti model ustvarjanja vrednosti tudi razkrit. Pri tem model lahko razumemo kot »zgodbo, ki razloži, kako podjetje deluje« (Bukh, 2003, str. 53).

Med pionirji na področju razvijanja konceptov in prakse poslovoidenja znanja je najbolj znana švedska zavarovalna skupina Skandia, ki je bila prvo podjetje z direktorjem za intelektualno premoženje. Pod vodstvom Leifa Edvinssona je razvila model merjenja intelektualnega premoženja, imenovan Skandijin navigator (*Skandia Navigator*), ki pokriva pet področij: računovodstvo, kupci, proces, obnova in razvoj ter človeško premoženje (Bontis, 2001, str. 44). Na osnovi navigatorja je Skandia v letih od 1995 do 1998 pripravljala poročila o intelektualnem premoženju kot dopolnilo k letnim poročilom in postala tako tudi prva večja družba, ki je poročilo o intelektualnem premoženju javno objavila. V zadnjem poročilu o intelektualnem premoženju je razkrila pokazatelje, ki so navedeni v tabeli 5.

TABELA 5: PRIMERI POKAZATELJEV V SKANDIJINEM POROČILU O INTELEKTUALNEM PREMOŽENJU

<p>Računovodstvo</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ kosmata obračunana zavarovalna premija ▪ kosmata obračunana zavarovalna premija na zaposlenca ▪ donos na kapital ▪ rezultat iz poslovanja ▪ sredstva v upravljanju ▪ dodana vrednost na zaposlenca <p>Stranke</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ število pogodb ▪ indeks zadovoljstva strank ▪ delež prekinjenih zavarovanj ▪ število nagrad za storitve <p>Proces</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ delež zaposlencev v informacijski tehnologiji ▪ administrativni stroški/kosmata obračunana premija ▪ stroški IT/administrativni stroški 	<p>Zaposlenci</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ število vseh zaposlencev ▪ delež zaposlencev z vsaj srednješolsko izobrazbo ▪ povprečna starost ▪ stroški izobraževanja na zaposlenca ▪ število menedžerjev ▪ število žensk menedžerjev ▪ število dni izobraževanja na zaposlenca <p>Obnova in razvoj</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ rast kosmate obračunane premije ▪ rast čiste obračunane zavarovalne premije ▪ stroški za razvoj/administrativni stroški ▪ število pogodb na zaposlenca ▪ rast sredstev v upravljanju ▪ delež direktnih plačil preko sistema škod ▪ delež novih zavarovanj za pokojninska zavarovanja ▪ število idej ▪ delež zaposlencev, mlajših od 40 let
---	--

Vir: *Human Capital in Transformation, 1998, str. 20 in 21.*

Velik del pokazateljev in vsebin, povezanih z intelektualnim premoženjem, se pojavlja tudi v drugih delih poslovnega poročila pod naslovi, kot so družbena odgovornost, trajnostni razvoj, zaposlenci, okoljsko poročilo, poslanstvo podjetja in podobno (Zambon et al., 2003, str. 191–196). Zato je treba v poslovnem poročilu paziti, da se informacije ne podvajajo, če pa se že, naj si ne nasprotujejo. Tudi v tem magistrskem delu smo že opisali številna razkritja, ki se nanašajo na intelektualno premoženje, predvsem v poglavjih Predstavitev poslovanja, Zaposlenci, Opis razvoja, zato jih na tem mestu ne bomo ponavljali.

Trajnostni razvoj

Po letu 1990 so podjetja zaradi pritiska različnih interesnih skupin v svoja poslovna poročila čedalje pogosteje vključevala okoljsko tematiko. Temu so se kasneje pridružile informacije o odnosu do družbenih vprašanj, družbeni odgovornosti in etiki, v zadnjih nekaj letih pa je opazen porast informacij o trajnostnem razvoju (*sustainability development*). To je razvoj, ki zadošča današnjim potrebam, ne da bi ogrožal možnost prihodnjih rodov, da zadostijo lastnim potrebam²¹ (Heemskerk, Pistorio, Scicluna, 2003, str. 6). Pri delovanju podjetij in posledično v poslovnih poročilih se obravnava s treh vidikov: gospodarskega, okoljskega in družbenega. Podjetja naj si ne bi prizadevala le za izpolnjevanje zakonskih predpisov in dosego ekonomskih ciljev, kot sta rast in dobiček na račun okolja, temveč naj bi se razvijala in uspešno poslovala, pri tem pa tudi skrbela za ohranitev naravnega okolja, za zaposlence in širše družbeno okolje (Vezjak, 2004, str. 37 in 38).

²¹ Najpogosteje citirana definicija trajnostnega razvoja, ki je bila predstavljena leta 1987 v Brundland reportu, Our Common Future.

Pri poročanju, ki zajema vsebine o gospodarskem, okoljskem in družbenem delovanju podjetja, govorimo tudi o poročanju o trojnem izidu (*triple bottom line, TBL*). Podobne vsebine zajema tudi poročanje o družbeni odgovornosti podjetij²² (*corporate social responsibility, CSR*). Opredelitev družbene odgovornosti podjetij je veliko. Povzemamo definicijo, ki jo je uvedel Svetovni gospodarski svet za trajnostni razvoj leta 1998 (World Business Council on Sustainable Development, WBCSD): "Družbena odgovornost podjetij je stalna zavezanost podjetij, da se bodo obnašala etično in prispevala h gospodarskemu razvoju, obenem pa izboljševala kakovost življenja zaposlencev in njihovih družin kot tudi lokalne skupnosti in širše družbe" (Meeting Changing Expectation, 1999, str. 3). S problematiko družbene odgovornosti podjetij se je Evropska unija aktivno začela ukvarjati po sprejetju Lizbonske deklaracije leta 2000 z namenom, da bi postala najbolj konkurenčno, dinamično in na znanju temelječe gospodarstvo na svetu, ki bo sposobno trajnostne gospodarske rasti, z več in boljšimi možnostmi zaposlitve ter večjo socialno kohezijo. Leta 2001 so izdali Zeleno knjigo, ki skuša postaviti temelje za promocijo družbene odgovornosti v vseh državah Evropske unije. V njej je družbena odgovornost podjetij opredeljena kot koncept, po katerem podjetja v svoje poslovno delovanje in svoje odnose z zainteresiranimi udeleženci prostovoljno vključujejo družbeno in okoljsko skrb (Green paper, 2001, str. 5–8). Ker poročanje o družbeni odgovornosti podjetij pokriva v odvisnosti od definicije in njene interpretacije bolj ali manj ista področja kot poročanje o trajnostnem razvoju, se v strokovni literaturi vse pogosteje obe obravnavata kot istovrstni poročili. Tako tudi mi ne bomo posebej obravnavali poročanja o družbeni odgovornosti podjetij.

Trajnostni razvoj pokriva izjemno širok spekter različnih področij. Zato je za kakovostno poročanje bolj kot obseg poročanja pomemben izbor informacij. Vse prevečkrat so poročila preobsežna in hkrati nepopolna. Čeprav s poročili o trajnostnem razvoju tudi v svetu nimajo dolgoletne prakse, obstajajo številne pobude in priporočila, kaj naj ta vsebuje. Različna so tudi mnenja o tem, ali naj bo poročilo o trajnostnem razvoju zajeto v poslovnem poročilu ali naj ga podjetja izdajo kot samostojno poročilo.

Odsotnost svetovno priznanega standarda za poročila o trajnostnem razvoju otežuje primerljivost in zmanjšuje uporabnost informacij teh poročil. Zato je pozitivna iniciativa Organizacije za spodbujanje poslovnega poročanja (Global Reporting Incentive, GRI), ki želi vpeljati harmonizacijo na tem področju. V sodelovanju z Združenimi narodi je pripravila obsežna načela za poročanje o trajnostnem razvoju (Sustainability Reporting Guidelines). Trenutno veljajo ta načela za najprimernejšo osnovo za pripravo poročil o trajnostnem razvoju, hkrati pa so tudi v praksi med podjetji zelo priznana. To potrjuje tudi obsežna raziskava KPMG²³, ki pravi, da se 40 % podjetij pri pripravi poročil o trajnostnem razvoju vsaj delno poslužuje načel GRI, 21 % posvetovanj s svojimi interesnimi skupinami, le 13% podjetij pa uporablja druge standarde in priporočila (International Survey of Corporate Responsibility Reporting, 2005, str. 20).

²² V slovenski literaturi se uporabljajo tudi prevodi korporativna družbena odgovornost, družbena odgovornost in odgovorno podjetništvo.

²³ KPMG, ena od štirih največjih mednarodnih revizijskih in svetovalnih družb, vsake tri leta izvede obsežno mednarodno raziskavo o okoljskem poročanju družb. Zadnji dve raziskavi sta bili razširjeni na poročanje o družbeni odgovornosti in trajnostnem razvoju. V raziskavi leta 2005 je bilo vključenih 250 vodilnih družb s seznama največjih družb »fortune 250« in 100 največjih družb iz 16 držav.

Izmed različnih standardov, navodil in podobnega posebej omenimo še Navodila za upravljanje in poročanje o družbeni odgovornosti finančnih institucij (Guidelines on Corporate Social Responsibility Management and Reporting for the Financial Services Sector), ki jih je pripravila skupina FORGE, v katero so vključene vodilne finančne institucije Velike Britanije (FORGE II, 2002, str. 2). Pri pripravi navodil je poleg vladnih in drugih organizacij sodelovalo tudi Britansko združenje zavarovalnic (Association of British Insurers, ABI).

Za pripravo poročila o trajnostnem razvoju je v načelih GRI iz leta 2002²⁴ izpostavljeno pet postavk (Sustainability Reporting Guidelines, 2002, str. 35–56):

1. vizija in strategija – razlaga vizije in strategije podjetja v odnosu do trajnostnega razvoja, vključujoč poročilo predsednika uprave;
2. predstavitev – predstavitev podjetja, njegovega poslovanja, seznam interesnih skupin ter glavni podatki o poročilu o trajnostnem razvoju;
3. struktura vodenja in sistema upravljanja – razlaga organizacijske strukture, politike in sistema upravljanja podjetja, vključujoč povezave z interesnimi skupinami;
4. indeksno kazalo;
5. pokazatelji poslovanja – merjenje vpliva na poslovanje podjetja, razdeljeno na tri področja: gospodarsko, okoljsko in družbeno.

Prva dimenzija trajnostnega razvoja je gospodarsko delovanje. Med gospodarskimi pokazatelji, ki jih navaja GRI, najdemo takšne, ki se pojavljajo v običajnih računovodskih poročilih, čeprav je poudarek na pokazateljih, ki kažejo, kako podjetje s svojimi aktivnostmi vpliva na interesne skupine, in ne le na pokazateljih, ki opredeljujejo finančni položaj podjetja (Sustainability Reporting Guidelines, 2002, str. 45–46).

TABELA 6: PRIMERI GOSPODARSKIH POKAZATELJEV

<p>Stranke</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ prihodki od prodaje ▪ tržni deleži po državah in produktih <p>Dobavitelji</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ stroški dobavljenega blaga in prejetih storitev ▪ delež tistih pogodb z dobavitelji, ki so plačane po dogovorjenih pogojih ▪ seznam dobaviteljev, ki predstavljajo več kot 10 % delež <p>Zaposlenci</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ skupni stroški plač in bonitet po državah ali regijah 	<p>Vlagatelji</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ razdeljene obresti od terjatev in sposoje ter razdeljene dividende po vseh vrstah delnic, z vsemi dolgovi po prednostnih delnicah ▪ povišanje ali znižanje zadržanega dobička <p>Javnost</p> <ul style="list-style-type: none"> • skupni znesek plačanih davkov po državah • prejete subvencije po državah ali regijah • višina donacij po vrstah prejemnikov • skupni stroški za razvoj infrastrukture, ki ni povezana z osnovno dejavnostjo podjetja <p>Posredni ekonomski vpliv</p>
--	--

Vir: Sustainability Reporting Guidelines (2002, str. 47–48), lastni izbor.

²⁴ Naslednja verzija načel bo izšla predvidoma leta 2006.

Druga dimenzija trajnostnega razvoja je okoljsko delovanje. Rast prebivalstva, izraba naravnih virov, povečevanje onesnaževanja in večje zavedanje okoljskih vprašanj prebivalstva povzročajo, da imajo okoljevarstvena vprašanja čedalje večji vpliv na poslovanje podjetja. Poročanje o okoljskem delovanju podjetja ima med vsemi tremi dimenzijami poročanja o trajnostnem razvoju najdaljšo tradicijo, zato ni presenetljivo, da zanj obstaja največ različnih priporočil. Ključna področja, ki se pojavljajo pri večini teh priporočil, so (Vezjak, 1998, str. 181): splošen pogled dejavnosti podjetja in njegovih vplivov na okolje, politika do okolja ter podrobnosti o tem, kako se bo politika izvajala, merljivi in dosegljivi cilji za vsako področje delovanja, podrobnosti o presojah ravnanja z okoljem, ki so se izvajale, in o njihovih ugotovitvah, podrobnosti o tem, kdo je v podjetju odgovoren za vprašanja okolja, možni stroški in naložbe, ki se nanašajo na vprašanja okolja, predstavitev obveznosti do okolja na najvišji ravni v podjetju.

Maja 2001 je komisija EU izdala priporočilo o priznavanju, merjenju in razkrivanju okoljskih vprašanj v letnih računovodskih izkazih in poslovnih poročilih gospodarskih družb, v katerem je posebej navedeno, da velja tudi za zavarovalnice. V primerih, ko so okoljska vprašanja pomembna za izide poslovanja in finančni položaj podjetja, naj bi se v poslovno poročilo vključilo tudi opis teh vprašanj in ukrepanje podjetja v tej zvezi. Priporočajo se naslednja razkritja: politika in programi podjetja glede varstva okolja, predvsem preprečevanja onesnaženja, izboljšanja na ključnih področjih varstva okolja, obseg uvajanja ukrepov varstva okolja zaradi sedanjih in prihodnjih predpisov, informacije o okoljskem delovanju podjetja, kot so poraba energije, materiala, vode, obseg emisij, odstranjevanje odpadkov ter sklicevanje na posebno okoljsko poročilo, če to obstaja (2001/453/EC). Julija 2003 spremenjeni 4. in 7. direktiva EU prvič predpisujeta tudi vključitev informacij o okolju. Zahteve mora država članica prenesti v svojo zakonodajo. Direktiva je zavezujoča glede cilja, ki ga je treba doseči, vendar prepušča državnim oblastem izbiro oblike in metod (Vezjak, 2004, str. 29).

Zavarovalniški sektor ima na okolje manjši neposredni vpliv kot na primer rudarska industrija. To je najbrž tudi vzrok, da po različnih raziskavah v primerjavi z drugimi podjetji zavarovalnice v poslovnih poročilih okoljskim temam posvečajo manj pozornosti. Najpomembnejši direktni vplivi na okolje so povezani z notranjimi dejavnostmi, kot so: gretje in osvetljevanje zgradb, prevoz zaposlencev in materiala, odpadki v vseh oblikah, poraba energije, vode in papirja (FORGE I, 2000, str. 5). Bolj kot neposredni je pri zavarovalnicah pomemben posredni vpliv, ki ga imajo na okolje. Uveljavljajo ga lahko predvsem preko zavarovalnih produktov in preko naložb. Pri svojem poslovanju s primernimi zavarovalnimi pogodbami, s spodbujanjem ali zahtevanjem varovalnih ukrepov zavarovalnica vpliva na osveščenost zavarovalcev ter njihovo okoljevarstveno delovanje. V zadnjem času je v svetu občutiti porast ponudbe produktov, ki direktno spodbujajo varčevanje z energijo in podobno (Risk, The Environment and the Role of the Insurance Industry, 2003, str. 16–25). Takšno je na primer avtomobilsko zavarovanje, pri katerem je višina premije odvisna od prevoženih kilometrov.

Okoljske pokazatelje, ki jih je v svojih načelih predstavila GRI, zaenkrat uporabljajo redke zavarovalnice. Te uporabljajo pokazatelje, ki se nanašajo na porabo materiala, energije in vode, uporabo zemljišč, količine emisij in odpadnih voda. V letu 2005 je GRI v sodelovanju s finančnimi organizacijami, ki so vključene v okoljski program združenih narodov (*United*

Nations Environment Programme Finance Initiatives, UNEP FI) razvila posebne okoljske pokazatelje za finančne institucije. Ti dopolnjujejo splošne pokazatelje GRI, ki niso vezani na eno samo panogo industrije. V tabeli 7 navajamo nekatere splošne ter vse posebne pokazatelje, ki so predlagani za zavarovalnice.

TABELA 7: PRIMERI OKOLJSKIH POKAZATELJEV, PRIMERNIH ZA ZAVAROVALNICE

Posebni pokazatelji

Usmeritev

- usmeritev zavarovalnice glede zavarovalnih produktov in storitev v povezi z okoljskimi vprašanji

Postopki

- opis postopka ocenjevanja in zmanjševanja okoljskega tveganja
- postavljene omejitve pri ocenjevanju in zmanjševanju okoljskega tveganja
- opis usposabljanja zaposlenecv glede okoljskih tveganj in priložnosti
- število in pogostnost revidiranja postopkov in dejavnosti, ki so povezani z okoljskimi tveganji

Praksa

- opis medsebojnih vplivov med zavarovalnico in poslovnimi partnerji glede okoljskega tveganja in priložnosti
- delež in število podjetij v portfelju zavarovalnice, s katerimi je povezana glede okoljskih vprašanj
- skupni znesek okoljevarstvenih produktov in storitev
- vrednost portfelja po regijah

Splošni pokazatelji

Material

- skupna poraba materiala razen vode po vrstah materiala (za zavarovalnice je najpomembnejša poraba papirja)
- delež materiala

Energija

- direktna poraba energije po vrstah virov
- pobude za uporabo obnovljivih energetskih virov in učinkovitejšo izrabo energije

Voda

- skupna poraba vode

Proizvodi in storitve

- pomembnejši vplivi proizvodov in storitev na okolje, če je pomembno, z opisom in količinsko navedbo
- izpolnjevanje zakonov ipd.

Biotska raznolikost

- lokacija in velikost zemljišča v lasti, najemu ali upravljanju na biotsko bogatem območju
- opis glavnih vplivov na ekosistem

Emisije, izpusti in odpadki

- emisije plinov CO₂, CH₄, N₂O, NFCs, CF₆ v tonah in v tonah CO₂ ekvivalenta
- emisije, ki zmanjšujejo ozon v tonah CFC₁ ekvivalenta
- emisije NO_x in SO_x in druge pomembnejše emisije v zrak, ki so regulirane z zakoni, konvencijami ipd.
- emisije GHG, ki so posledica službenih potovanj (pokazatelj je prirejen posebej za finančne institucije)
- skupna količina odpadkov po vrsti in destinaciji z opisom načina razvrstitve in ocenjevanja obsega odpadkov (za zavarovalnice so najpomembnejši papir in IT odpadki)
- pomembnejši izlivi v vodo po vrsti izlivov

Vir: Financial Services Sector Supplement on Environmental Performance (2005, str. 9–16), Sustainability Reporting Guidelines (2002, str. 49–51), lastni izbor pokazateljev.

Tretja dimenzija trajnostnega razvoja je družbeno delovanje. Družbeno delovanje podjetja pomeni vpliv aktivnosti podjetja na družbo, to je na zaposlence, poslovne partnerje ter lokalno skupnost. Finančne institucije so v sodelovanju z GRI in ob upoštevanju mnenj različnih interesnih skupin naredile izbor posebnih pokazateljev za poročanje o družbenem delovanju finančnih organizacij, ki dopolnjujejo splošne pokazatelje. V tabeli 8 navajamo nekatere splošne ter vse posebne pokazatelje, ki so predlagani za zavarovalnice.

TABELA 8: PRIMERI POKAZATELJEV DRUŽBENE ODGOVORNOSTI**Posebni pokazatelji*****Poslovanje družbene odgovornosti***

- politika družbene odgovornosti
- organizacija družbene odgovornosti
- revidiranje
- poslovanje občutljivih primerov (na primer preprečevanje pranja denarja)
- dialog z interesnimi skupinami
- odstopanja od zakonov in kodeksov

Dobavitelji

- glavni dobavitelji
- zadovoljstvo dobaviteljev

Družba

- donacije in sponzorstva
- ekonomska dodana vrednost

Delovanje znotraj zavarovalnice

- notranja politika družbene odgovornosti
- fluktuacija zaposlencev in spremembe števila zaposlencev
- zadovoljstvo zaposlencev
- nagrajevanje vodstva
- bonusi za pospeševanje trajnostnega razvoja
- razmerje plač ženski/moški
- struktura zaposlencev

Zavarovanje

- politika sprejemanja v zavarovanje
- profil strank
- pritožbe strank
- zavarovanja z visoko vrednostjo glede družbene odgovornosti

Splošni pokazatelji***Zaposlitev***

- struktura delovne sile po državah ali regijah, po statusu zaposlitve (zaposlen pri poročujočem podjetju/drugi), po vrsti zaposlitve (polni/skrajšani delovni čas) in po vrsti delovnega razmerja (določen/nedoločen delovni čas)
- ugodnosti za zaposlenca

Povezava med delavci in vodstvom

- delež zaposlencev, ki jih zastopajo neodvisni sindikati in drugi predstavniki zaposlencev, ali delež zaposlencev, vključenih v kolektivne pogajalske sporazume
- usmeritve in postopki, ki vključujejo informiranje, posvetovanje in pogajanje z zaposleni o spremembah pri poslovanju

Zdravje in varnost

- stopnja odsotnosti in bolniških

Izobraževanje

- povprečno število ur na zaposlenega v enem letu po kategoriji zaposlenega (npr. vodstvo, administrativni delavci in podobno)
- opis programov, ki izboljšujejo zaposljivost
- usmeritve in programi za upravljanje strokovnega znanja ali usmeritve in programi za vseživljenjsko izobraževanje

Različnost in priložnosti

- opis usmeritev in preverjanja izvrševanja teh usmeritev ter rezultati tega preverjanja v povezavi z enakopravnostjo
- razmerje moški/ženske v upravi in višjem poslovanju

Človekove pravice

- opis usmeritev, navodil, organizacijske strukture in postopkov v povezavi s človekovimi pravicami
- upoštevanje človekovih pravic pri naložbah in nabavi
- opis usmeritev, postopkov in programov, ki preprečujejo diskriminacijo

Družba

- opis usmeritev in postopkov v povezavi z vplivi podjetja na družbo, opis preverjanja in rezultatov preverjanja teh vplivov
- opis usmeritev, postopkov/načina vodenja in sistema obravnavanja pritožb za organizacije in zaposlene glede podkupljanja in korupcije
- opis usmeritev, postopkov/načina vodenja in sistema obravnavanja pritožb glede političnega lobiranja in prispevkov
- znesek, izplačan političnim strankam

Produktna odgovornost

- opis usmeritev, postopkov/načina vodenja in sistema obravnavanja pritožb glede informacij o produktu
- opis usmeritev, postopkov/načina vodenja in sistema obravnavanja pritožb glede zadovoljstva strank ter anketni rezultati zadovoljstva strank
- opis usmeritev, postopkov/načina vodenja in sistema obravnavanja pritožb glede varovanja zasebnosti strank

Vir: Schmid-Schoenbein, Braunschweig, Oetterli (2002, str. 19–20), Sustainability Reporting Guidelines (2002, str. 49–51), lastni izbor pokazateljev.

Pomemben odraz trajnostne naravnosti finančne institucije je družbeno odgovornostno investiranje (*Social Responsible Investment*, SRI). Finančne institucije na razvitih trgih pritiskajo na podjetja, da se obnašajo družbeno odgovorno ter razkrivajo informacije o trajnostnem razvoju. Pri odločitvah za nove naložbe vse bolj upoštevajo trajnostne borzne indekse, kot sta Dow Jones Sustainability in FTSE4Good. Pomembno vlogo igrajo zavarovalnice z visokimi lastniškimi deleži v nefinančnem sektorju. Ti se v večini držav EU gibajo od slabih treh do dvanajstih odstotkov (*Share Ownership Structure in Europe*, 2002), višji odstotek je le v Veliki Britaniji, kjer imajo na londonski borzi zavarovalnice 17,2-odstotni delež, pokojninski skladi pa še dodatni 15,7-odstotni delež (*Share Ownership*, 2005, str. 9). V Sloveniji zaenkrat še nimamo veliko izkušenj z družbeno odgovornostnim investiranjem, pričakovati pa je, da se bo začelo razvijati. Z naložbami v trajnostno naravnana podjetja se povečuje ugled zavarovalnice, zato zavarovalnica, ki ima tovrstne naložbe, v poslovnem poročilu razkrije, kakšen je delež teh naložb.

Za katera razkritja v povezavi s trajnostnim razvojem in družbeno odgovornostjo se največkrat odločajo večje evropske zavarovalnice, si bomo pogledali v naslednjem poglavju. Tu si pogledjmo ugotovitve raziskave KPMG. Glavne teme, ki so se leta 2001 pojavljale v okoljskih poročilih in poročilih o trajnostnem razvoju zavarovalnic, so: odgovornost zavarovalnice do lokalnih skupnosti in okolja, cilji, ki jih zavarovalnice nameravajo doseči, postavljena kvantitativna merila za doseg ciljev, ocenitev doseženih ciljev, postavljenih v predhodnem letu (*Survey of UK Insurers' 2001 Financial statements*, 2002, str. 31)²⁵.

Zavarovalnica se mora sama odločiti, katere so zanjo najpomembnejše teme in kako bo o njih poročala v poslovnem poročilu. Znotraj poslovnega poročila lahko pripravi poročilo o trajnostnem razvoju, o družbeni odgovornosti ali okoljsko poročilo, poročilo za zaposlene in podobno. Vendar pa naj poroča le o stvareh, o katerih ima zanesljive informacije in dovolj strokovnega znanja. Informacije naj bodo bistvene, verodostojne, popolne, nepristranske in jasne. Primerljive naj bodo z informacijami iz poslovnih poročil preteklih let, in če je to možno, tudi z informacijami ostalih zavarovalnic.

Že samo dejstvo, da se zavarovalnica odloči pripraviti poročilo o trajnostnem razvoju, pripomore k povečanju družbene odgovornosti podjetja. Priprava poročila zahteva sistematičen pristop k trajnostnemu razvoju, ki s tem postane del učnega procesa znotraj zavarovalnice (Heemskerk, Pistorio, Scicluna, 2003, str. 15). Poleg tega so podjetja, ki so poročala o trajnostnem razvoju, zaznala številne pozitivne učinke poročanja: povečanje ugleda podjetja, povečano pripravljenost na bodoče izzive in priložnosti, prenos sistema vodenja podjetja in etičnih vrednosti na vse nivoje organizacije, izboljšano obvladovanje tveganj, sistematiziranje in spodbujanje komunikacije z interesnimi skupinami, uveljavljanje družbe kot iskanega delodajalca ter možnost primerjave poslovanja z drugimi podjetji (*Triple Bottom Line Reporting in Australia*, 2003, str. 6).

Interesne skupine podjetij želijo, da podjetja poslujejo odgovorno in pregledno. Zato bodo zavarovalnice, ki ne poročajo o trajnostnem razvoju oziroma podobnih temah, občutile vedno večji pritisk interesnih skupin ter tekmecev, ki o tem poročajo. Na trenutni stopnji, ko poročanje

o trajnostnem razvoju še ni razvito, je to lahko tržna prednost. Glede na pričakovane trende pa bo v bližnji prihodnosti tovrstno poročanje postalo nujno potrebno.

3.2.3. Izbrani kazalniki poslovanja

Izbrani kazalniki poslovanja za zadnje zaključeno ter predhodno poslovno leto so obvezna sestavina poslovnega poročila. Kazalnike ter metodologijo za njihov izračun v Sloveniji predpisuje Agencija za zavarovalni nadzor. V nadaljevanju si bomo pogledali pomen kazalnikov ter nekaj pomembnejših izbranih kazalnikov poslovanja, ki so značilni za zavarovalništvo. Naš namen ni razlaga posameznih kazalnikov. Želimo le nakazati, kako je že najpreprostejše kazalnike težko ovrednotiti in kako kazalniki sami zase ne povedo veliko. V praksi se vse prepogosto srečujemo s poenostavljenimi in napačnimi interpretacijami kazalnikov, ki so posledica želje po primerjavi zavarovalnic med sabo. Seznam vseh izbranih kazalnikov poslovanja je podan v prilogi 1.

Po izračunu kazalnikov se ocenjuje primernost njihove višine. Do neke mere zadoščajo temu namenu medsebojne primerjave kazalnikov iste zavarovalnice v različnih obdobjih ali različnih zavarovalnic znotraj istega trga. Primerjava kazalnikov različnih zavarovalnic je lahko učinkovita, če uporabnik primerja kazalnike večjega števila zavarovalnic znotraj istega trga po posameznih zavarovalnih vrstah in s tem ugotavlja pozitivna in negativna odstopanja od povprečja. Vendar pa v slovenskem prostoru velja to le za zavarovalne vrste, pri katerih je zavarovalni portfelj dovolj velik. Poleg tega nobenega kazalca ali kazalnika ne moremo ovrednotiti samega zase, temveč moramo poznati njihove medsebojne vplive.

Iz primerjav kazalnikov za zadnje zaključeno ter predhodno poslovno leto so razvidne spremembe v poslovnem letu, niso pa razvidni razlogi za te spremembe. Poleg tega obstaja nevarnost, da analitik spregleda določene izjemne vplive in spremembe, ki so vplivale na izračunano velikost kazalnikov. Najmanj, kar mora upoštevati, so katastrofalne škode, akumulacija večjega števila škod, pa tudi pomembnejši pretekli poslovni dogodki ter morebitni gospodarski, družbeni, demografski, politični in zakonodajni vplivi. Če kazalnike opazujemo v več zaporednih obračunskih obdobjih, tovrstno opazovanje precej izravna izjemne vplive in spremembe v posameznih obdobjih.

Za pravilno interpretacijo kazalnikov si je priporočljivo pridobiti čim več podatkov o poslovanju zavarovalnice, njenih tekmecih in splošnem gospodarskem okolju. Iz računovodskega in poslovnega poročila bi si morali odgovoriti vsaj na bistvena vprašanja, kot so: katere zavarovalne vrste zavarovalnica sklepa, kakšna je struktura zavarovalnih vrst in kako se spreminja, kakšen je obseg poslovanja, kakšni so tržni deleži zavarovalnice, na katerih trgih posluje, kakšna je rast po posameznih področjih, kdo je lastnik, katere so glavne prodajne poti, ali zavarovalnica ustvarja dobiček, kolikšna je višina dividend, kolikšna je odvisnost od pozavarovanja, ali so zavarovalno tehnične rezervacije zadostne, ali ima zavarovalnica izravnalne rezervacije, kakšen je kapital, ali prevladuje določena vrsta sredstev, ali ima

²⁵ Raziskava je narejena za letna poročila 16 zavarovalnic iz Velike Britanije ter 10 zavarovalnic iz ostale Evrope, ZDA, Kanade in Avstralije.

zavarovalnica odvisna podjetja in podobno (Notes on the Analysis of Insurance Companies Accounts, 1998, str. 2).

Ena izmed najpomembnejših stvari, ki zanima večino interesnih skupin, je solventnost zavarovalnice. Glede na rezultate več raziskav so glavni vzroki za nesolventnost zavarovalnice: akumuliranje večjih škod, prenizka zavarovalna premija, prenizke zavarovalno tehnične rezervacije za pretekle škode, neizkušenost in nesposobnost vodstva, goljufija, transakcije znotraj zavarovalniške skupine, hitra in nekontrolirana rast na nove trge ali z novimi produkti, neprevidne naložbe, prevelika odvisnost od pozavarovanja in neprimerni pozavarovalni programi (Study into the Methodologies to Assess the Overall Financial Position of an Insurance Undertaking from the Perspective of Prudential Supervision, 2002, str. 30). Z učinkovitim nadzorom se lahko mnoge od zgoraj naštetih faktorjev še pravočasno odkrije in prepreči nesolventnost zavarovalnice. Pri tem lahko bistveno pomaga analiza kazalnikov. Pravzaprav velik del izbranih kazalnikov poslovanja uporabljajo nadzorni organi zavarovalnic različnih držav po svetu. V sistemih kazalnikov za opozarjanje na nevarnost nesolventnosti s pomočjo primerjave kazalnikov med zavarovalnicami poiščejo tiste zavarovalnice, katerih kazalniki odstopajo od povprečnih in/ali od priporočenih vrednosti. Te zavarovalnice so s strani nadzornih organov deležne podrobnejšega pregleda in analize poslovanja, da se ugotovijo vzroki odstopanj.

Predpisani izbrani kazalniki poslovanja so primerni za nadzor nad zavarovalnicami, dvomimo pa o smiselnosti njihove postavitve v poslovno poročilo. Menimo, da so kot vsebina poslovnega poročila zastavljeni preširoko, še posebej zato, ker jih je večina predpisanih za vsako zavarovalno vrsto posebej. Poleg tega Agencija za zavarovalni nadzor pri predpisu o kazalnikih ne ločuje med kazalniki za premoženjska in življenjska zavarovanja, čeprav so nekateri kazalniki primernejši za premoženjska zavarovanja, drugi pa za življenjska. Na splošno je analiza kazalnikov bolj uporabna za premoženjske zavarovalnice oziroma za zavarovalne vrste iz premoženjskih zavarovanj, saj imajo pri življenjskih zavarovanjih v bilanci stanja prevladujočo vlogo matematične rezervacije (Notes on the Analysis of Insurance Companies Accounts, 1998, str. 3).

Rast kosmate obračunane premije

To je eden pomembnejših kazalnikov, saj kaže uspešnost prodaje zavarovanj po posameznih zavarovalnih vrstah in izpolnjevanje začrtanih ciljev. Na kazalnik lahko vplivajo znižanje ali zvišanje premij, združitve, prevzemi, uvedba novih zavarovalnih produktov, vstop na nove zavarovalne trge ter drugi faktorji. Pri primerjavi kazalnika med zavarovalnicami moramo paziti predvsem na to, kakšen tržni delež ima določena zavarovalnica in na katerem trgu posluje. Tako je na primer v razvitih državah pričakovati pri vseh vrstah zavarovanj nižje rasti kosmate obračunane premije, v manj razvitih državah pa so lahko rasti višje.

Velike spremembe v rasti kosmate premije lahko nakazujejo pomanjkanje stabilnosti v poslovanju zavarovalnice in njenem upravljanju, zato ji morajo nadzorni organi posvetiti večjo pozornost. Ni odveč omeniti, da se v tujini za nadzor in analizo poslovanja premoženjskih zavarovalnic običajno ne uporablja rast kosmate, temveč rast čiste obračunane premije (v VB: *increase in net premium written*, v ZDA: *change in net writings*).

Pri premoženjskih zavarovanjih lahko visoka rast kosmate premije med drugim nakazuje, da želi zavarovalnica s povečanjem denarnega toka pokriti stroške za tekoče škode. To se lahko zgodi v primeru, če zavarovalnica nima zadostnih zavarovalno tehničnih rezervacij. Povečanje obsega poslovanja, da bi se pokrile tekoče škode, prinaša kratkoročno rešitev in močno poveča tveganje, da postane zavarovalnica nesolventna. Tveganje je še toliko večje, če se povišuje premija za zavarovanja odgovornosti. Padec rasti premije lahko pomeni odhod s trga zaradi večjih izgub pri določenih vrstah zavarovanj ali izgubo tržnega deleža zaradi konkurence. V primeru, da je opazna nestabilnost v poslovanju, je potrebno preveriti, ali so sredstva zavarovalnice pravilno ovrednotena in zadosti likvidna ter ali so zavarovalno tehnične rezervacije zadostne (Insurance Regulatory Information System: Property/Casualty, 2002, str. 11–12).

Če so opazne hitre spremembe v rasti kosmate zavarovalne premije pri življenjskih zavarovanjih, so osnovna vprašanja, na katera je treba odgovoriti: ali ima vodstvo poslovne načrte, ali vodstvo nadzoruje položaj, ali ima zavarovalnica znanje in izkušnje, da kljub večjim spremembam ohrani finančno moč. Žal nam finančna analiza ne more veliko pomagati pri iskanju odgovorov na ta vprašanja (Insurance Regulatory Information System: Life, 2002, str. 24). Vsaj delno pa bi odgovore na ta vprašanja morali najti v poročilu o poslovanju zavarovalnice.

Čista obračunana zavarovalna premija v % od kosmate obračunane zavarovalne premije

Ta kazalnik nam nakazuje, v kolikšni meri je zavarovalnica odvisna od pozavarovanja. Ker ima zavarovalnica le redko dovolj kapitala, s katerim bi nadomestila morebitno izgubo v primeru izredno neugodnega škodnega dogajanja, mora imeti zadostno pozavarovanje. Če na eni strani s pozavarovanjem tveganje zaradi v zavarovanje sprejetih rizikov zmanjšamo, pa na drugi strani povečamo tveganje, da nam pozavarovalnica ne bo sposobna izplačati svojega dela odškodnin.

Za kakovostne analize poslovanja zavarovalnice potrebujemo še druge kazalnike, ki se nanašajo na pozavarovanje, a niso zajeti med izbranimi kazalniki poslovanja. Dodatni izračun čiste obračunane zavarovalnine v % od kosmate obračunane zavarovalnine nam na primer pomaga oceniti, ali ima zavarovalnica sklenjene primerne pogodbe s pozavarovalnicami. Ne glede na to, katere kazalnike pozavarovanja ocenjujemo, nam ti ne morejo dati popolnega odgovora na vprašanje, ali ima zavarovalnica zadostno in primerno pozavarovanje (Notes on the Analysis of Insurance Companies Accounts, 1998, str. 20).

Škodni rezultat

Po Sklepu Agencije za zavarovalni nadzor se škodni rezultat prikaže ločeno za premoženjska zavarovanja brez zdravstvenih zavarovanj, za življenjska zavarovanja ter zdravstvena zavarovanja, ločeno po zavarovalnih vrstah in za vsa zavarovanja skupaj. Izračuna se kot količnik med kosmatimi obračunanimi odškodninami in kosmatimi obračunanimi premijami (SKL2002, 2002). Škodni rezultati pri zavarovalnih vrstah, ki predstavljajo manjši delež v portfelju zavarovalnice, lahko zaradi slabše izravnave tveganj znotraj same vrste precej nihajo. Prav tako nam v številnih primerih, kot na primer pri visoki rasti zavarovalnih premij, sama višina škodnega rezultata ne pove veliko. Primerneje bi bilo, da bi bil škodni rezultat definiran kot količnik med čistimi odhodki za škode ter čistimi prihodki od zavarovalne premije, kot je to

običajno na razvitih zavarovalnih trgih. Poleg tega se v tuji strokovni literaturi pomen škodnega rezultata omenja samo pri premoženjskih zavarovanjih.

Visoko razmerje med čistimi odhodki za škode in čistimi prihodki nakazuje, da ima zavarovalnica probleme pri sprejemu rizikov v zavarovanje in/ali s pozavarovalnim programom. Lahko je posledica izredno neugodnega naključnega škodnega procesa, nesposobnosti zavarovalnice, da določi ustrezno višino premije, ali težkih pogojev poslovanja, v katerih zavarovalnica zaradi močne konkurence ne more postaviti zadosti visoke premije (Notes on the Analysis of Insurance Companies Accounts, 1998, str. 10).

Škodni rezultati premoženjskih zavarovanj²⁶ slovenskih zavarovalnic se v zadnjih dveh letih gibljejo okoli 65 %. Delež čistih odhodkov za škode v čistih prihodkih od zavarovalne premije je pri premoženjskih zavarovanjih med 76 in 80 %, preostali delež od obračunane premije pa je namenjen pokrivanju stroškov ter skupaj s prihodki od naložb doseganju dobička. Delež obratovalnih stroškov v obračunani premiji znaša okoli 20 % (Letno poročilo Agencije za zavarovalni nadzor, 2005, str. 5 in 15). Ti rezultati so boljši kot povprečje rezultatov 25 največjih svetovnih premoženjskih zavarovalnic v letu 2002, ko so obratovalni stroški v obračunani zavarovalni premiji znašali 27 %, delež čistih odhodkov za škode v čistih prihodkih pa 74 % (A Financial Analysis of the Global (Re)Insurance Industry, 2003, str. 1).

3.3. Priprava poslovnega poročila zavarovalnice

Priprava poslovnega poročila je obsežen projekt, ki zahteva aktivno vključitev vodstva in različnih organizacijskih enot zavarovalnice. Uspeh je odvisen od sodelovanja in usklajenega delovanja ljudi z različnimi znanji, izkušnjami in položajem. Zato naj bo odgovornost za izdelavo poročila zaupana sposobnemu vodilnemu delavcu z visokimi pooblastili in z dostopom do uprave zavarovalnice. Pomembno je, da se s pripravo začne dovolj zgodaj in da se naredi ustrezen časovni raspored. Postopek priprave lahko razdelimo na pet glavnih korakov: definiranje cilja poročanja, načrtovanje poročila, konstrukcija poročila, razpošiljanje poročila, zbiranje povratnih informacij in analiziranje poročila.

Če želi zavarovalnica pripraviti uporabno poslovno poročilo, si mora odgovoriti na osnovna vprašanja: katere so njene interesne skupine, kaj te najbolj zanima, s katerimi informacijami jim lahko zadostimo, kakšne naj bodo kakovostne značilnosti teh informacij ter na kakšen način interesne skupine pričakujejo, da bodo informacije podane (Benedict, Elliot, 2001, str. 351).

Do sedaj smo najmanj govorili o kvalitativnih značilnostih informacij. Če informacije poslovnega poročila temeljijo na podatkih iz računovodskega poročila, je njihova kakovost omejena s kakovostjo računovodskih izkazov in prilog k njim. Po SRS morajo biti informacije: razumljive, bistvene, zanesljive in primerljive. Da bo poslovno poročilo izpolnilo svoje poslanstvo, morajo biti upoštevana naslednja pravila: podatki v poročilu morajo odražati resnično stanje, poročilo mora biti razumljivo, informacije pravočasne, primerno mora biti po vsebini in obliki (Kavčič, 1997, str. 152). V zadnjem času se kot najpomembnejša značilnost poslovnega poročila navaja njegova preglednost (*transparency*).

²⁶ Zdravstvena zavarovanja niso upoštevana.

3.3.1. Naloge in izzivi menedžmenta pri pripravi preglednega poslovnega poročila

Da bi zagotovili preglednost poslovnega poročila in s tem zadovoljili interesne skupine, mora poslovodstvo zunanje poročanje uskladiti z notranjim poročanjem, določiti informacije, ki jih potrebujejo interesne skupine, pridobiti pomembne informacije iz zunanjih virov, poročati v realnem okviru poslovanja zavarovalnice (*real economic entity*) ter pretehtati med stroški in koristmi (DiPiazza, Eccles, 2002, str. 105).

V kakšni meri poslovodstvo uskladi zunanje poročanje z notranjim, je odvisno predvsem od njegove volje. Odloči se lahko, da bo zunanje poročanje imelo podoben obseg, kot se uporablja za notranje poročanje za vodenje zavarovalnice, tako glede preteklega poslovanja kot tudi glede bodočih ciljev in pričakovanj. Informacije, ki so za poslovodstvo uporabne za notranje odločanje, so verjetno uporabne tudi za vlagatelje, zavarovalce, pozavarovalnice in ostale interesne skupine (DiPiazza, Eccles, 2002, str. 106).

Drug pomemben izziv predstavlja določitev informacij, ki jih potrebujejo interesne skupine. Zato ne smemo zanemariti faze zbiranja povratnih informacij o letnem poročilu ter analiziranja letnega poročila. Najboljši način, da zavarovalnica izve, kaj od nje pričakujejo posamezne interesne skupine, so raziskave oziroma direktni stiki z interesnimi skupinami. Nekatere večje zavarovalnice, kot na primer Allianz, ING, priložijo letnemu poročilu dopisnico z vprašalnikom o uporabnosti letnega poročila. Uporabijo lahko tudi spletne strani. Informacije, ki jih interesne skupine potrebujejo, morajo zavarovalnice občasno pridobiti iz zunanjih virov. Le tako lahko interesne skupine dobijo popolno sliko, kakšni so trendi na zavarovalniškem trgu, kako deluje zavarovalnica v primerjavi s tekmeci in podobno. Izbrati moramo le zanesljive vire, ki jih v poročilu poleg informacije tudi navedemo (DiPiazza, Eccles, 2002, str. 114).

Kaj je realen okvir podjetja, je postalo zaradi številnih finančnih škandalov precej pogosta tema. Kot posledica številnih prevzemov in združitvev, deregulacije in globalizacije finančnih institucij so finančne skupine med sabo lastniško zelo prepletene. Hkrati je razvoj internetnega poslovanja omogočil zavarovalnicam, da spremenijo tradicionalno verigo vrednosti tako, da so številne poslovne procese, ki ne predstavljajo konkurenčne prednosti, izločile iz svojega poslovanja (Holzheu, Trauth, Birkmaier, 2000, str. 38). Kje potegniti mejo pri poročanju, da bodo informacije podale celotno sliko poslovanja zavarovalnice in hkrati ne bodo preobsežne? Odgovor na to naj bi najbolje dalo vodstvo zavarovalnice (DiPiazza, Eccles, 2002, str. 118).

Poslovodstvo zavarovalnice mora temeljito pretehtati med koristmi in stroški razkrivanja informacij²⁷. Poslovodstva podjetij največkrat vidijo stroške, ne zavedajo pa se številnih koristi (Miller, Bahnson, 2002, str. 24). Med tehtanjem, ali se neka informacija razkrije ali ne, obstajata dva principa. Odprtost in stalnost. Če se poslovodstvo odloči, da določenih informacij ne bo razkrivalo, naj jasno in javno pove, zakaj ne. In drugič, če se poslovodstvo odloči, da neko informacijo razkrije v poslovnem poročilu, potem naj jo razkriva še naprej, ne glede na to, ali so novice dobre ali slabe. Nestalnost informacij vzbudi vprašanje njihove kakovosti ter občutek, ki je velikokrat tudi pravi, da hoče poslovodstvo napraviti le dober vtis (DiPiazza, Eccles, 2002, str. 118).

²⁷ Glavne koristi in stroške smo navedli v poglavju Pomen poslovnega poročila za zavarovalnico.

3.3.2. Izdelava in oblikovanje poslovnega poročila

Ko se poslovodstvo odloči, katere informacije in v kakšni meri jih bo razkrilo javnosti, je treba te informacije povezati v neko logično in organizirano celoto. Besedilo mora biti napisano jasno, razumljivo in zanimivo. Dopolni se lahko s tabelami in grafi. Tako se lahko na primer v tabelarični obliki ponovi informacija iz računovodskega dela poročila, s čimer se izboljša preglednost in poudari pomen informacije. Prav tako imajo grafi številne prednosti, pritegnejo bralčevo pozornost, ostanejo dlje v spominu, so učinkoviti pri predstavitvi finančnih informacij; povzamejo, pokažejo trende in razmerja, lahko zajamejo bistvo poslovanja, poudarijo nekaj osnovnih finančnih indikatorjev, prodajo, prihodke ipd., ker so prostovoljni, omogočijo poslovodstvu, da delno nadzoruje proces razkrivanja (Beattie, Jones, 2001, str. 196).

Oblikovanje poročila se začne z iskanjem teme, ki povezuje celotno poročilo. Nanaša se lahko na področja, s katerimi se zavarovalnica ukvarja, na značilnosti zavarovalnice, ki jih želi poudariti, na pomembnejše dogodke in podobno. Z določeno temo lahko tudi vplivamo na spremembo dojemanja zavarovalnice s strani interesnih skupin. Če je izdelava poročila zaupana zunanji agenciji, mora ta dobro poznati zavarovalnico in cilje, ki jih želi doseči s poročilom. Ko je dogovorjena tema, se začne priprava fotografij ali ilustracij ter izbor pisave, barv, naslovov poudarkov in podobno.

3.3.3. Poslovno poročilo na medmrežju

Zavarovalnice, tako kot druga podjetja, vse pogosteje predstavljajo poslovna poročila na svojih spletnih straneh. S tem želijo znižati stroške, skrajšati čas distribucije, izboljšati komunikacijo z vlagatelji ter ponuditi lažji dostop do informacij širšemu krogu ljudi. Ne sprašujejo se več, ali postaviti poslovno poročilo na spletno stran, temveč v kakšni obliki naj to naredijo. Ne glede na razvoj grafike in številnih možnih spletnih povezav pa poslovna poročila na spletnih straneh niso veliko več kot papirna verzija na ekranu. Običajno se uporabljajo datoteke html ali pdf oblike, v zadnjem času predvsem slednje (Lymer, Debreceny, 2003, str. 114). HTML je osnovni jezik, s katerim oblikujemo podobo podatkov na spletni strani. Pdf pa je prenosljiv format datotek, ki nam omogoča kreiranje dokumentov, ki izgledajo na ekranu natanko tako kot originalni, tiskani dokument. Poglejmo si prednosti in slabosti vsakega od njiju.

Dobra stran html dokumenta je, da ga lahko gledamo neposredno v brskalniku ter nam omogoča povezave na druge dele poročila ali druge dokumente. Žal je pretvorba originalnega dokumenta v html obliko zahtevna, predvsem v smislu oblikovanja in izgleda. Poleg tega je izgled elektronske verzije poslovnega poročila lahko različen od izgleda tiskane verzije. Za slabost lahko štejemo tudi, da ob uporabi povezav uporabnik včasih težko loči, ali se nahaja znotraj ali zunaj poročila (Lymer et al., 1999, str. 26–30).

Na drugi strani je iz tiskanega poslovnega poročila enostavno narediti elektronsko obliko poslovnega poročila v pdf formatu, pri čemer sta obe različici popolnoma enaki. Poslovno poročilo v pdf formatu si z lahkoto naložimo na svoj računalnik ali ga pošljemo po elektronski

pošti nekemu drugemu. Za njegovo gledanje pa moramo imeti na svojem računalniku nameščen program Adobe Acrobat Reader²⁸ (Lymer, Debreceeny, 2003, str. 114).

Poslovno poročilo na spletnih straneh ima vsekakor številne prednosti pred tiskano verzijo, izboljšša hitrost in dostop do informacije ter omogoča lažje iskanje, nikakor pa niso izkoriščene vse možnosti. Zaradi prekomerne ponudbe informacij je bil razvit jezik XBRL (*Extensible Business Reporting Language*). Namenjen je branju računovodskih poročil (branje podatkov, iskanje informacij in izvajanje računskih operacij) – ob pogoju, da ima poročilo na podatkih pripeto posebno XBRL identifikacijsko oznako. Čeprav je namenjen predvsem za izvajanje računovodskih operacij, je to orodje primerno tudi za obdelavo neračunovodskih podatkov. Olajšuje pripravo, zbiranje, izmenjavo, primerjavo in analizo informacij, med njimi mnogih, ki jih še vedno obdelujemo ročno (DiPiazza, Eccles, 2002, str. 133–137). XBRL podpirajo najuglednejša svetovna podjetja, programerske hiše, pomembne državne in mednarodne institucije, kljub temu pa je bil njegov razvoj do danes pod pričakovanji.

Poslovna poročila se v svetu največkrat nahajajo v sklopu letnega poročila na spletni strani, ki je namenjena vlagateljem. Številna podjetja so ugotovila, da se je s postavitvijo spletne strani za vlagatelje občutno zmanjšalo povpraševanje po tiskanih letnih poročilih (Electronic Distribution of Business Reporting Information, 2000, str. 11). Tony van Kerchoven je v svoji raziskavi pokazal, da je pomemben tudi obseg poročanja na internetu. Ugotovil je, da se finančni analitiki bolj zanimajo za tista podjetja, ki na internetu več poročajo (Digital reporting: a progress report, 2004, str. 10).

Kljub vsemu poslovno poročilo na medmrežju zaradi problema njegove verodostojnosti in neoporečnosti za sedaj ne moremo enačiti s tiskano različico. Verodostojnost pomeni, da ni nobenega dvoma, kdo je pravi pošiljatelj, neoporečnost pa, da nepooblaščen oseba ne more spreminjati dokumenta (Horvat, 2003, str. 374). Vprašljiv je tudi obseg poslovnega poročila, saj lahko zavarovalnica na spletu objavi samo nekatere dele poslovnega poročila.

4. PRIMERJAVA POSLOVNIH POROČIL SLOVENSКИH IN VEČJIH EVROPSKIH ZAVAROVALNIC

To poglavje je namenjeno primerjavi in analizi vsebine poslovnih poročil slovenskih in evropskih zavarovalnic. Tako smo za domače in tuje zavarovalnice ocenili vsebino in obseg poročanja, poudarke pri poročanju, upoštevanje svetovnih trendov ter priporočil. Čeprav manj obsežna, je zanimiva tudi primerjava med poslovnimi poročili slovenskih in tujih zavarovalnic glede oblike, izdelave in njihove predstavitve na internetu. Poglavje smo zaključili s kratkim povzetkom ugotovitev primerjave.

²⁸ Program lahko najdemo na medmrežju, njegova namestitve je enostavna in brezplačna.

4.1. Izbor letnih poročil

V izbor slovenskih poročil smo uvrstili poslovna poročila vseh slovenskih zavarovalnic za leti 2002 in 2003, ki so leta 2002 po podatkih Slovenskega zavarovalnega združenja (Statistični zavarovalniški bilten, 2003, str. 13 in 14) poslovale po Zakonu o zavarovalništvu²⁹. Za dve leti smo se odločili zaradi majhnega števila zavarovalnic, ki so prisotne na slovenskem trgu. V letu 2002 je prvič stopil v veljavo SKL2002. Zaradi njegovih strogih zahtev so letna poročila za leto 2002 postala zelo obsežna, saj se je število razkritij v njih občutno povečalo. Zato nekatere zavarovalnice, ki so še za leto 2001 tiskale letno poročilo, za leti 2002 in 2003 tega niso več naredile. Očitno so vodstva teh zavarovalnic menila, da bi bili stroški tiskanja večji od koristi. Pristop do letnih poročil posameznih zavarovalnic je bil možen le preko Agencije Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve (AJPES). Zaradi nepristranskosti in enotnega pristopa do vseh zavarovalnic smo se odločili, da bomo vsa letna poročila slovenskih zavarovalnic pridobili preko spletnih strani AJPES-a. Žal je bil v nekaterih poslovnih poročilih manjši del besedila nečitljiv, tako da so zaradi tega možne manjše napake, ki pa ne morejo bistveno vplivati na rezultate naše analize. Ker zavarovalnica Generali v letu 2003 ni priložila poslovnega poročila, je v analizo nismo vključili. Ker je bila v analizo vključena že Zavarovalnica Triglav, nismo posebej obravnavali Zdravstvene zavarovalnice Triglav.

Pri izboru tujih poročil smo se odločili, da si pogledamo poslovna poročila zavarovalnic iz Švice ter držav starih članic EU, saj so to države z dobro razvitim zavarovalnim tržiščem. Poleg tega je slovenski trg postal z vstopom Slovenije v EU del enotnega evropskega zavarovalniškega trga, ki obstaja v okviru tretje direktive EU že od leta 1994. Slovenska zakonodaja se je šele v letu 2002 prilagodila direktivam EU, ki govorijo o pripravi letnih poročil zavarovalnic, stare članice EU pa delujejo v skladu s temi direktivami že dlje časa.

Izbora tujih poročil smo se lotili v dveh delih. V prvem delu smo po podatkih Evropskega komiteja za zavarovalništvo (European Insurance in Figures, 2002, str. 31–36) izbrali 50 največjih evropskih zavarovalnic glede na poslovanje v posameznih izbranih državah. Za izbor večjih zavarovalnic smo se odločili iz več razlogov. Večje zavarovalnice imajo običajno na voljo več sredstev in strokovnega znanja za pripravo letnih poročil, večina jih nastopa na večjih svetovnih borznih trgih, na katerih so podrejena strogim borznim pravilom, njihova ponudba produktov je široka. Pričakujemo lahko, da so letna poročila in s tem tudi poslovna poročila večjih zavarovalnic praviloma ne samo obsežnejša, temveč tudi kvalitetnejša. Poleg tega ima velik del največjih evropskih zavarovalnic sedež v Veliki Britaniji. Ker je bil britanski zavarovalniški trg že pred uvedbo enotnega evropskega zavarovalniškega trga med najbolj odprtimi in dereguliranimi v Evropi, so izkušnje s tega trga toliko bolj dragocene.

V drugem delu smo na internetu naključno izbrali 50 zavarovalnic z namenom, da v raziskavo zajamemo tudi manjše zavarovalnice, ki so po velikosti primerljive s slovenskimi zavarovalnicami.

Vsem 100 tujim zavarovalnicam smo po elektronski pošti poslali prošnjo, da nam pošljejo letno poročilo za leto 2002 v angleškem jeziku. Odziv je bil nad pričakovanji, saj nam je odgovorilo

²⁹ Članice Slovenskega zavarovalnega združenja so tudi nekatere družbe, ki jih Zakon o zavarovalništvu ne šteje med zavarovalnice, se pa ukvarjajo tudi z zavarovalno dejavnostjo.

kar 89 zavarovalnic. Od tega jih je 46 odgovorilo, da nimajo letnega poročila v angleščini, 34 jih je poslalo letno poročilo, ostalih 9 pa nas je preusmerilo na drug naslov, nam dalo telefonsko številko, na katero naj se obrnemo, oziroma pogojevalo pošiljanje letnega poročila z nakupom zavarovanja. V letu 2004 smo vse zavarovalnice, od katerih smo prejeli letna poročila za leto 2002, zaprosili še za letna poročila za leto 2003 in jih tudi prejeli.

V analizo smo tako zajeli 68 tujih poročil, od katerih jih 12 pripada vzajemnim zavarovalnicam, ter 18 domačih poročil, od katerih dve pripadata vzajemni zavarovalnici.

4.2. Vsebina

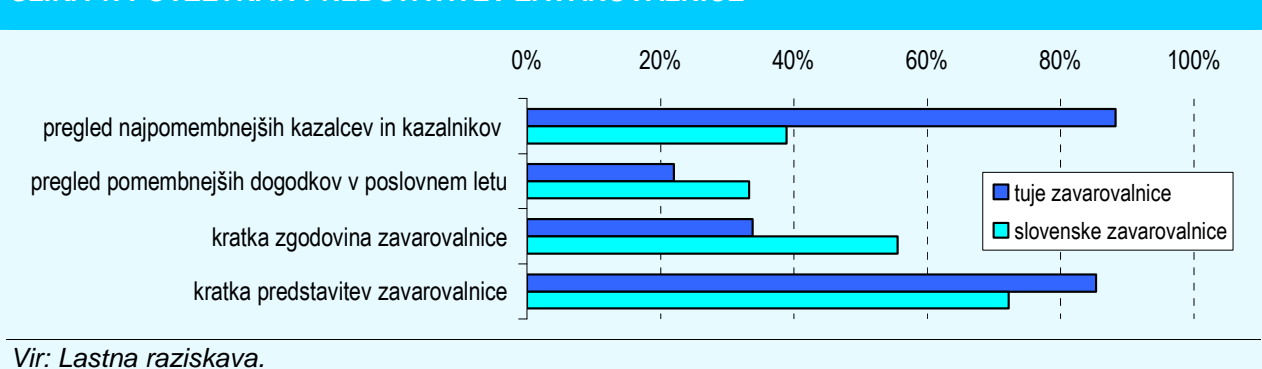
V tem podpoglavju smo pogledali, katere so najpogostejše vsebine poslovnih poročil tujih in domačih zavarovalnic. Če smo zaznali občutne razlike med domačo in tujo prakso, smo poizkušali poiskati vzroke za razhajanja. Skupaj z ugotovitvami iz teoretičnega dela smo podali usmeritve, ki naj bi vodile k boljšim razkritjem slovenskih zavarovalnic.

4.2.1. Povzetek in predstavitev zavarovalnice

Tako pri tujih kot domačih zavarovalnicah se na prvih straneh poslovnega poročila pogosto nahajajo povzetki poslovanja s finančnimi in drugimi poudarki. Tuje zavarovalnice v uvodne strani vključujejo osnovne podatke o zavarovalnici, kratko zgodovino zavarovalnice, predstavitev svojega poslanstva, strateške cilje ter strategijo za doseg teh ciljev. Slovenske zavarovalnice v primerjavi s tujimi uvodne strani v manjši meri uporabljajo za svojo predstavitev. Glavni vzrok vidimo v tem, da velik del letnih poročil slovenskih zavarovalnic ni tiskan in torej ni namenjen širokemu krogu uporabnikov.

Tuje zavarovalnice v skoraj 90 % podajajo pregled najpomembnejših kazalcev in kazalnikov. Nekatere zavarovalnice predstavijo vse pomembnejše kazalce in kazalnike, ki na kratko povzamejo celotno poslovanje zavarovalnice v enem letu ali več preteklih letih, druge pa prikažejo le pozitivne kazalce in kazalnike, s katerimi se želijo predstaviti v najlepši luči.

SLIKA 1: POVZETKI IN PREDSTAVITEV ZAVAROVALNICE

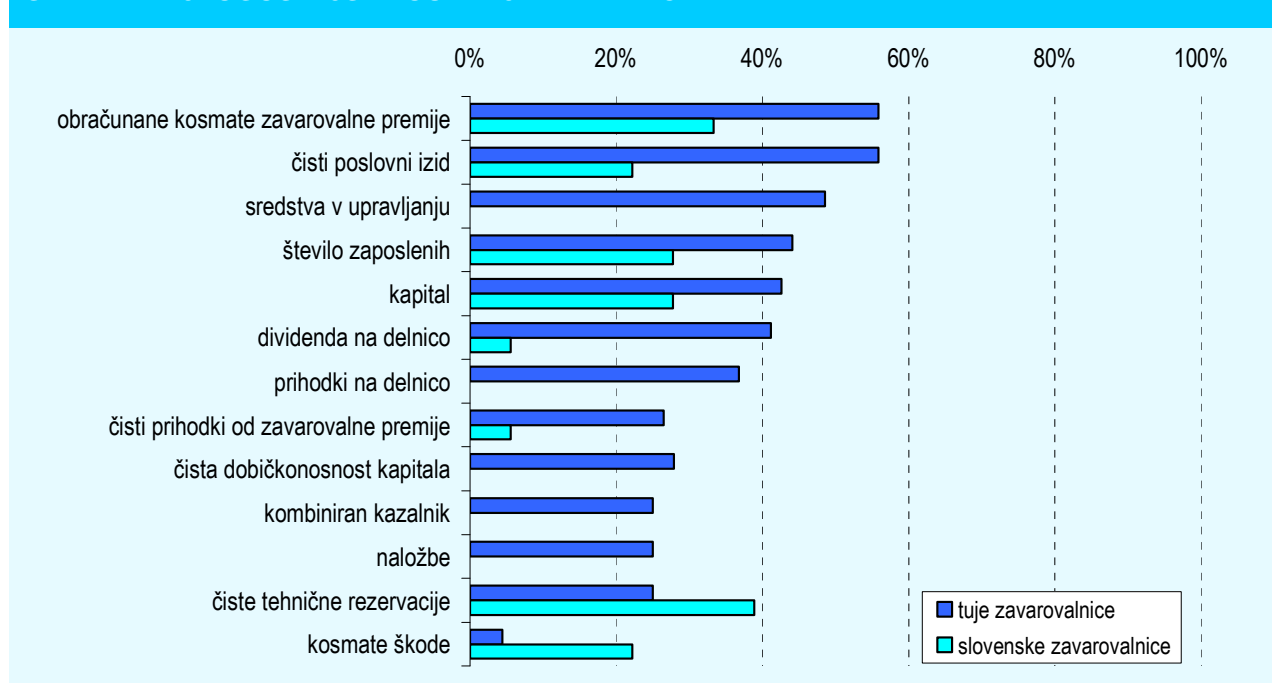
Vir: Lastna raziskava.

Med najpogosteje poudarjenimi kazalci v tujih poslovnih poročilih so obračunane kosmate zavarovalne premije, čisti poslovni izid, sredstva v upravljanju (*assets under management*) ter število zaposlencev. Razen sredstev v upravljanju se zdijo ti kazalniki pomembni tudi za slovenske zavarovalnice.

Za poslovna poročila slovenskih zavarovalnic je značilno, da poročajo na eni strani o višini premije in na drugi strani o višinah škod. Nasprotno pa tuje zavarovalnice redko poročajo o višinah škod, veliko raje izpostavljajo premijo na eni strani in škodni rezultat ali kombiniran kazalnik na drugi strani. Zanimivo je, da slovenske zavarovalnice v večji meri podajajo vrednost čistih zavarovalno tehničnih rezervacij.

V skupino kazalcev in kazalnikov, ki jih poudarjajo tuja podjetja, slovenska pa skorajda ne, spadajo tisti, ki se navezujejo na informacije o delnicah, dobičkonosnosti kapitala in naložbah, in sicer so to: dividenda na delnico, prihodki na delnico, čista dobičkonosnost kapitala, izplačane dividende, vrednost delnice, tržna kapitalizacija, dobiček na delnico, vrednost naložb in prihodki od naložb. Menimo, da so glavni vzroki za razliko med tujimi in domačimi zavarovalnicami majhna razpršenost lastništva slovenskih zavarovalnic, dejstvo, da zaenkrat nobena slovenska zavarovalnica še ne kotira na borzi, ter razmeroma stroga zakonodaja glede naložb zavarovalnic.

SLIKA 2: NAJPOGOSTEJŠE POUČARJENI KAZALCI IN KAZALNIKI

Vir: Lastna raziskava.

4.2.2. Poročilo predsednika uprave

Čeprav poročilo predsednika uprave ni predpisano, naj bi se praviloma nahajalo na začetku vsakega poslovnega poročila, saj v strnjeni obliki prikazuje poslovanje zavarovalnice v preteklem letu in načrte za prihodnost. Kljub temu ga vsebuje le 89 % tujih in 72 % slovenskih poslovnih poročilih. Večina jih je napisana v obliki poročila, pisma ali kot intervju.

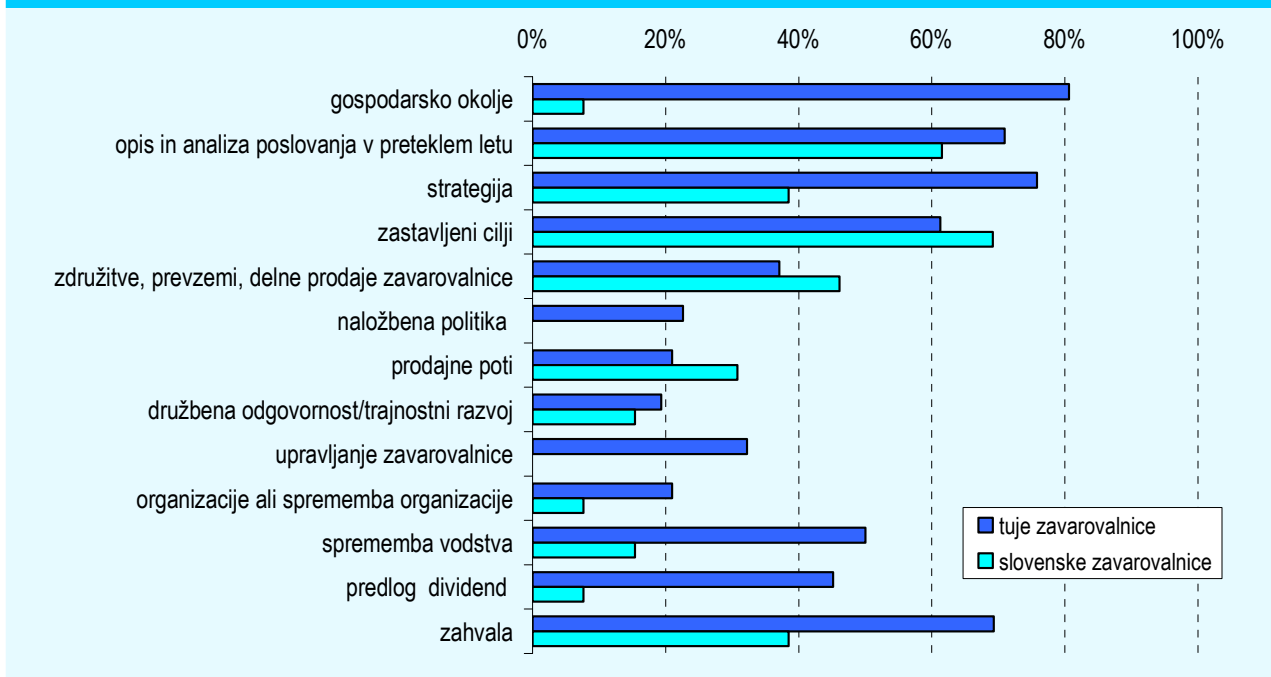
V tujih poročilih predsednikov uprav, ki so vsa dolžine od ene do štirih strani, najdemo podobne vsebine. Največkrat so v uvodnem delu predstavljena gospodarska gibanja z dogajanjem v širšem družbenem in gospodarskem okolju ter njihov vpliv na poslovanje zavarovalnice, sledi kratek pregled doseženih rezultatov in predstavitev pomembnejših poslovnih dogodkov ter sprememb vodstva, strateški cilji, načrti za prihodnost ter strategija za doseg ciljev ter ob koncu predlog

uprave o uporabi bilančnega dobička in zahvala posameznim interesnim skupinam, v večini primerov vsem zaposlencem, v manjši meri pa ožjim sodelavcem, strankam ter delničarjem.

Leto 2002, na katerega se nanašajo pregledana poslovna poročila, je bilo za svetovno zavarovalništvo izredno slabo. Kar 56 % obravnavanih tujih zavarovalnic je imelo izgubo. Zanimivo je, da so nekatere zavarovalnice izgubo poudarile ter hkrati predstavile tudi načrte za rešitev nastale situacije, druge zavarovalnice pa so se kljub izgubi hvalile z velikimi uspehi in prikazovale samo pozitivne kazalnike. Značilno je, da so vzroke za slabe rezultate iskale v trenutni gospodarski situaciji, zasluge za dobre rezultate pa pripisovale uspešnemu poslovanju zavarovalnice.

Med pomembnejšimi poslovnimi dogodki, ki so predstavljeni v domačih in tujih poslovnih poročilih, so strateške povezave, združitve, prevzemi in delne prodaje zavarovalnice, dokapitalizacije, uvajanje in spremembe informacijske tehnologije, predstavitve novih produktov, odprtje novih prostorov, prejete nagrade in podobno.

SLIKA 3: NAJPOGOSTEJŠE VSEBINE POROČILA PREDSEDNIKA UPRAVE

Vir: Lastna raziskava.

Dosežene rezultate poslovanja predsedniki uprav predstavijo največkrat s pomočjo različnih kazalcev in kazalnikov. V tujih poslovnih poročilih vsak predsednik predstavlja svoje pokazatelje uspešnosti poslovanja, kar zmanjšuje primerljivost zavarovalnic ter vzbuja dvome o odkritosti pri razkrivanju podatkov. Spekter kazalcev in kazalnikov je zelo širok, saj smo jih v tujih poročilih predsednikov uprave našli okoli petdeset različnih, večino od teh pa je uporabila le po ena zavarovalnica. Po pogostosti izstopajo le: čisti dobiček ali izguba poslovnega leta, kosmata zavarovalna premija ter kombiniran kazalnik. Vsi ostali kazalci in kazalniki se pojavljajo v manj kot 20 odstotkih. V domačih poslovnih poročilih so kazalci in kazalniki bolj enotni. Po pogostosti izstopajo kosmata obračunana zavarovalna premija in rast kosmate obračunane zavarovalne premije, ostali kazalci pa so še: čisti dobiček ali izguba poslovnega leta,

škode, čisti prihodki od premije, čisti odhodki za škode, prihodki od naložb, škodni rezultat ter obratovalni stroški.

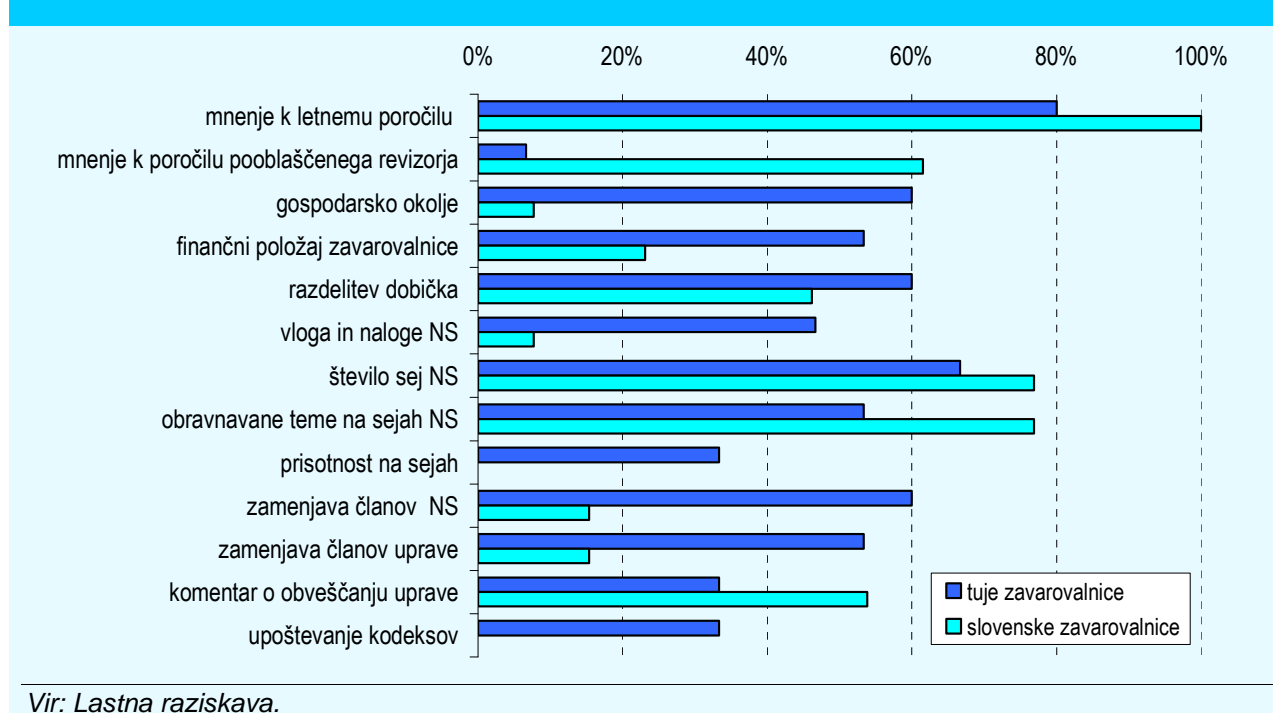
Tuji predsedniki uprav v primerjavi s slovenskimi v svojih poročilih več in obširneje poročajo. Ne omejujejo se le na rezultate poslovanja, strategijo in cilje, temveč predstavijo tudi širše gospodarsko okolje ter njegov vpliv na poslovanje zavarovalnice, zakonodajo, naložbeno politiko, vodenje zavarovalnice in spremembe vodstva. Večji obseg nakazuje tudi dolžina poročil, saj so tuja poročila predsednikov uprav v povprečju dolga 2,5 strani, domača pa le 1,5 strani.

4.2.3. Poročilo nadzornega sveta

Večina sistemov v tujih državah, katerih poslovna poročila smo pregledali, je enotirnih, razen v Nemčiji, Avstriji, na Nizozemskem ter delno Danskem in v Franciji. V tem podpoglavju bomo obravnavali samo osemnajst poslovnih poročil tujih zavarovalnic, ki poslujejo v dvotirnem sistemu. Od teh jih šestnajst (89 %) vsebuje poročilo nadzornega sveta. V nekaterih primerih se nahaja na uvodnih straneh poslovnega poročila neposredno pred poročilom predsednika uprave ali za njim, v drugih primerih pa se nahaja poleg revizorjevega poročila.

Pregledana poročila tujih nadzornih svetov podajajo mnenje predsednika nadzornega sveta o splošnem gospodarskem okolju, finančnem položaju zavarovalnice, letnem poročilu, delitvi dobička ter nagrajevanju uprave. Nadalje obravnavajo način in vsebino dela nadzornega sveta ter seznanjajo z zamenjavo članov uprave in nadzornega sveta. To so hkrati tematski sklopi, ki jih nekatere zavarovalnice natančneje predstavijo v poglavju o vodenju zavarovalnice.

SLIKA 4: NAJPOGOSTEJŠE VSEBINE V POROČILIH NADZORNEGA SVETA

Vir: Lastna raziskava.

Način in vsebina dela nadzornega sveta sta prikazana skozi vlogo nadzornega sveta, predstavitev njegovih sej, dela posebnih komisij in načina pridobivanja informacij. Informacije o sejah obsegajo število sej, prisotnosti članov nadzornega sveta in/ali prisotnost članov uprave, glavne

vsebine teh sej, stališča nadzornega sveta do njih in podobno. Informacije o komisijah vsebujejo navedbo vseh komisij, njihove naloge in dejavnosti in vzrok za ustanovitev posamezne komisije. V načinu pridobivanja podatkov je navedeno, kakšno je sodelovanje med upravo in nadzornim svetom, ali so bile informacije pravočasne, kdo je imel na seji predstavitev in podobno.

Od osemnajstih pregledanih poslovnih poročil slovenskih zavarovalnic jih le trinajst (72 %) vsebuje poročilo nadzornega sveta. Vsebine poročil so si med sabo precej podobne. Vsebujejo mnenje k letnemu poročilu družbe ter mnenje k poročilu pooblaščenega revizorja, poleg tega pa še razmeroma podroben opis področij, ki jih je nadzorni svet obravnaval, število sej ter komentar o poročanju uprave nadzornemu svetu. Teme, ki se še pojavljajo v poročilu nadzornega sveta, so: razdelitev dobička, finančni položaj zavarovalnice, soglasje k poslovni politike uprave, ocena dela uprave in glavne naloge uprave.

Pri primerjavi razkritij med slovenskimi in tujimi zavarovalnicami smo ugotovili, da so poročila nadzornih svetov tujih zavarovalnic bolj raznolika. Predsedniki tujih NS večkrat predstavijo glavne značilnosti poslovanja zavarovalnice, gospodarsko okolje, finančni položaj zavarovalnice in podobno. V povezavi s sejami nadzornega sveta tuja poročila podajajo nekoliko več kvantitativnih podatkov (prisotnost na sejah), slovenska poročila pa vsebujejo več kvalitativnih informacij (glavne teme, obravnavane na sejah). Slovenske zavarovalnice ne poročajo o posebnih komisijah, in to preprosto zato, ker jih skorajda nimajo. Ravno tako ne o delovanju v skladu s kodeksom o upravljanju s podjetji, saj ga do leta 2003 v Sloveniji še nismo imeli. V bodoče bodo vsekakor to teme, o katerih bodo lahko slovenski NS več poročali.

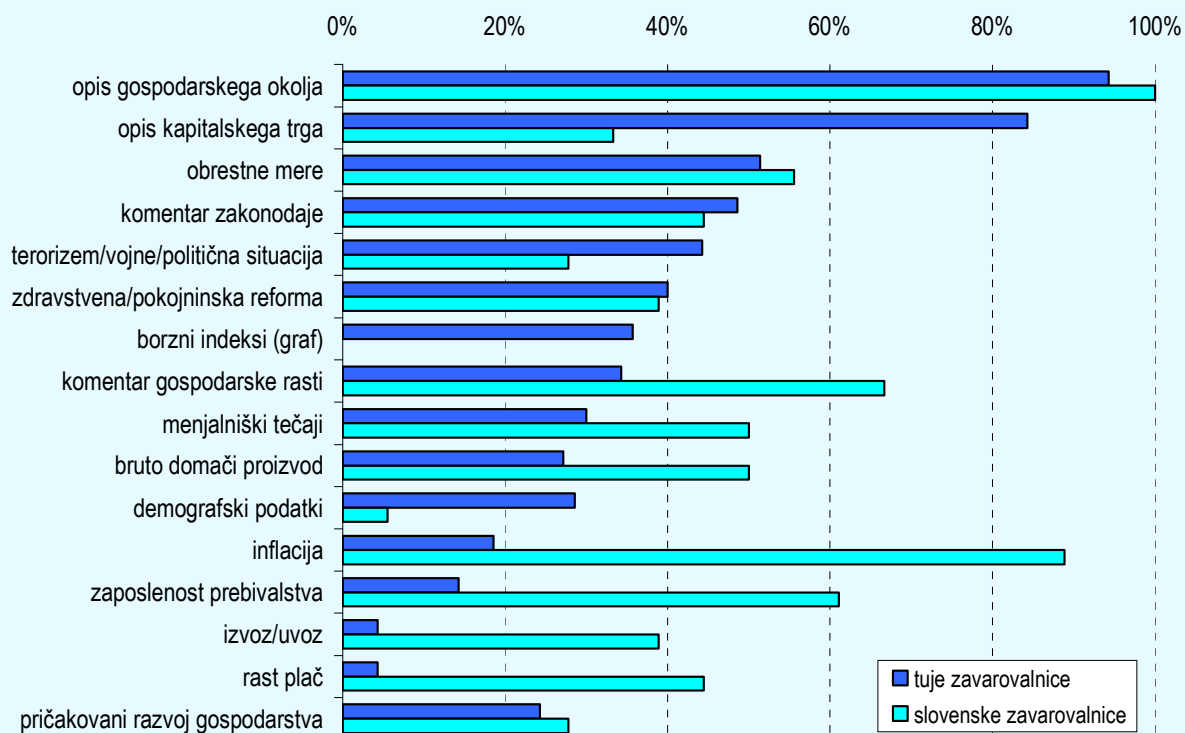
Menimo, da so poročila nadzornih svetov slovenskih zavarovalnic razmeroma dobra, da pa bi jih lahko še izboljšali z informacijami o sodelovanju z upravo, mnenju o njenem poslovanju in delitvi dobička.

4.2.4. Gospodarsko okolje

Tako domače kot tuje zavarovalnice v poslovnih poročilih predstavijo širše gospodarsko okolje. Oboje predstavljajo podobne informacije, vendar ne v enaki meri. Tuje zavarovalnice dajo več poudarka informacijam, ki so neposredno povezane z naložbami, in sicer so to predvsem informacije o kapitalskih trgih. Domače zavarovalnice pa več poročajo o gospodarski rasti, inflaciji, zaposlenosti in menjalniških tečajih. Pričakovani razvoj gospodarstva tako tuje kot domače zavarovalnice razkrivajo v enaki meri. Razlike, ki se pojavljajo, so med drugim posledica drugačnih preteklih pogojev poslovanja, kot je na primer visoka inflacija v preteklosti ter skromna izbira možnih naložb.

Kot smo videli v prejšnjih poglavjih, po mnenju tujih analitikov zavarovalnice preskromno poročajo o zavarovalnem trgu in tržnih deležih. Kot vidimo iz slike 6, domače zavarovalnice v primerjavi s tujimi sicer v manjši meri opisujejo vpliv gospodarskega okolja na zavarovalni trg, zato pa zavarovalniški trg opisujejo pogosteje in bolje od tujih zavarovalnic. Pohvalno je, da več kot polovica slovenskih zavarovalnic razkriva rast zavarovalnega trga in svoj tržni delež.

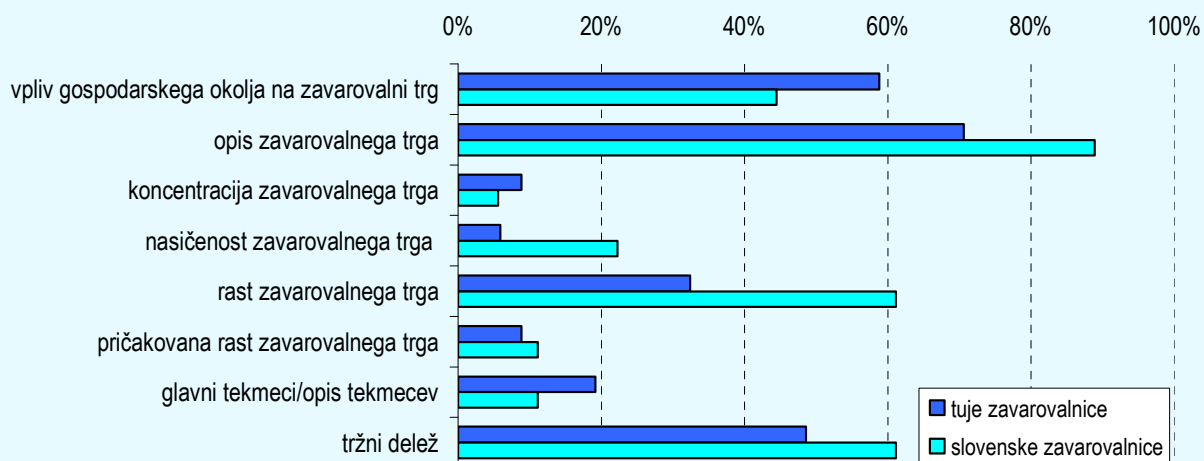
SLIKA 5: RAZKRITJA O GOSPODARSKEM OKOLJU

Vir: Lastna raziskava.

Slovenske zavarovalnice podrobno opisujejo gospodarsko okolje in zavarovalniški trg, kar je prav gotovo posledica zahtev SKL2002. Pravzaprav bi morale posamezne zavarovalnice paziti, da s količino razkritij ne pretiravajo in da razkritja niso sama sebi namen. Poleg opisa gospodarskega okolja in zavarovalnega trga bi morale dati večji poudarek vsebinski povezavi teh dveh sklopov informacij. Z drugimi besedami, v večji meri bi morale razkriti, kako gospodarsko okolje vpliva na zavarovalni trg in poslovanje zavarovalnice.

SLIKA 6: RAZKRITJA O ZAVAROVALNIŠKEM TRGU

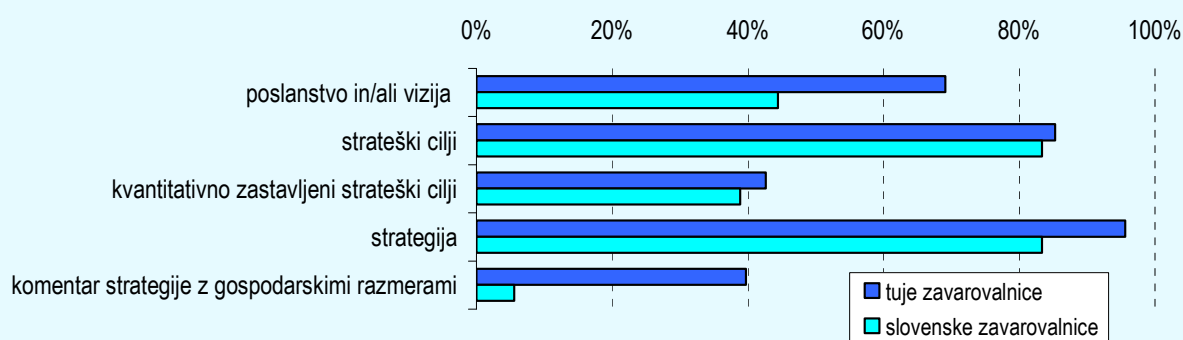

Vir: Lastna raziskava.

4.2.5. Poslovne usmeritve

Predstavitev poslovne usmeritve zavarovalnice je eno osnovnih sporočil poslovnega poročila. Večina domačih in tujih zavarovalnic razkriva poslovne usmeritve. Kot je razvidno iz slike 7, razkrivajo svoje načrte in cilje ter strategije za doseg te ciljev. Pri tem opozorimo, da je od vseh razkritij, ki jih obravnava naša analiza, ravno strategija najbolj izpostavljena subjektivni oceni. Okoli 40 % zavarovalnic razkriva tudi kvantitativne (številčne) podatke o zastavljenih ciljih. Med razkritimi kvantitativnimi cilji je pri tujih zavarovalnicah na prvem mestu višina kombiniranega kazalnika, pri domačih zavarovalnicah pa rast premije.

SLIKA 7: RAZKRITJA POSLOVNIH USMERITEV

Vir: Lastna raziskava.

Čeprav se iz slike 7 ne vidi, pa menimo, da imajo slovenske zavarovalnice v primerjavi s tujimi slabše opredeljene poslovne usmeritve. Večinoma obljublajo rast kosmate zavarovalne premije, razširitev poslovanja na nove zavarovalne trge ter povečanje tržnega deleža, ne povedo pa, kako nameravajo to doseči in kakšne so v danih pogojih poslovanja koristi te strategije za zavarovalnico. Poslovne usmeritve se prepogosto berejo bolj kot spisec želja kot pa resnična zavezanost zastavljenemu cilju. Zgovoren je podatek, da slovenske zavarovalnice skoraj ne iščejo povezav med strategijo in trenutno gospodarsko situacijo.

V poslovnih poročilih predstavljene poslovne usmeritve so odraz vodenja zavarovalnice. Če zavarovalnica nima izoblikovane poslovne usmeritve, je tudi javnosti ne more primerno predstaviti. Predpogoj za visoko kakovostna razkritja o poslovnih usmeritvah zavarovalnice je torej sposobno vodstvo zavarovalnice z jasno oblikovano vizijo, strategijo, načrti in cilji.

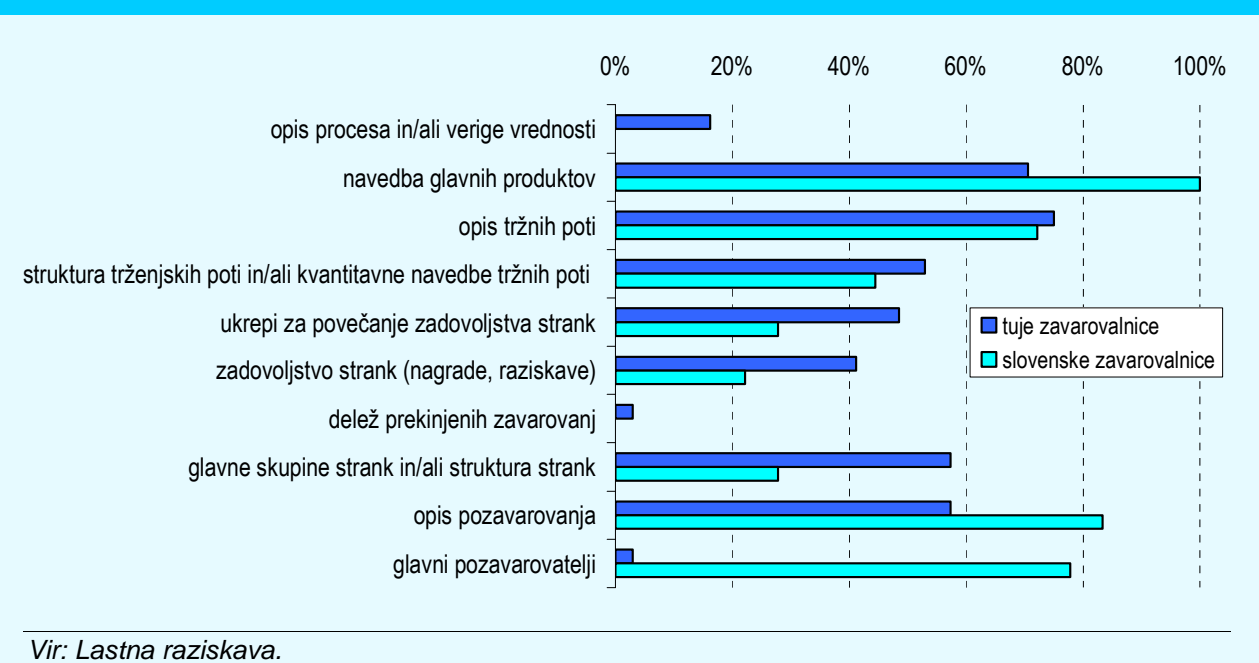
4.2.6. Pregled poslovanja

Slovenske zavarovalnice v primerjavi s tujimi zavarovalnicami več razkrivajo o zavarovalnih produktih in pozavarovanju. V povezavi s produkti predstavljajo celotno paleto zavarovalnih produktov, pri čemer glavne produkte opisujejo podrobneje, predstavljajo pa tudi nove produkte. Tuje zavarovalnice, čeprav v majhnem številu, poleg tega razkrivajo še usmeritve pri določanju višine premij in usmeritve pri sprejemanju rizikov v zavarovanje. V povezavi s pozavarovanjem slovenske zavarovalnice razkrivajo namen pozavarovanja, opis pozavarovanja ter glavne pozavarovatelje.

Čez 70 % domačih in tujih zavarovalnic opisuje prodajne poti. Med glavna razkritja sodijo količinske navedbe posameznih prodajnih poti po posameznih trgih ter načrti in usmeritve za naprej. Ostala razkritja so še: izboljšave pri prodaji zavarovalnih produktov, način pospeševanja sodelovanja z zavarovalnimi zastopniki in posredniki, njihovo izobraževanje, usmeritve pri določanju provizij, predstavitve novih prodajnih poti, opis prodaje preko interneta in podobno.

Tuje zavarovalnice podajajo v primerjavi s slovenskimi zavarovalnicami nekoliko več informacij o strankah. Sem spadajo število strank, struktura strank, število pritožb, delež pozitivno rešenih pritožb, predstavitev največjih strank, raziskave o zadovoljstvu strank, različne nagrade v povezavi s zavarovalnimi storitvami, ukrepi za zadovoljstvo strank in podobno. V strokovni literaturi svetujejo tudi razkritja, kot so delež največjih strank, delež prekinjenih zavarovanj, delež obnovljenih zavarovanj, pomen prekinjenih ali obnovljenih zavarovanj, vendar so te informacije v poslovnih poročilih tako tujih kot domačih zavarovalnic izjemno redke.

SLIKA 8: RAZKRITJA O POSLOVANJU ZAVAROVALNICE

Pri poročanju o poslovanju slovenske zavarovalnice razmeroma podrobno poročajo o produktih, pozavarovanju in prodajni mreži, več pa bi lahko poročale o poslovnem procesu, usmeritvah pri sprejemanju v zavarovanje, reševanju škod in strankah. Menimo, da se v posameznih segmentih spuščajo v prevelike podrobnosti, ne predstavijo pa celotne slike poslovanja zavarovalnice.

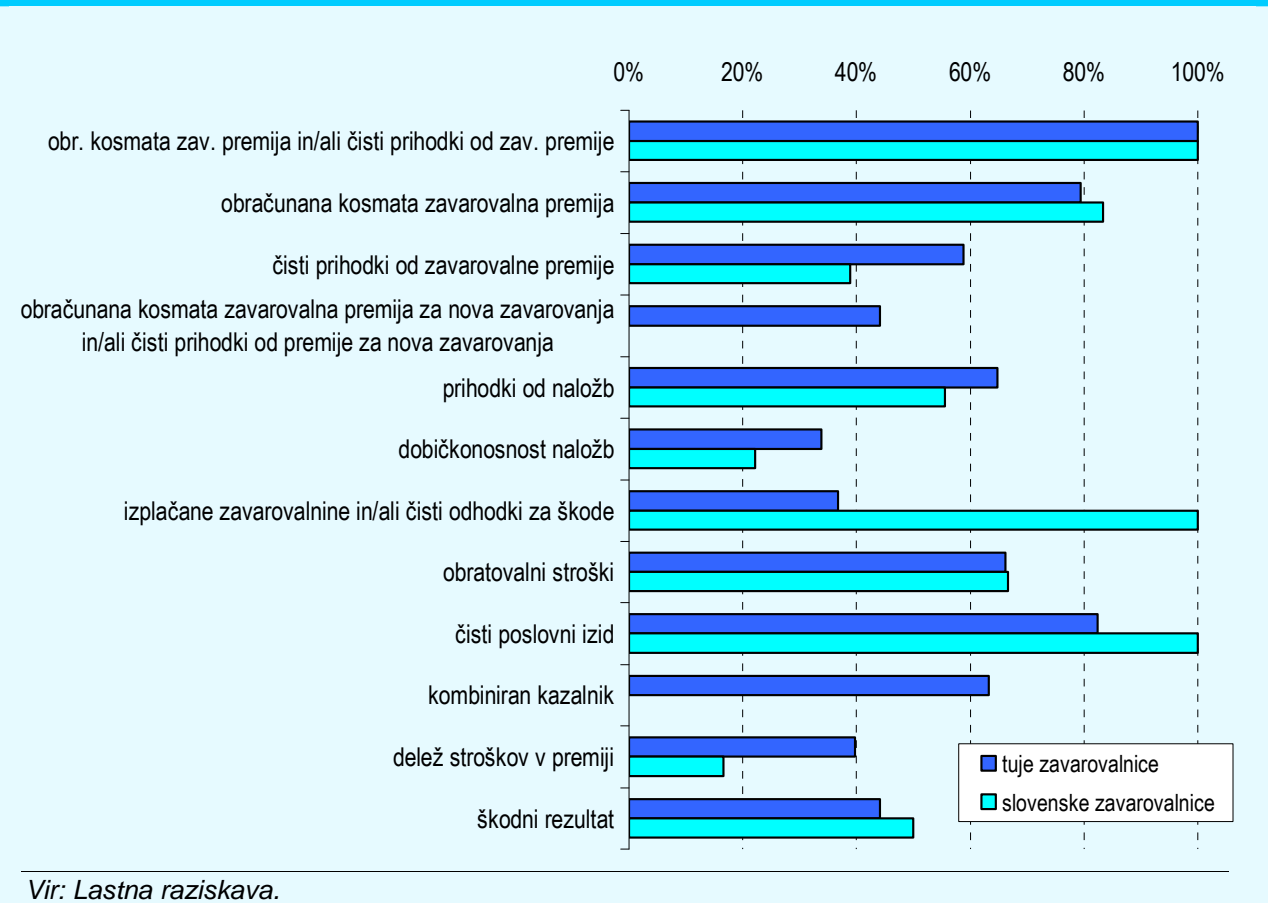
4.2.7. Gospodarski rezultat

Zaradi zahtev SKL2002 slovenske zavarovalnice poročajo o glavnih prihodkih in odhodkih po posameznih zavarovalnih vrstah, česar v tujih poslovnih poročilih skorajda ne zasledimo. Tuje zavarovalnice običajno razčlenijo prihodke po zavarovalnih skupinah in/ali po trgih, odhodkov pa razen izjemoma ne razčlenjujejo.

Glavne prihodke zavarovalnice ustvarjajo zavarovalne premije in naložbe. Po pričakovanju tako slovenske kot tuje zavarovalnice poročajo o obračunani kosmati premiji, njeni rasti ali padcu in vplivih na višino te premije. Nekatere zavarovalnice enako ali večjo pozornost kot obračunani

kosmati zavarovalni premiji namenljajo čistim prihodkom od zavarovalne premije. Pomemben kazalnik je obračunana zavarovalna premija za nova zavarovanja, ki pa jo žal slovenske zavarovalnice ne razkrivajo. O prihodkih od naložb in donosu naložb slovenske zavarovalnice poročajo nekoliko manj od tujih zavarovalnic.

SLIKA 9: RAZKRITJA O GOSPODARSKEM REZULTATU

Glavne odhodke zavarovalnice običajno predstavljajo zavarovalnine in obratovalni stroški. Medtem ko slovenske zavarovalnice praviloma razkrivajo višine izplačanih zavarovalnin, tuje zavarovalnice namesto tega raje poročajo o faktorjih, ki so vplivali na višino zavarovalnin, kot so večje škode, pojav številnih manjših škod, spremembe v višini povprečnih škod, škodna pogostnost, ukrepi za zmanjševanje škod, preventivne akcije in podobno. V povezavi z reševanjem škodnih primerov se v poslovnih poročilih pojavljajo tudi razkritja o ukrepih za hitrejšo, lažje in natančnejše reševanje škod, ukrepih za preprečevanje goljufij, sodelovanje z različnimi organizacijami in podobno. Informacije o višini obratovalnih stroškov se tako v slovenskih kot tujih letnih poročilih pojavljajo približno enako pogosto, prav tako tudi bistveni dejavniki, ki so vplivali na višino obratovalnih stroškov. Vendar pa tuje zavarovalnice pogosteje razkrivajo ukrepe za zmanjševanje obratovalnih stroškov.

Po pričakovanju zavarovalnice namenijo pomembno vlogo čistemu dobičku oziroma izgubi poslovnega leta ter dejavnikom, ki so vplivali na njegovo/njeno višino. Namesto čistega dobička poslovnega leta tuje zavarovalnice pogosto razkrivajo dobiček iz poslovanja, dobiček pred obdavčitvijo in podobno.

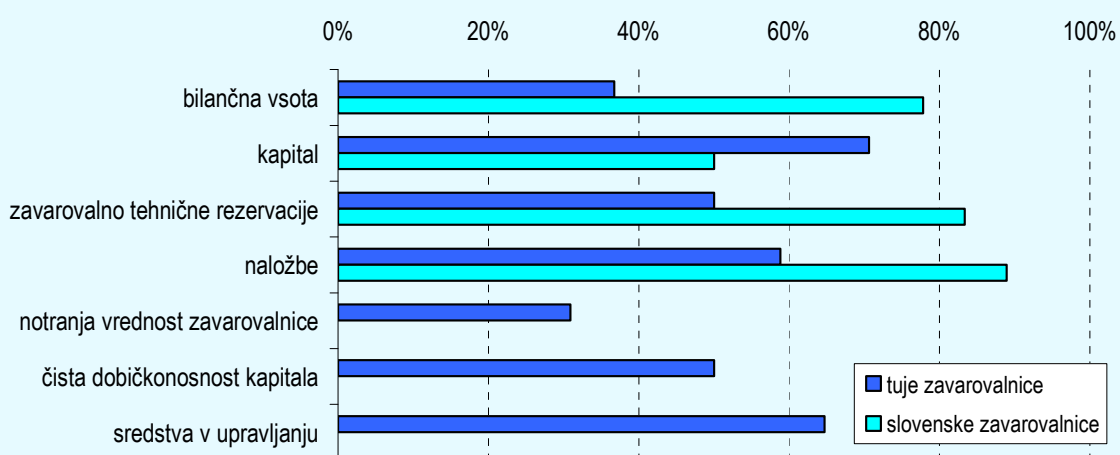
Večina tujih premoženjskih zavarovalnic razkriva višino kombiniranega kazalnika, kompozitne zavarovalnice pa običajno razkrivajo kombiniran kazalnik samo za zavarovalno skupino premoženjskih zavarovanj. Slovenske zavarovalnice namesto kombiniranega kazalnika pogosteje razkrivajo škodni rezultat in delež stroškov v obračunani kosmati premiji. Poleg tega tuje zavarovalnice prikazujejo trende čez daljše obdobje. Pri nas so pogoste dveletne primerjave, medtem ko velik del tujih zavarovalnic prikazuje osnovne kazalce in kazalnike gospodarskega rezultata za dobo petih ali desetih let. Slovenske zavarovalnice bi izboljšale razkritja, če bi navedle primerjalne podatke vsaj za obdobje treh let.

Pri poročanju o poslovanju slovenske zavarovalnice razmeroma dobro poročajo o samem gospodarskem rezultatu, žal pa premalo poudarka dajejo analizi poslovanja. Vse prevečkrat samo ponavljajo vrstico za vrstico informacije iz računovodskega poročila ter opisujejo stvari, ki so očitne, namesto da bi se bolj osredotočile na dejavnosti zavarovalnice in dejavnike, ki so vplivali na gospodarski rezultat zavarovalnice. Prikazale bi lahko trende, povezavo gospodarskih rezultatov z gospodarskim okoljem in strategijo zavarovalnice ter napredovanje zavarovalnice pri doseganju dolgoročnih ciljev.

4.2.7. Finančni položaj

Večina slovenskih zavarovalnic v poslovnem poročilu razkriva finančni položaj s strukturo aktive in pasive bilance stanja po posameznih vrstah sredstev oziroma obveznosti do virov sredstev. Posledično v primerjavi s tujimi zavarovalnicami v večji meri podajajo višino bilančne vsote, kapitala, naložb in zavarovalno tehničnih rezervacij. Čeprav podajajo vrednosti naložb, pa zato manj razkrivajo usmeritve pri naložbah, zakaj je struktura naložb takšna, kot je, in podobno. Prav tako razen višine zavarovalno tehničnih rezervacijah ne podajajo veliko drugih razkritij o zavarovalno tehničnih rezervacijah.

SLIKA 10: RAZKRITJA O FINANČNEM POLOŽAJU

Vir: Lastna raziskava.

Večje tuje zavarovalnice v poslovnem poročilu razkrivajo tudi svojo notranjo vrednost oziroma napovedujejo, kaj bodo naredile v naslednjih nekaj letih. Poleg same notranje vrednosti podajajo definicijo notranje vrednosti in njen pomen, predpostavke, na katerih je bila ocena narejena,

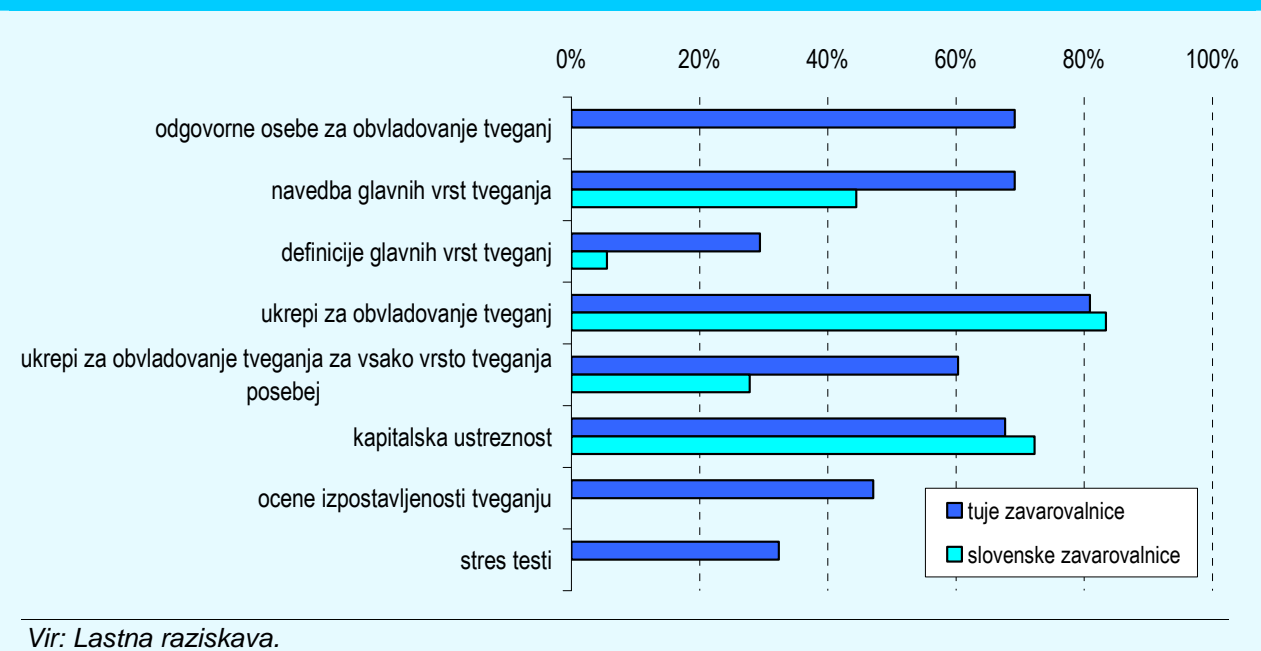
analizo občutljivosti ter posebno revizorjevo poročilo o oceni notranje vrednosti. Med slovenskimi zavarovalnicami zaenkrat še nobena ni razkrila svoje notranje vrednosti.

Čista dobičkonosnost kapitala je pri tujih zavarovalnicah eden pomembnejših kazalnikov. Slovenske zavarovalnice morajo po SKL2002 ta kazalnik razkriti med izbranimi kazalniki poslovanja, vendar v množici izbranih kazalnikov ne pride do izraza, v poročilu o poslovanju pa ga zavarovalnice ne izpostavljajo. Tako kot pri gospodarskem rezultatu tudi tu pri slovenskih zavarovalnicah pogrešamo bolj analitičen pristop k razkritjem.

4.2.9. Obvladovanje tveganj

Tuje zavarovalnice posvečajo obvladovanju tveganj precejšnjo pozornost, kar je razvidno tudi iz podatka, da 66 % zavarovalnic temu področju nameni samostojno poglavje v poslovnem poročilu. Najpodrobnejše ga vsekakor predstavljajo multinacionalne zavarovalnice, ki si zaradi svoje velikosti, razpoložljivih sredstev ter znanja lahko privoščijo temeljitejšje in podrobnejše analize in imajo za obvladovanje tveganj pripravljene notranje modele. Manjše zavarovalnice se zadovoljijo s splošno navedbo ukrepov za obvladovanje tveganj, večje pa navedejo tudi odgovorne osebe za to področje, definicije, opis posameznih vrst tveganj, proces obvladovanja tveganj, ocene izpostavljenosti tveganjem in stresne teste. Med stresnimi testi so najpogostejši stresni testi z različnimi scenariji, ki pokažejo vpliv spremembe različnih faktorjev, kot so obrestna mera, menjalniški tečaj, borzni indeks, povprečna škoda in škodna pogostnost na finančni položaj in/ali gospodarski rezultat zavarovalnice.

SLIKA 11: RAZKRITJA O OBVLADOVANJU TVEGANJ

Večina slovenskih zavarovalnic v poslovnih poročilih razkriva ukrepe za obvladovanje tveganj, pri čemer predvsem navajajo, da zadoščajo zakonskim zahtevam po kapitalski ustreznosti in plačilni sposobnosti ter prepričujejo, da imajo ustrezno pozavarovanje. Za leto 2002 so bila razen nekaj manjših izjem to tudi hkrati vsa razkritja v povezavi z obvladovanjem tveganj. Viden preskok je bil narejen že v letu 2003, ko je več zavarovalnic prvič navedlo in opisalo posamezne

vrste tveganj ter ukrepe za obvladovanje tveganj po posameznih vrstah tveganja. Žal nobena slovenska zavarovalnica zaenkrat še ne razkriva, kdo je odgovoren za obvladovanje tveganj ter mersko izraženih ocen izpostavljenosti tveganjem.

Strokovna literatura pravi, da je klasifikacij tveganj toliko, kolikor je avtorjev. Pri pregledu tujih poslovnih poročil smo ugotovili, da je to še kako res. Za leto 2002 nista niti dve tuji zavarovalnici naredili enakega seznama glavnih vrst tveganj. Za leto 2003 pa je že razvidna določena mera konsolidacije, saj je začela po pogostosti izstopati delitev tveganj na kreditno, operativno, tržno in likvidnostno tveganje ter tveganje zaradi v zavarovanje sprejetih rizikov.

Trenutno pri obsegu in kakovosti razkritij o obvladovanju tveganj slovenske zavarovalnice močno zaostajajo za večjimi tujimi zavarovalnicami. Glavni razlog je po našem mnenju predvsem stopnja razvitosti obvladovanja tveganj v slovenskih zavarovalnicah in ne želja po prikrivanju teh informacij. S tem ne želimo kritizirati slovenskih zavarovalnic, saj je podobna situacija tudi pri manjših in srednje velikih zavarovalnicah na razvitih zahodnoevropskih trgih (International Survey of Corporate Responsibility Reporting, 2005).

4.2.10. Delniški kapital in kapital

V naši raziskavi je od štirinadesetih tujih zavarovalnic šest vzajemnih, od devetih slovenskih zavarovalnic pa je vzajemna ena zavarovalnica. V tem podpoglavju bomo delniške in vzajemne družbe obravnavali posebej.

Med tujimi zavarovalnicami, ki so oblikovane kot delniške družbe, jih večina (86 %) nastopa na svetovnih borzah, medtem ko slovenska zavarovalnica zaenkrat še nobena. To je tudi glavni razlog za različen obseg razkritij med slovenskimi in tujimi zavarovalnicami.

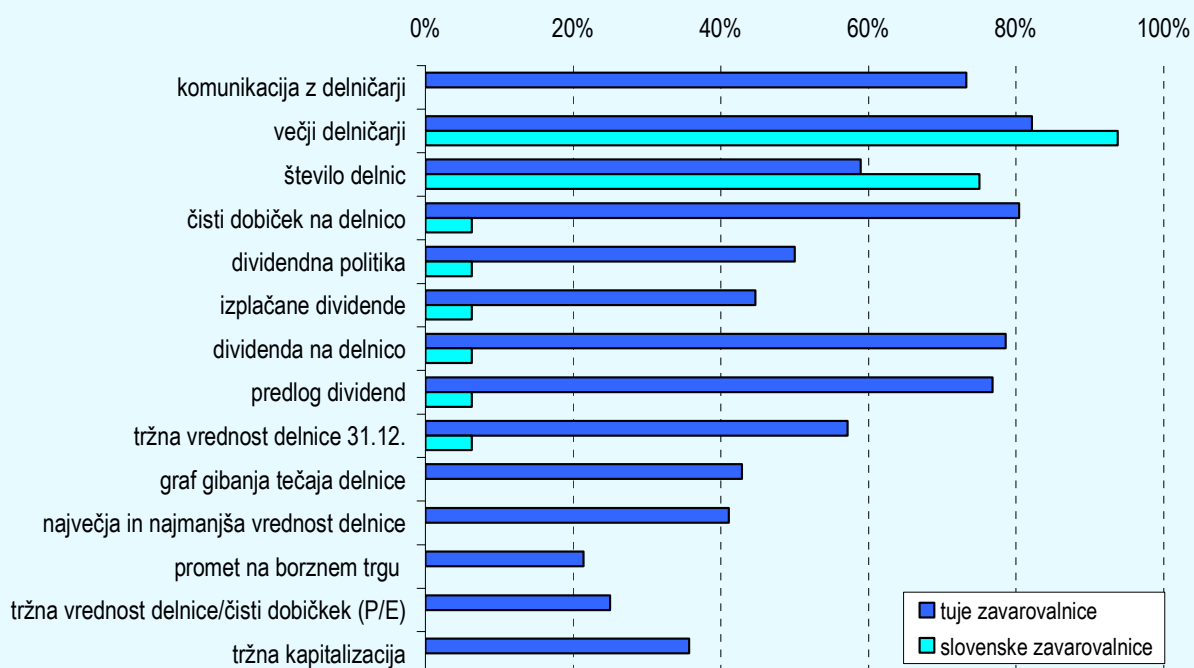
Tuje zavarovalnice dajo močan poudarek opisu komunikacije z delničarji, razkrivajo glavne oblike komunikacije glede na vrsto vlagateljev ter odgovorne osebe ali oddelke za komunikacijo z vlagatelji. Pogosto navedejo spletne strani za vlagatelje, datum predvidene skupščine, način objave skupščine, pogoje za udeležbo na skupščini, kontaktne osebe za vlagatelje in podobno. Slovenske zavarovalnice zaenkrat še ne opisujejo komunikacije z vlagatelji, zato pa v veliki meri navajajo večje delničarje, strukturo delničarjev in število delnic, celo v večjem deležu kot tuje zavarovalnice. Poleg tega večina slovenskih zavarovalnic navaja še nominalno vrednost delnic ter višino osnovnega kapitala.

Za tuje zavarovalnice je eden najpomembnejših kazalnikov čisti dobiček na delnico, ki pa ga slovenske zavarovalnice ne objavljajo. Prav tako so slovenske zavarovalnice skromne pri poročanju o dividendah. Razen redkih izjem ne poročajo o usmeritvah pri določanju višine dividend, celotnem znesku izplačanih dividend, višini dividende na delnico ter predlogu višine dividend.

Tuje zavarovalnice, ki so na borzi, predstavljajo še tržno vrednost delnice na dan 31.12., graf gibanja tečaja delnice v poslovnem letu, minimalno in maksimalno vrednost delnice v poslovnem letu, promet z delnicami zavarovalnice na borzi, razmerje tržne vrednosti delnice in

čistega dobička ter tržno kapitalizacijo. To so informacije, ki naj bi jih razkrivale tudi slovenske zavarovalnice, ko bodo njihove delnice kotirale na borzi.

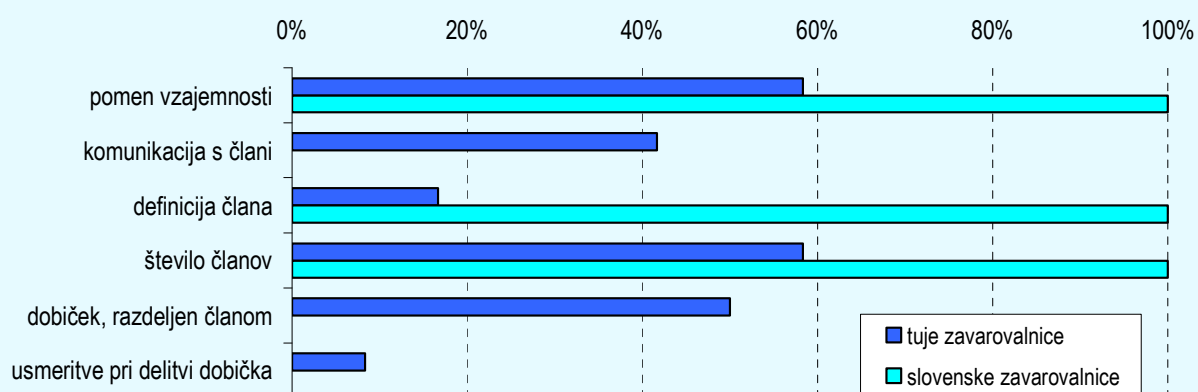
SLIKA 12: RAZKRITJA DELNIŠKIH DRUŽB O DELNIČARJIH IN DELNICAH

Vir: Lastna raziskava.

Slovenske zavarovalnice spoštujejo zakonske predpise glede poročanja o največjih delničarjih. Če pa bi želele narediti poslovno poročilo bolj uporabno za obstoječe in bodoče vlagatelje, bi morale razširiti obseg razkritij. Opisati bi morale vsaj način komunikacije z vlagatelji ter podati več informacij v povezavi z dividendami.

SLIKA 13: RAZKRITJA VZAJEMNIH DRUŽB O ČLANIH

Vir: Lastna raziskava.

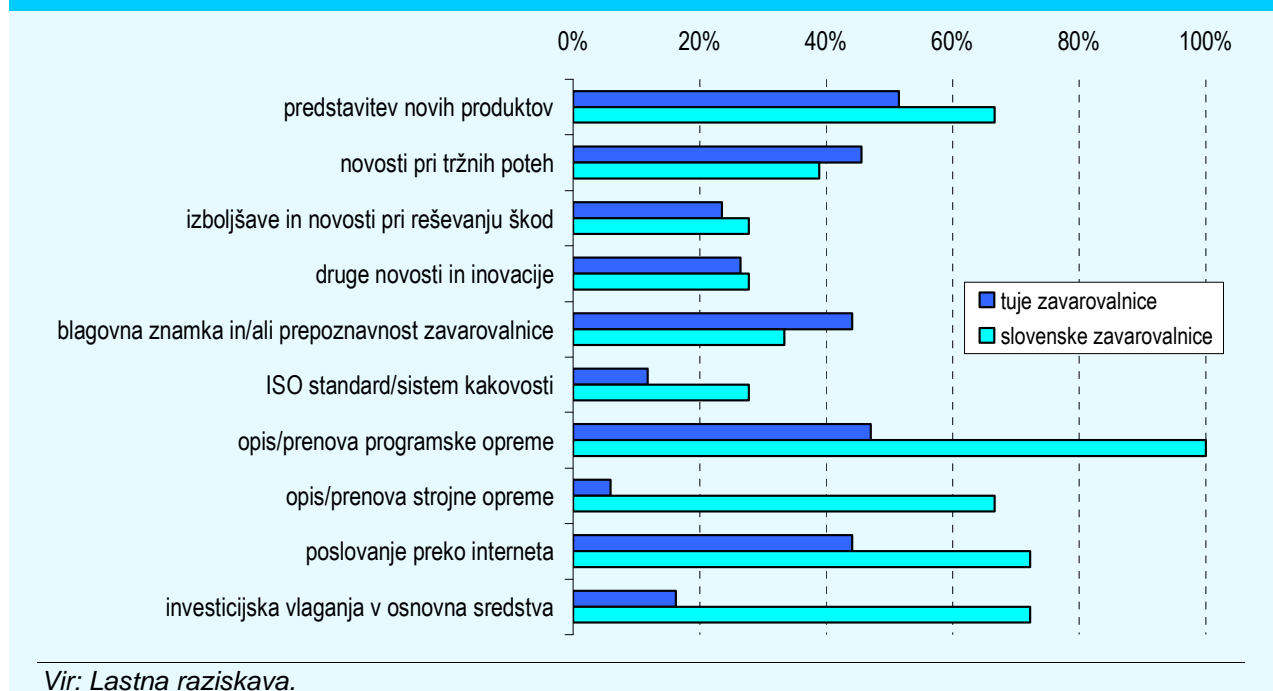
V naši raziskavi je zajeto manjše število vzajemnih družb. Edina slovenska vzajemna zavarovalnica o vzajemnih članih bolje poroča od povprečne tuje vzajemne zavarovalnice. Žal pa ne poroča o komunikaciji s člani, usmeritvah pri delitvi dobička ter višini razdeljenega dobička.

4.2.11. Opis razvoja

Razkritja slovenskih zavarovalnic o novih produktih, novostih pri tržnih poteh in novostih pri reševanju škod ter o drugih novostih so približno enako pogosta kot pri tujih zavarovalnicah. Po našem mnenju so primerna po vsebini in obsegu ter uravnotežena z ostalim delom poslovnih poročil.

Tuje zavarovalnice v primerjavi s slovenskimi nekoliko več poročajo o svojih blagovnih znamkah ter prepoznavnosti zavarovalnice. To je povsem razumljivo, saj mnoge večje zavarovalne skupine, ki so vključene v raziskavo, delujejo na različnih svetovnih trgih in združujejo številne različne zavarovalnice.

SLIKA 14: RAZKRITJA O RAZISKAVAH IN RAZVOJU

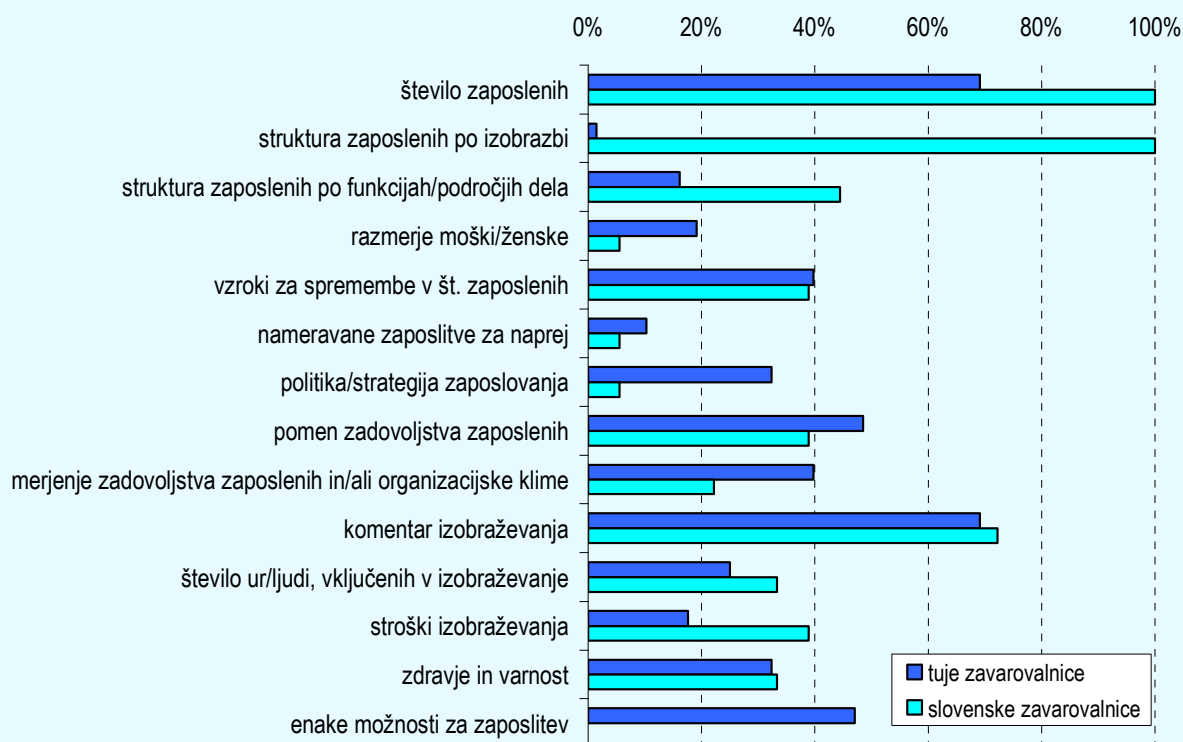
O kakovosti, investicijskih vlaganjih v osnovna sredstva ter informacijski tehnologiji slovenske zavarovalnice razkrivajo več od tujih zavarovalnic. Še posebno se spuščajo v podrobnosti pri opisu obstoječe programske opreme in načrtih za njeno posodobitev. Ne manjkajo tudi informacije o strojni opremi ter poslovanju preko interneta. O slednjem sicer poroča večina slovenskih zavarovalnic, vendar pa je obseg informacij skromnejši. Ne vsebuje pomembnih kazalnikov, ki jih predlaga Lev (2001, str. 111), kot so število ogledov spletnih strani in število nakupov preko spletnih strani.

Glede na to, da je splošno mnenje v svetovni strokovni literaturi, da podjetja preskromno poročajo o raziskavah in razvoju, moramo slovenske zavarovalnice pohvaliti, ker je njihov obseg poročanja širši od tujih zavarovalnic. Vendar pa se morajo slovenske zavarovalnice vprašati, katere informacije interesne skupine resnično potrebujejo in kaj želijo zavarovalnice z razkritji doseči. Zdi se namreč, da je velik del informacij prepodroben in manj pomemben.

4.2.12. Zaposlenci

Razkritja o zaposlenih so v slovenskih poslovnih poročilih razmeroma obsežna. Vse zavarovalnice brez izjeme podajajo število zaposlencev in njihovo strukturo po izobrazbi, kar je brez dvoma zasluga predpisa Agencije za zavarovalni nadzor. Zanimivo je, da tuje zavarovalnice strukture zaposlencev po izobrazbi skorajda ne razkrivajo. Slovenske zavarovalnice glede na tuje več poročajo o strukturi zaposlencev po funkcijah ali področjih dela ter času zaposlenosti. Tuje zavarovalnice pa poročajo več o strukturi zaposlencev glede na spol ter deležu žensk na vodilnih položajih.

SLIKA 15: RAZKRITJA O ZAPOSLENIH

Vir: Lastna raziskava.

Ena izmed vsebin, ki ji zavarovalnice namenjajo več prostora, je izobraževanje zaposlencev. Razkritja so večinoma opisna, v njih se poudarja pomen vseživljenjskega učenja in usposobljenosti zaposlencev. Zavarovalnice opisujejo notranjo organiziranost izobraževanja, vrste zunanjega izobraževanja, izobraževanje zavarovalnih zastopnikov in izobraževanje preko intraneta. Od pokazateljev podajajo število ljudi, vključenih v izobraževanje, število ur izobraževanja na zaposlenega, skupne stroške izobraževanja ter stroške izobraževanja na zaposlenega. Poleg usposobljenosti zaposlencev je za uspešno poslovanje zavarovalnice pomembno tudi zadovoljstvo zaposlencev in njihova motivacija za delo. Raziskava kaže, da pri poročanju o organizacijski klimi slovenske zavarovalnice zaostajajo za tujimi.

Tuje zavarovalnice pogosto navajajo enake možnosti za zaposlitev ter enako obravnavanje zaposlencev, ne glede na spol, vero, raso in nacionalnost. Vendar pa so to bolj ali manj šablonske izjave. Prav tako opisujejo možnosti zaposlitve invalidov ter pomoč že zaposlenim invalidom.

Številne interesne skupine zanimajo vzroki za spremembo števila zaposlenecv v poslovnem letu, nameravane nove zaposlitve v bodočnosti ter usmeritve pri zaposlovanju. Tako tuje kot tudi slovenske zavarovalnice bi lahko o tem več poročale.

4.2.13. Trajnostni razvoj

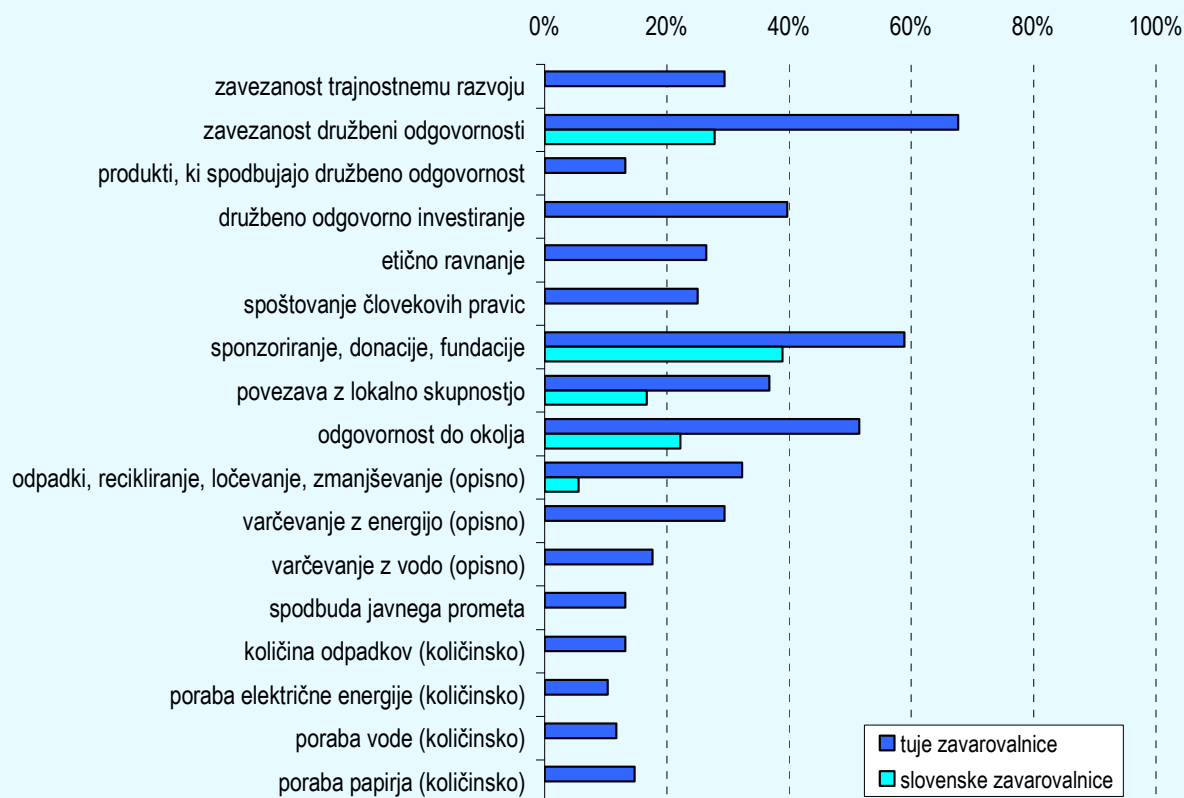
Večina tujih zavarovalnic navaja zavezanost družbeni odgovornosti ali trajnostnemu razvoju. Med vsemi tremi vidiki trajnostnega razvoja sta običajno posebej obravnavana le družbeni in okoljski vidik, pri čemer je družbeni vidik obravnavan podrobneje. Seveda se v poslovnih poročilih nahajajo številni ekonomski pokazatelji, vendar le-ti praviloma niso prikazani skozi prizmo trajnostnega razvoja. Pokazatelji, kot so delež največjih dobaviteljev, plačani davki po državah ali regijah, so prej izjeme kot pravilo. Razkritja v povezavi z družbenim vidikom trajnostnega razvoja se najpogosteje nanašajo na sponzoriranje in donacije, družbeno odgovornostno investiranje in sodelovanje z lokalno skupnostjo. Sledijo izjave o etičnem ravnanju in spoštovanju človekovih pravic ter razkritja o uvrščenosti zavarovalnice na trajnostne indekse, kot je Dow Jones Sustainability. Čeprav dobra polovica zavarovalnic posebej poudarja svoje okoljevarstveno delovanje in odnos do okolja, pa jih le manjše število razkriva svoje delovanje v smislu varčevanja z energijo in vodo, zmanjševanja odpadkov in izpustov.

Glede na razmeroma slabe rezultate naše raziskave pri tujih zavarovalnicah pa moramo omeniti, da jih kar 31 % v poslovnih poročilih navaja, da so pripravile posebno poročilo, in sicer poročilo o družbeni odgovornosti podjetja ali trajnostnem razvoju (25 %), okoljsko poročilo (4%) in poročilo o zaposlencih (1 %). Če bi v našo analizo vključili tudi razkritja teh posebnih poročil, bi bili rezultati naše raziskave za tuje zavarovalnice prav gotovo boljši.

Raziskava je pokazala, da je poročanje o trajnostnem razvoju v Sloveniji še nerazvito. Prav tako do leta 2003 slovenske zavarovalnice v poslovnih poročilih niso eksplicitno navajale trajnostnega razvoja, čeprav so poročila vsebovala nekatere elemente poročanja o trajnostnem razvoju. Navajale so zavezanost družbeni odgovornosti in odgovornosti do okolja. Razkritja o družbeni odgovornosti so vsebovala le opise sponzoriranja kulturnih, izobraževalnih in športnih prireditev, sodelovanja pri različnih akcijah in donatorstva, pri odgovornosti do okolja pa opis recikliranja odpadkov.

V prihodnosti bodo slovenske zavarovalnice najverjetneje prisiljene poročati tudi o trajnostnem razvoju. O čem bi bilo najbolje, da poročajo? Marsikateri uporabniki poslovnega poročila bodo mnenja, da so izjave o spoštovanju človekovih pravic in etičnih načel ter varovanju okolja prazno besedičenje. Če bodo izjave o zavezanosti trajnostnemu razvoju hotele biti verodostojne, jih bodo morale zavarovalnice podpreti s predstavitvijo zavarovalnih produktov, ki spodbujajo družbeno odgovornost, z informacijami o družbenoodgovornostnem investiranju, konkretnih ukrepih za varovanje okolja, količinskih podatkih o škodljivih vplivih zavarovalnice na okolje, ciljih pri zmanjševanju teh vplivov ter že doseženih rezultatih. O vsem tem pa zavarovalnice ne bodo mogle poročati, če se ne bodo v resnici obnašale odgovorno ter hkrati skrbele tudi za merjenje svojih vplivov na okolje. Predpogoj za kvalitetno poročanje o trajnostnem razvoju je torej ustrezna poslovna usmeritev zavarovalnice in ne le njena želja po tovrstnem poročanju.

SLIKA 16: RAZKRITJA O TRAJNOSTNEM RAZVOJU

Vir: Lastna raziskava.

4.2.14. Vodenje zavarovalnice

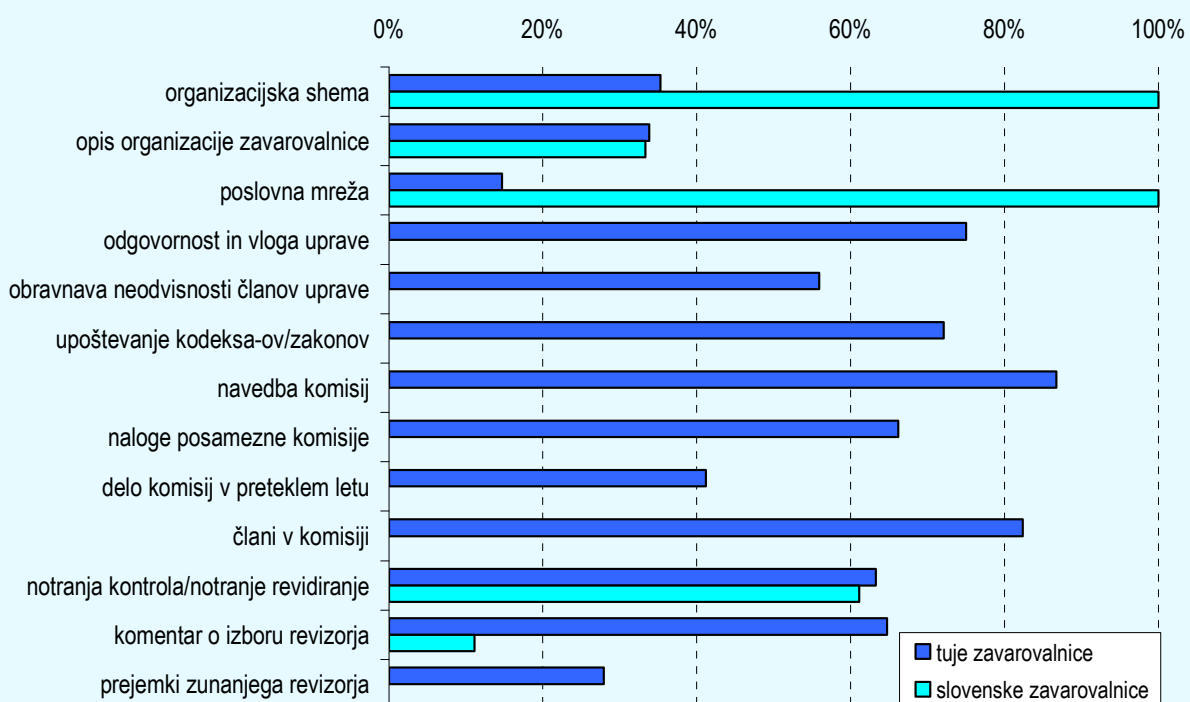
Opis vodenja in upravljanja zavarovalnice je področje, ki mu tuje zavarovalnice namenijo zelo veliko prostora v svojih poslovnih poročilih, kar pa nikakor ne velja za slovenske zavarovalnice. Slovenske zavarovalnice se omejujejo na predstavitev organizacije zavarovalnice, večinoma le preko organizacijske sheme, dokaj podroben opis svoje poslovne mreže, komentar o notranji kontroli ter najbolj osnovne podatke o članih uprave in nadzornem svetu.

Poglejmo si sedaj, kako predstavijo vodenje zavarovalnice tuje zavarovalnice. Opisa organizacije in poslovne mreže dobra polovica zavarovalnic sploh ne predstavi. Zato pa dajejo velik pomen opisu odgovornosti uprave ter nadzornega sveta³⁰ in njuni vlogi pri vodenju zavarovalnice, delovanju v skladu s kodeksi in zakoni, delovanju komisij, notranji kontroli ter izboru revizorja.

Opisa odgovornosti in vloge uprave se lotijo zavarovalnice različno, nekatere zavarovalnice podajo le splošen opis nalog uprave, druge natančen opis nalog posameznih članov uprave z navedenimi merljivimi cilji ter posledicami izpolnjevanja ali neizpolnjevanja zadanih ciljev. Večina si pri predstavitvi delovanja uprave pomaga z opisom delovanja delovnih komisij. Predstavijo komisije z navedbo njenih članov, vodje komisije, namenom ustanovitve komisije, glavnimi nalogami komisije ter delom teh komisij v poslovnem letu. Nekatere zavarovalnice se spuščajo pri tem v precejšnje podrobnosti in razkrivajo informacije o vsaki seji posebej: kdo je bil na seji prisoten, kaj so na seji obravnavali, kakšni so bili zaključki in podobno.

³⁰ To velja za tiste zavarovalnice, ki imajo nadzorni svet.

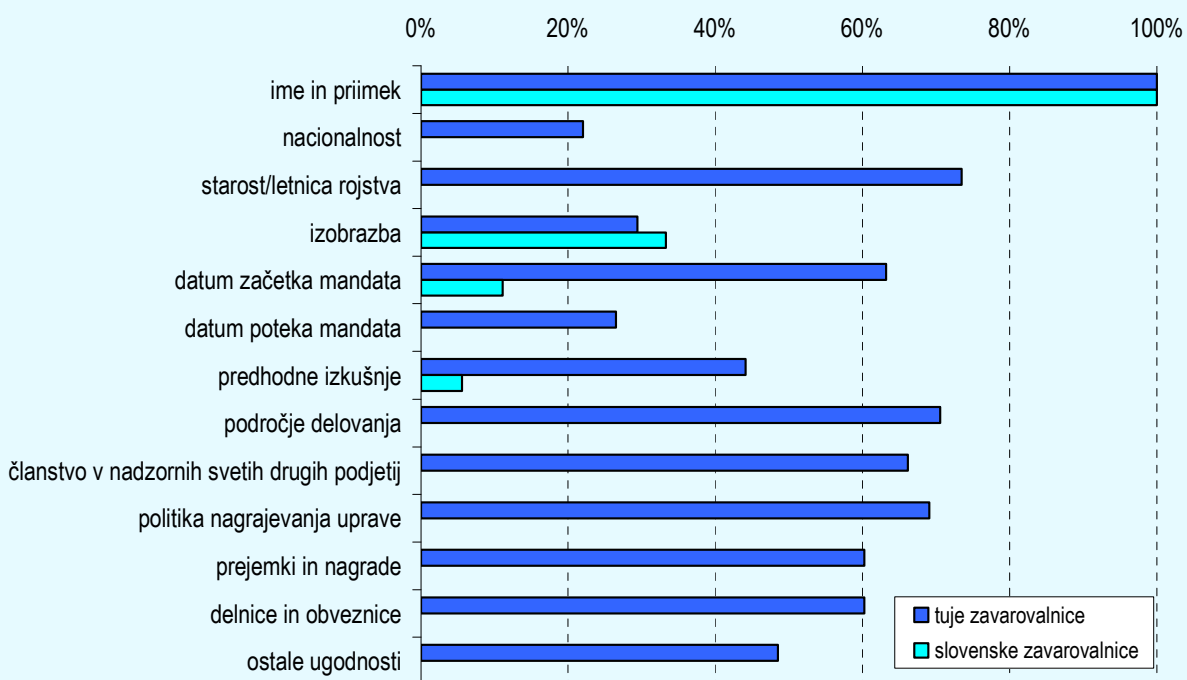
SLIKA 17: RAZKRITJA O VODENJU ZAVAROVALNICE

Vir: Lastna raziskava.

Večina zavarovalnic navaja, v skladu s katerimi kodeksi in zakoni posluje, pri čemer manjše število zavarovalnic navaja tudi vsa odstopanja od kodeksov ter vzroke za odstopanje.

SLIKA 18: RAZKRITJA O ČLANIH UPRAVE

Vir: Lastna raziskava.

Za opise notranje kontrole lahko rečemo, da ni nekega splošnega pravila, kaj vsebujejo, saj so od zavarovalnice do zavarovalnice precej različni. V povezavi z izborom zunanjega revizorja pa

zavarovalnice razkrivajo usmeritve pri izboru revizorja, koliko let je že isti revizor, vzroke za zamenjavo revizorja, kdo je opravljal revizijo, koliko ur in kakšno je bilo plačilo za njegovo delo.

Poleg imena in priimka tuje zavarovalnice pogosto predstavijo vsakega člana uprave posebej. Poleg osnovnih podatkov o nacionalnosti, starosti, izobrazbi, začetku in konec mandata podrobno opišejo predhodne zaposlitve in važnejše izkušnje, predstavijo področje, za katero je posamezni član zadolžen, ter vse pomembnejše položaje zunaj zavarovalnice, kot so članstvo v upravi ali nadzornem svetu drugih podjetij. Predvsem anglosaksonske države natančno predstavljajo usmeritve pri določanju prejemkov in nagrad za člane uprave ter vključijo natančen seznam prejemkov, delnic, obveznic, posojil ter drugih ugodnosti za vsakega posameznika.

4.3. Analiza obsega razkritij

4.3.1. Dosedanje raziskave kakovosti in obsega razkritij

Večina raziskav doma in v tujini, ki obravnavajo kakovost in obseg razkritij, se nanašajo samo na celotna letna poročila ali na posamezen segment poslovnega poročila. Raziskav, ki bi bile narejene za poslovna poročila, je malo (Stanton in Stanton, 2002, str. 482–484). Tudi raziskav, ki bi se nanašale na razkritja zavarovalnic, ni veliko.

V slovenskem prostoru sta bili po nam znanih podatkih narejeni dve raziskavi o odvisnosti kakovosti poročanja v letnih poročilih slovenskih podjetij od različnih finančnih in drugih kazalcev. Horvatova je obravnavala letna poročila slovenskih podjetij v letih 1999 in 2000. Ugotovila ni nobene statistično pomembne povezave med kakovostjo letnih poročil ter finančnimi in drugimi kazalci, pri čemer je med opazovane kazalce uvrstila čiste prihodke od prodaje, čisti dobiček, sredstva, kapital, število zaposlenecv in izvoz (Horvat, 2002, str. 263–272). Orljeva je ugotavljala povezavo med tržno kapitalizacijo podjetij, številom mesecev v kotaciji na borzi in obsegom letnega poročila ter med kakovostjo letnih poročil z vidika uporabnosti za borzno analizo. Med kakovostjo poročil in številom mesecev, odkar je bila delnica izbranega podjetja uvrščena na trg Ljubljanske borze, ni ugotovila odvisnosti. S precejšnjo verjetnostjo je potrdila, da podjetja z večjo tržno kapitalizacijo pripravljajo za borzno analizo uporabnejša letna poročila. Najmočnejša pa je bila povezava med uporabnostjo poročila ter njegovim obsegom, merjenim s številom strani (Orelj, 2003, str 75–76).

Za zavarovalništvo je za nas najbolj zanimiva raziskava Adamsa in Hossaina (1998, str. 245–281). Ugotavljala sta odvisnost obsega prostovoljnih razkritij v letnih poročilih življenjskih zavarovalnic z Nove Zelandije v letih od 1988 do 1993 od različnih faktorjev. Rezultati raziskave so pokazali, da obstaja odvisnost med stopnjo prostovoljnih razkritij ter vrsto zavarovalnice, njeno velikostjo, številom različnih produktov in prodajnimi potmi. V nasprotju s predpostavko raziskovalcev se je izkazalo, da več razkrivajo zavarovalnice z višjo stopnjo pozavarovanja in večjim številom neizvršnih (*non-executive*) direktorjev. Pri primerjavi obsega prostovoljnih razkritij med zavarovalnicami, ki delujejo samo na domačem trgu, in tistimi, ki delujejo na različnih trgih, nista ugotovila večjih, statistično pomembnih razlik. Rezultati raziskave so predstavljeni v tabeli 9.

TABELA 9: OBSEG RAZKRITIJ V ODVISNOSTI OD ZNAČILNOSTI ZAVAROVALNICE

Velik obseg prostovoljnih razkritij	Značilnost zavarovalnice	Majhen obseg prostovoljnih razkritij
Delniška družba	Vrsta zavarovalnice	Vzajemna zavarovalnica
Več različnih produktov	Obseg produktov	Specializirana zavarovalnica
Visoko pozavarovana zavarovalnica	Pozavarovanje	Nizko pozavarovana zavarovalnica
Več direktorjev	Število neizvršnih direktorjev (non-executive)	Manj direktorjev
Velika zavarovalnica	Velikost zavarovalnice	Manjša zavarovalnica
Prodaja preko neodvisnih agentov in posrednikov	Prodajne poti	Prodaja preko lastne mreže in vezanih agentov

Vir: Tabela, prirejena po ugotovitvah raziskave (Adams, Hossain, 1998, str. 276–278).

4.3.2. Analiza tujih poslovnih poročil

Razvoj hipotez

V naši raziskavi poslovnih poročil so med tujimi zavarovalnicami opazne velike razlike pri obsegu razkritij. Da bi si odgovorili na vprašanje, zakaj so takšne razlike, bomo naredili analizo obsega razkritij tujih zavarovalnic.

Na obseg razkritij v poslovnem poročilu lahko vplivajo številni faktorji, kot so: velikost zavarovalnice, poslovni izid zavarovalnice, vrsta zavarovalnice glede na poslovno dejavnost, vrsta zavarovalnice glede na lastništvo, razpršenost lastništva, kotacijo na različnih borzah, država, v kateri je zavarovalnica registrirana, glavni trgi, na katerih zavarovalnica posluje, delež pozavarovanosti, koncentracija produktov in podobno. Zaradi relativno majhnega števila opazovanih zavarovalnic in pomanjkanja nekaterih informacij o teh zavarovalnicah bomo poizkušali ovrednotiti vpliv na obseg poslovnega poročila le za nekaj od teh faktorjev.

Raziskave kažejo, da se vsebine letnih poročil in obseg razkritij med državami razlikujejo. Direktive EU, ki bi lahko prinesle večjo enotnost pri poročanju, so glede vsebin poslovnih poročil zelo skromne. Zato imajo večji vpliv zakonodaje posameznih držav. Camfferman in Cooke (2002, str. 15) sta na podlagi modela, ki je temeljil na glavnih temah četrte in sedme direktive EU, pokazala, da so razkritja angleških podjetij precej obsežnejša od razkritij nizozemskih podjetij. Razlog za to sta pripisala predvsem strožji zakonodaji v Veliki Britaniji. Santema in Oijen (2005, str. 364) sta pokazala, da je v poslovnih poročilih obseg razkritij o strategiji odvisen od nacionalnih značilnosti vodenja podjetij in kulturnih faktorjev. Nobes, Douplik in Salter so med vzroke za razlike med državami pri računovodskem poročanju navedli institucionalne faktorje, kot so zakonodaja, kapitalski trg, davčna politika, stopnja inflacije, stopnja izobrazbe, gospodarska razvitost, ter kulturne faktorje, kot so individualizem in izogibanje negotovosti (Camfferman, Cooke, 2002, str. 5).

Kot kažejo raziskave, ima velikost podjetja pomembno vlogo pri obsegu razkritij. Potrjene so bile pozitivne relacije med bilančno vsoto podjetja ter obsegom računovodskih razkritij (Camfferman, Cooke, 2002, str. 17), med prihodki od prodaje in obsegom razkritij v poslovnem poročilu (Robb, Single in Zarzeski, 2001, str. 71–74), tržno vrednostjo sredstev in obsegom razkritij v letnem poročilu (Adams, Hossain, 1998, str. 271). Do iste predpostavke lahko pridemo tudi intuitivno. Večje zavarovalnice imajo za pripravo poslovnega poročila običajno na voljo več sredstev in strokovnega znanja. Njene interesne skupine so večje in bolj raznolike, zato najverjetneje pričakujejo več različnih informacij. Obsežna poročila pripravljajo tudi za notranje poročanje, zato so neposredni stroški razkritij manjši.

Pri pregledu poslovnih poročil tujih zavarovalnic smo opazili, da pri zavarovalnicah, ki so oblikovane kot delniške družbe, že na pogled obstaja očitna razlika med tistimi, ki kotirajo na borzi, in tistimi, ki ne. Razlika se ne nanaša le na razkritja, ki so povezana z delniškim kapitalom, temveč tudi na vse ostale dele poslovnega poročila.

Glede na navedene ugotovitve in rezultate Adamsove analize izhajajo naslednje hipoteze:

Hipoteza 1: Večje zavarovalnice imajo večji obseg razkritij kot manjše zavarovalnice.

Hipoteza 2: Obseg razkritij je odvisen od države.

Hipoteza 3: Zavarovalnice, ki kotirajo na borzi, imajo večji obseg razkritij.

Hipoteza 4: Zavarovalnice, ki so organizirane kot delniške družbe, imajo večji obseg razkritij od zavarovalnic, ki so organizirane kot vzajemne zavarovalnice.

Hipoteza 5: V letu 2003 se je glede na leto 2002 obseg razkritij povečal.

Metodologija

Proučevali smo odvisnost obsega razkritij v poslovnem poročilu od države, v kateri je zavarovalnica registrirana, velikosti zavarovalnice, organizacije zavarovalnice, kotacije na borzi ter poslovnega leta. Za odvisno spremenljivko naše analize smo izbrali obseg razkritij. Botosanova (1997, str. 325) je poročala, da sta obseg oziroma stopnja razkritij abstraktna pojma, ki ju je težko meriti, da pa se vendarle lahko najde ustrezno merilo. Na podlagi naših dosedanjih ugotovitev iz teoretičnega dela naloge in naše raziskave ter pregleda podobnih raziskav (Botosan, 1997; Robb, Single in Zarzeski, 2001; Guthrie, 2001; Brennan, 2001; Beattie, Pratt, 2002; Camfferman, Cooke, 2002; Rimmel, 2003) smo pripravili seznam 215 razkritij, ki naj bi se nahajala v poslovnih poročilih zavarovalnice. Upoštevali smo samo razkritja, ki so smiselna za vse zavarovalnice, z izjemo razkritij, ki se nanašajo samo na vzajemne zavarovalnice ali samo na delniške družbe. Vsakemu poslovnemu poročilu smo določili število točk glede na število razkritih informacij. Za vsako razkritje iz našega seznama, ki je bilo razkrito, smo poslovnemu poročilu dodali eno točko.

Odločili smo se, da bodo vsa razkritja enakovredna, torej ne bodo utežena. Izjema so le razkritja, ki smo jih opazovali samo pri vzajemnih zavarovalnicah. Utežili smo jih tako, da smo zagotovili enakovredno obravnavanje vseh zavarovalnic, ne glede na njihovo organizacijo. Glavni razlog za enakovrednost razkritij je, da so poslovna poročila namenjena različnim interesnim skupinam in nismo želeli določenim vrstam informacij dati večjo vrednost. Več avtorjev je tudi ugotavljalo,

da je utežitev razkritij preveč subjektivno. Kadar je študija narejena za več različnih uporabnikov, enakovrednost razkritij v raziskavah prevladuje (Adams, Hossain, 1998, str. 264).

Na podlagi vzorčnih podatkov za 34 zavarovalnic v letih 2002 in 2003 smo določili večrazsežno linearno regresijsko funkcijo za ocenjevanje obsega razkritij:

$$\text{TOČKE} = a_1 \cdot \text{VELIKOST} + a_2 \cdot \text{DRŽAVA} + a_3 \cdot \text{ORGANIZACIJA} + a_4 \cdot \text{BORZA} + a_5 \cdot \text{LETO} + b,$$

kjer je:

TOČKE = obseg razkritja poslovnega poročila oziroma skupno število točk;

VELIKOST³¹ = ln (bilančne vsote v milijonih evrov);

DRŽAVA³² = 1, če je zavarovalnica iz Finske, Francije, Italije, Nizozemske, Švedske ali Velike Britanije, sicer 0;

BORZA = 1, če zavarovalnica kotira na borzi, sicer 0;

ORG = 1, če je zavarovalnica organizirana kot delniška družba, sicer 0;

LETO = 1, če je poslovno poročilo za leto 2003, sicer 0.

Pojavi se vprašanje, zakaj za odvisno spremenljivko raje ne vzamemo kakovosti poslovnega poročila, kar bi bilo bolj v skladu z namenom te magistrske naloge. Razlog je preprost. Kot je razvidno iz teoretičnega dela magistrske naloge, ne obstaja enoten model poslovnega poročila. Mnenja, katere informacije bi morale vsebovati poslovno poročilo, so različna, včasih tudi protislovna. Raziskave so nepopolne, s poudarkom samo na določenih interesnih skupinah. Poleg tega je odvisno od posamezne zavarovalnice, katere informacije so najpomembnejše za njene interesne skupine. Menimo, da bi bilo zato nekritično, če bi v naši analizi ocenjevali kakovost poslovnih poročil, pa čeprav mnogo avtorjev enači obseg razkritij in njihovo kvaliteto.

Rezultati analize

Regresijska funkcija za ocenjevanje obsega razkritij tujih poslovnih poročil je:

$$\text{TOČKE} = 8,259 \cdot \text{VELIKOST} + 19,735 \cdot \text{DRŽAVA} + 25,074 \cdot \text{BORZA} + 6,114 \cdot \text{ORGANIZACIJA} + 7,434 \cdot \text{LETO} - 37,621.$$

Po pričakovanju so vsi regresijski koeficienti $a_1, a_2 \dots a_5$ pozitivni, kar pomeni povečanje obsega razkritij ob povečanju posameznega dejavnika. Tako na primer zavarovalnica, ki kotira na borzi, v povprečju doseže dobrih 25 točk več kot zavarovalnica, ki ne kotira na borzi, če so vsi ostali dejavniki enaki. Poglejmo si sedaj korelacijsko matriko:

³¹ Med merili za velikost zavarovalnice smo se odločili za naravni logaritem bilančne vsote v milijonih evrov. Namesto bilančne vsote bi lahko sicer vzeli tudi kakšen drug kazalec, na primer obračunano kosmato zavarovalno premijo ali število zaposlenih. Za naravni logaritem smo se odločili iz dveh razlogov. Prvič, iz izkušenj menimo, da je veliko bolj verjetna logaritemska odvisnost med bilančno vsoto in obsegom razkritij kot linearna odvisnost teh dveh spremenljivk. Drugič, logaritemsko odvisnost so upoštevali že nekateri drugi raziskovalci (Adams in Hossain, 1998, str 226).

³² Ker imamo premalo letnih poročil, da bi obravnavali vsako državo posebej, kar bi bilo sicer najprimerneje, smo razdelili države v dve skupini. V prvi skupini so države, ki glede na poročilo *Comparative Study of Corporate Governance Codes* (2002, str. 47) več razkrivajo o upravljanju s podjetji, v drugi pa ostale države.

TABELA 10: KORELACIJSKA MATRIKA

	TOČKE	VELIKOST	DRŽAVA	BORZA	ORGANIZACIJA
VELIKOST	*0,616				
DRŽAVA	*0,322	-0,028			
BORZA	*0,336	0,015	-0,072		
ORGANIZACIJA	-0,066	0,046	*0,342	**0,717	
LETO	0,137	0,006	0,000	0,000	0,000

** močna korelacija

* srednje močna korelacija

Vir: Lastna raziskava, opredelitev stopnje korelacije (Artenjak, 2003, str. 154).

Med neodvisnimi spremenljivkami so slabe korelacije oziroma jih ni, izjema je le močna korelacija med BORZO in ORGANIZACIJO, ki je pričakovana, ter srednje močna korelacija med DRŽAVO in ORGANIZACIJO. Zaradi praktične uporabljivosti regresijske funkcije je zaželeno, da absolutne vrednosti koeficientov med neodvisnimi spremenljivkami niso večje od 0,3. Večje vrednosti teh koeficientov predstavljajo prisotnost multikolinearnosti, kar otežuje opredelitev pomena posameznih spremenljivk v regresijski funkciji. Multikolinearnost neodvisnih spremenljivk pa sama po sebi še ni zadosten razlog za to, da regresijske funkcije ne bi uporabljali za predvidevanje odvisne spremenljivke (Artenjak, 2003, str. 298). Z odvisno spremenljivko TOČKE ima najvišji korelacijski koeficient VELIKOST, sledita BORZA in DRŽAVA.

TABELA 11: OCENA REGRESIJSKE FUNCIJE

Spremenljivka	Predviden predznak	Ocenjen reg. koeficient	Standardna napaka	t-statistika
VELIKOST	+	7,741	0,979	***7,909
DRŽAVA	+	18,834	4,654	***4,047
BORZA	+	25,460	6,591	**3,863
ORGANIZACIJA	+	6,986	8,375	0,834
LETO	+	6,986	4,021	*1,737

F-opazovana vrednost = 22,02 (stopnje prostosti 5,62); kritična vrednost F-porazdelitve $F_{5,60,0,001} = 4,76$

determinacijski koeficient $R^2 = 0,642$, popravljen determinacijski koeficient $R^2 = 0,608$

* Statistično značilno za 0,05; kritična vrednost t-porazdelitve $t_{60,0,05} = 1,6706$

** Statistično značilno za 0,001; kritična vrednost t-porazdelitve $t_{60,0,001} = 3,2317$

*** Statistično značilno za 0,0001 ali manj; kritična vrednost t-porazdelitve $t_{60,0,0001} = 3,9621$

Vir: Lastna raziskava, kritične vrednosti (Košmelj, Rovar, 2000, str. 289 in 296).

Za analizo kakovosti izračunane regresijske funkcije smo uporabili F-test in determinacijski koeficient, za zanesljivost njenih regresijskih koeficientov pa t-test. Ocena determinacijskega koeficienta in popravljenega determinacijskega koeficienta kaže na srednje močno korelacijo. Opazovana vrednost F je večja od kritične s stopnjo značilnosti 0,001, to pomeni, da je regresijska funkcija primerna za oceno obsega razkritij.

Sprejmemo lahko vse hipoteze razen četrte, ki pravi, da so razkritja odvisna od organizacije zavarovalnice. Ugotovitve so naslednje. Prvič, obseg razkritij narašča z večanjem bilančne vsote zavarovalnice. Drugič, obseg razkritij je odvisen od države, in sicer zavarovalnice iz Finske, Francije, Italije, Nizozemske, Švedske in Velike Britanije razkrivajo več kot zavarovalnice iz

ostalnih držav. Tretjič, zavarovalnice, ki kotirajo na borzi, imajo večji obseg razkritij. Četrtrič, v povprečju delniške družbe razkrivajo več od vzajemnih zavarovalnic, vendar je zveza preslaba, da bi hipotezo lahko sprejeli. Petič, v letu 2003 se je količina razkritij povečala.

Omejitve in pomanjkljivosti analize

Glavna pomanjkljivost naše raziskave sta majhno število opazovanih poslovnih poročil ter razlike med vrstami zavarovalnic. Za ta del analize bi bilo primerneje, če bi vzeli eno samo vrsto zavarovalnic, na primer premoženjske zavarovalnice, organizirane kot delniške družbe, iz dveh ali treh različnih držav. Tega nismo naredili, saj smo v magistrskem delu želeli obravnavati poslovna poročila vseh vrst zavarovalnic iz različnih držav.

4.3.3. Analiza domačih poslovnih poročil

Na podoben način kot za tuje zavarovalnice smo naredili analizo tudi za slovenske zavarovalnice. Na podlagi vzorčnih podatkov za 18 poslovnih poročil v letih 2002 in 2003 smo določili linearno regresijsko funkcijo

$$\text{TOČKE} = a_1 \cdot \text{VELIKOST} + a_2 \cdot \text{ORGANIZACIJA} + a_3 \cdot \text{SPLET} + a_4 \cdot \text{LETO} + a_5$$

kjer je:

- TOČKE = obseg razkritja poslovnega poročila oziroma skupno število točk;
- VELIKOST = ln (bilančne vsote v milijonih evrov);
- SPLET³³ = 1, če je zavarovalnica predstavila letno poročilo na svoji spletni strani, sicer 0;
- ORG = 1, če je zavarovalnica organizirana kot delniška družba, sicer 0;
- LETO = 1, če je poslovno poročilo za leto 2003, sicer 0.

Vidimo, da je srednje močna korelacija med neodvisno slučajno spremenljivko SPLET ter neodvisnima spremenljivkama VELIKOST in ORGANIZACIJA. Med odvisno spremenljivko TOČKE in neodvisno spremenljivko SPLET je močna korelacija, med spremenljivkama TOČKE in VELIKOST je srednje močna korelacija. Ostali dve neodvisni spremenljivki imata slabo korelacijo z odvisno spremenljivko.

TABELA 12: KORELACIJSKA MATRIKA

	TOČKE	VELIKOST	ORGANIZACIJA	SPLET
VELIKOST	*0,595			
ORGANIZACIJA	0,137	0,121		
SPLET	**0,666	*0,359	*0,500	
LETO	0,079	0,036	0,000	0,000

** močna korelacija
* srednje močna korelacija

Vir: Lastna raziskava, opredelitev stopnje korelacije (Artenjak, 2003, str. 154).

Žal imamo premajhno število poslovnih poročil za resno analizo, povrh tega je le ena zavarovalnica vzajemna. Kljub temu lahko rečemo, da determinacijski koeficient in popravljen

³³ Predvidevamo, da so zavarovalnice, ki so letno poročilo postavile na spletno stran, pripravile obsežnejše poslovno poročilo.

determinacijski koeficient kažeta na srednje močno korelacijo. Poleg tega je opazovana vrednost F večja od kritične s stopnjo značilnosti 0,01, kar pomeni, da je regresijska funkcija primerna za oceno obsega razkritij. Ob upoštevanju rezultatov t-testa lahko rečemo, da imajo večji obseg razkritij zavarovalnice, ki objavljajo letno poročilo na svojih spletnih straneh, ter da se z velikostjo zavarovalnice veča tudi obseg razkritij.

TABELA 13: OCENA REGRESIJSKE FUNCIJE

Spremenljivka	Predviden predznak	Ocenjen reg. koeficient	Standardna napaka	t-statistika
VELIKOST	+	4,374	2,021	*2,164
ORGANIZACIJA	+	-11,939	10,032	-1,190
SPLET	+	22,074	7,113	**3,104
LETO	+	2,100	5,450	0,385

F-opazovana vrednost = 5,39 (stopnje prostosti 4,13); kritična vrednost F-porazdelitve $F_{4,13,0.01} = 5,21$
determinacijski koeficient $R^2 = 0,633$, popravljen determinacijski koeficient $R^2 = 0,521$

* Statistično značilno za 0,05, kritična vrednost t-porazdelitve $t_{13,0.05} = 1.7709$

** Statistično značilno za 0,005, kritična vrednost t-porazdelitve $t_{13,0.005} = 3.0123$

Vir: Lastna raziskava, kritične vrednosti (Košmelj, Rovan, 2000, str. 289 in 294).

4.4. Oblika in zunanji izgled

Večina zavarovalnic je pripravila enotno tiskovino za letno poročilo. Nekatere med njimi pa so poslovno in računovodsko poročilo pripravile v dveh različnih tiskovinah, vstavljenih skupaj v kartonsko mapo. Z izgledom in obliko naj bi zavarovalnica sporočala javnosti svoje poslanstvo, usmeritev in vizijo. Kot finančna ustanova naj bi vzbujala predvsem zaupanje, varnost, zanesljivost in izžarevala finančno moč in stabilnost. Zato ni presenetljivo, da so vsa pregledana letna poročila običajne velikosti (A4-format) in oblike. Edino letno poročilo, ki nekoliko izstopa od ostalih, je poročilo zavarovalnice Hiscox za leto 2002, ki je narejeno v obliki stripa iz šestdesetih let.

Ne da bi se spuščali v ocenjevanje zunanjega izgleda poročil, se med njimi že na prvi pogled opazi velika razlika glede kvalitete papirja, notranjega oblikovanja, slikovnega gradiva ipd. Nekatera poročila tujih zavarovalnic so presenetljivo skromna, tako je na primer Letno poročilo 2002 danske zavarovalnice Topdanmark, ki ima več kot milijardo evrov kosmate zavarovalne premije, črno tiskano na navadnem belem papirju brez ene same slike. V nekaterih drugih poročilih prevladuje slikovno gradivo in daje s tem vtis propagandnega materiala. Najbolj estetsko oblikovana poročila, ki so običajno tudi slikovno bogata, imajo velike multinacionalke.

Če primerjamo izgled in obseg tiskanih³⁴ poslovnih poročil slovenskih zavarovalnic s poročili tujih zavarovalnic, ki so po velikosti primerljive s slovenskimi, bistvenih razlik ni. Lahko celo rečemo, da so poslovna poročila slovenskih zavarovalnic razkošnejša ter bogatejša s slikovnim gradivom, grafikoni in tabelaričnimi prikazi.

³⁴ V letih 2002 in 2003 so letno poročilo tiskale le nekatere slovenske zavarovalnice.

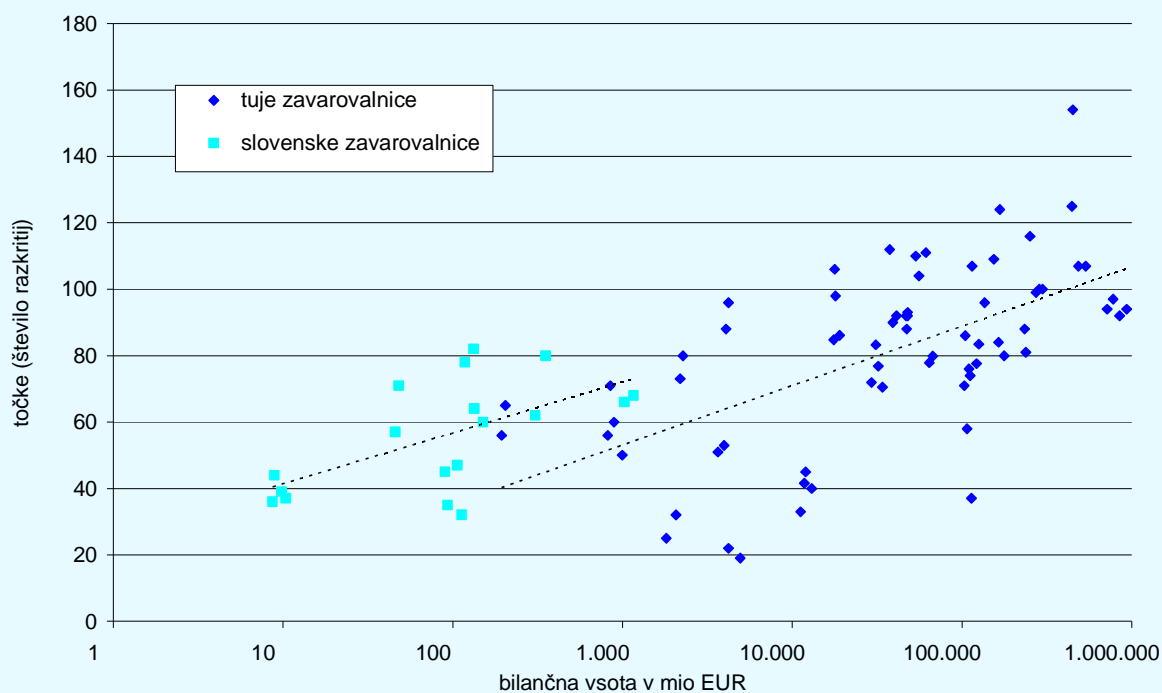
4.5. Poslovna poročila na medmrežju

Od 34 tujih zavarovalnic, zajetih v našem poročilu, so imele v novembru 2005 razen ene vse zavarovalnice poslovno poročilo na svojih spletnih straneh. Od tega so vse predstavile poslovno poročilo v pdf obliki, osem od njih pa še dodatno v html obliki. Razen dveh so imele vse zavarovalnice spletne strani tudi v angleškem jeziku, vendar pa je treba opozoriti, da izbrane zavarovalnice niso reprezentativen vzorec. Spomnimo se, da skoraj polovica zavarovalnic, na katere smo se obrnili, nima letnega poročila v angleškem jeziku in zato niso prišle v naš izbor. Po naših izkušnjah imajo zavarovalnice dostopne spletne strani in letna poročila v angleščini le, če je angleščina uradni jezik, če gre za večjo multinacionalno zavarovalnico ali če je zavarovalnica iz manjše države. Od devetih obravnavanih slovenskih zavarovalnic imajo tri letna poročila na svojih spletnih straneh, dodatne tri pa povzetke letnih poročil. Spletne strani v angleščini ima šest zavarovalnic.

4.6. Rezultati primerjave

V analizi smo pokazali, da je obseg razkritij v poslovnih poročilih odvisen od velikosti zavarovalnic. Tako se poslovna poročila slovenskih zavarovalnic po obsegu in kvaliteti ne morejo primerjati s poslovnimi poročili največjih evropskih multinacionalnih zavarovalnic. Če pa jih primerjamo s poslovnimi poročili zavarovalnic istega velikostnega razreda, lahko rečemo, da so poslovna poročila slovenskih zavarovalnic precej obsežnejša, hkrati pa razkrivajo več tistih informacij, ki jih priporočajo različni tuji strokovnjaki in organizacije.

SLIKA 19: OBSEG RAZKRITIJ V ODVISNOSTI OD VELIKOSTI ZAVAROVALNICE

Vir: Lastna raziskava.

Obseg razkritij se razlikuje od države do države. Na to vplivajo zakonodaja, kultura in razvitost zavarovalnega tržišča. Na poročanje slovenskih zavarovalnic je brez dvoma občutno vplival

predpis Agencije za zavarovalni nadzor, ki predpisuje razmeroma velik obseg razkritij. Posledice tega predpisa so bile tako pozitivne kot negativne. Poslovna poročila slovenskih zavarovalnic vsebujejo razkritja iz večine sestavin poslovnega poročila, imajo razmeroma veliko število informacij, med sabo so si podobna in zato tudi bolj primerljiva. Po drugi strani pa dosledno spoštovanje zakonskih predpisov vodi v prepodrobno podajanje informacij s premalo poudarka na analizi poslovanja. Obseg razkritij se je v letu 2002 tako povečal, da nekatere zavarovalnice, ki so še za leto 2001 tiskale letno poročilo, za leto 2002 tega niso več naredile, temveč so za javnost pripravile le skrajšano verzijo letnega poročila.

Videti je, da slovenske zavarovalnice pripravijo poslovno poročilo v prvi vrsti za zadostitev zakonskim predpisom, pri čemer upoštevajo usmeritev bolj malo več kot malo manj. Poročila vsebujejo podrobna razkritja obveznih vsebin, manj pa je prostovoljnih razkritij. Nekoliko več prostovoljnih razkritij podajajo zavarovalnice, ki so uvrstile letno poročilo na svojo spletno stran. Te imajo tudi po raziskavi v povprečju večji obseg razkritij.

Področja, na katerih bi lahko slovenske zavarovalnice znatno izboljšale razkritja, so: strategija, analiza poslovanja, upravljanje zavarovalnice in trajnostni razvoj. Slovenske zavarovalnice sicer predstavljajo strategijo poslovanja in dolgoročne cilje. Skoraj šablonsko za strategijo navajajo rast premije in izboljšanje rezultata, skoraj ničesar pa ne povedo o tem, na kakšen način bodo strategijo izvajale, kaj bo v bodoče vplivalo na strategijo, kakšna je povezava z gospodarskimi razmerami doma in na ciljnih trgih, kakšna so pri tem tveganja in priložnosti in podobno.

Upravljanje zavarovalnice je področje, na katerem so se slovenske zavarovalnice v primerjavi s tujimi najslabše odrezale. Kje so razlogi? Po mnenju Bratine in ostalih je preglednost korporacijskega upravljanja, vpliva lastnikov in delovanja uprav v Sloveniji šele v zametkih, namen zahtev po večji preglednosti poslovanja pa v večini primerov v poslovni praksi ne dobiva primerne razlage (Bratina et al., 2005, str. 3). Tudi slovenska strokovna literatura o razkritjih v poslovnih poročilih upravljanju podjetij ne namenja posebne pozornosti. V slovenskem časopisu Finance, ki izbira najboljša letna poročila, so šele v zadnjem času kot eno izmed ocenjevanih vsebin poslovnega poročila navedli »pristope k upravljanju družbe«, in še to le za družbe z vrednostnimi papirji na borzi (Horvat, 2004, str. 17).

5. PREDLOG VSEBINE POSLOVNEGA POROČILA ZAVAROVALNICE

Na podlagi izsledkov teoretičnega dela naloge in primerjave poslovnih poročil smo v tem poglavju pripravili predlog vsebine poslovnega poročila zavarovalnice. Predlog obsega poleg obveznih vsebin tudi široko paleto prostovoljnih razkritij. Odločili smo se za teoretičen primer zavarovalnice, kar pomeni, da predlog poslovnega poročila ni neposredno vezan na nobeno obstoječo zavarovalnico. Izbrali smo kompozitno zavarovalnico, ki deluje kot delniška družba v slovenskem prostoru in je uvrščena na organiziran trg vrednostnih papirjev. Pripraviti želi čim bolj pregledno poročilo, ki bo zadostilo zakonskim predpisom in zadovoljilo večino pričakovanj interesnih skupin. Za to ima dovolj sredstev in razpoložljivih informacij.

Predlog vsebine ni mišljen kot priporočen model ali kot pregled vseh možnih razkritij. Pokriva pa predpisane vsebine ter glede na spoznanja iz teoretičnega dela in naše raziskave

najpomembnejše sestavine poslovnega poročila zavarovalnice. Sledi novejšim usmeritvam in trendom pri poročanju, hkrati pa stremi k čim večji primerljivosti s poslovnimi poročili slovenskih zavarovalnic. Glede na to, da so poslovna poročila slovenskih zavarovalnic že sedaj precej obsežna, si mora vsaka zavarovalnica sama zase odgovoriti, kaj želi s poslovnim poročilom sporočiti in doseči ter katere od predlaganih vsebin je smiselno razkriti javnosti.

5.1. Uvodni del poslovnega poročila

5.1.1. Povzetek s poudarki:

- poslanstvo zavarovalnice s predstavitvijo glavnih interesnih skupin,
- dolgoročni strateški cilji,
- tabelarično predstavljeni glavni kazalci in kazalniki za pet let:
 - kosmate obračunane zavarovalne premije,
 - čisti prihodki od zavarovalne premije (ločeno premoženjska in življenjska zavarovanja ter skupaj),
 - kombiniran kazalnik (samo za premoženjska zavarovanja),
 - čisti dobiček iz poslovanja,
 - čista dobičkonosnost na kapital,
 - dobičkonosnost naložb,
 - kapital,
 - dividenda na delnico,
 - prihodki na delnico,
 - število zaposlencev,
 - tržni delež,
- grafično prikazani kazalci in kazalniki za pet let:
 - čisti prihodki od zavarovalne premije ločeno za življenjska in neživljenjska zavarovanja,
 - čisti dobiček iz poslovanja,
 - čista dobičkonosnost na kapital,
 - dobičkonosnost naložb,
- kratka zgodovina zavarovalnice, kdaj je bila ustanovljena in s kakšnim namenom in
- pregled pomembnejših dogodkov v poslovnem letu.

5.1.2. Poročilo predsednika uprave:

- kratek opis gospodarskega okolja in njegov vpliv na poslovanje zavarovalnice,
- pomembnejši dejavniki, ki so vplivali na finančni položaj in gospodarske rezultate zavarovalnice s komentarjem doseženih ciljev,
- strateške usmeritve z zastavljenimi merljivimi cilji,
- spremembe v upravi in vzroki za spremembo,
- odgovornost do interesnih skupin in zavezanost trajnemu razvoju,
- predlog višine dividende na delnico in
- zahvala zaposlencem.

5.1.3. Poročilo nadzornega sveta:

- pristojnosti nadzornega sveta ter način sodelovanja in komuniciranja z upravo,
- kratek opis delovanja nadzornega sveta glede na gospodarske razmere, finančni položaj in gospodarske rezultate zavarovalnice,
- število sej nadzornega sveta, prisotnost na sejah in glavna obravnavana področja poslovanja zavarovalnice,
- mnenje o delu uprave s komentarjem o nagrajevanju uprave,
- mnenje o letnem poročilu,
- mnenje o revizorjevem poročilu,
- oblikovanje in predlog uporabe bilančnega dobička,
- spremembe v nadzornem svetu in vzroki za spremembe in
- predstavitev komisij ali posebnih odborov, njihov pomen in osnovne naloge.

5.2. Predstavitev poslovanja

5.2.1. Gospodarsko okolje:

- glavni gospodarski, politično-pravni, tehnološki, naravni in demografski dejavniki, za katere vodstvo meni, da so posredno ali neposredno vplivali na uspešnost poslovanja,
- predstavitev zavarovalnega trga skozi informacije o rasti trga (posebej za premoženjska in življenjska zavarovanja), koncentraciji trga, zavarovalni usidranosti in zavarovalni pogostnosti,
- obstoječi in predlagani zakoni in predpisi, ki lahko vplivajo na celoten zavarovalniški trg ali na poslovanje poročajoče zavarovalnice,
- predvidena rast trga in komentar ostalih trendov v zavarovalništvu in
- tržni delež zavarovalnice, opis razmerja do tekmecev ter navedba glavnih tekmecev.

5.2.2. Poslovna usmeritev:

- poslanstvo zavarovalnice,
- poslovna politika zavarovalnice s strateškimi poslovnimi cilji,
- predstavitev ključnih nosilcev vrednosti,
- strategija in načrti za doseg strateških ciljev skupaj s ključnimi predpostavkami, od katerih je strategija odvisna, ter vplivi morebitnih sprememb ključnih predpostavk na strategijo,
- merljivi cilji za prihodnje poslovno leto, podani v razponu, ki vključuje oceno tveganj in priložnosti (na primer: pričakovana čista dobičkonosnost kapitala od 4 do 6 %),
- komentar o tveganjih, priložnostih, prednostih in slabostih,
- pregled doseženih, v predhodnem poročilu zastavljenih merljivih ciljev s komentarjem ter
- navedba in opis pomembnejših trgov, na katerih posluje zavarovalnica, z razlago, zakaj vodstvo zavarovalnice meni, da naj posluje na teh trgih.

5.2.3. Oris poslovanja po zavarovalnih vrstah³⁵:

- tabelaričen pregled obračunane kosmate zavarovalne premije, rasti obračunane kosmate zavarovalne premije, obračunane kosmate zavarovalne premije za nova zavarovanja, števila zavarovancev in števila sklenjenih zavarovanj po zavarovalnih vrstah,
- navedba glavnih produktov po zavarovalnih vrstah in
- razprava o izstopajočih kazalcih.

5.2.4. Opis poslovanja:

- predstavitev verige vrednosti,
- glavne strateške povezave in glavni zunanji izvajalci,
- usmeritve pri prevzemu rizikov v zavarovanje,
- opis trženja,
- usmeritve in načrti trženja,
- opis politike promocije zavarovalnih produktov,
- opis prodajnih poti z deleži prodaje po posameznih prodajnih poteh,
- informacijska podpora pri prodaji in njene izboljšave in
- usmeritve pri reševanju zavarovalnih primerov.

5.3. Analiza poslovanja

5.3.1. Gospodarski rezultat:

- predstavitev po zavarovalnih vrstah:
 - tabelaričen prikaz čistih prihodkov od zavarovalnih premij, čistih odhodkov za škode in škodni rezultat (definiran kot razmerje med čistimi odhodki za škode in čistimi prihodki od zavarovalnih premij) po zavarovalnih vrstah,
 - glavni dejavniki, ki so vplivali na posamezne škodne rezultate,
- vzroki za bistvene spremembe v izkazu poslovnega izida glede na predhodno leto,
- razprava o prihodkih od naložb s komentarjem sprememb donosov in donosnosti po kategorijah naložb,
- učinkovitost poslovanja, podprta z informacijami o:
 - deležu stroškov v premiji (posebej za premoženjska in življenjska zavarovanja),
 - čistih prihodkih od zavarovalne premije za nova zavarovanja,
 - deležu obnovljenih zavarovanj (za premoženjska zavarovanja),
 - deležu prekinjenih zavarovanj (za življenjska zavarovanja),
- racionalizacija poslovanja z ukrepi za znižanje obratovalnih stroškov,
- kombiniran kazalnik za premoženjska zavarovanja z dejavniki, ki so vplivali na spremembo narave, velikosti in pogostnosti škod,
- čisti dobiček poslovnega leta z analitično razpravo, ki vsebuje vse informacije, potrebne za razumevanje dejavnikov, ki so vplivali na gospodarski rezultat,
- čista dobičkonosnost kapitala,
- razlaga odstopanja doseženih rezultatov od napovedanih,

³⁵ Če Agencija za zavarovalni nadzor ne bi predpisovala orisa posameznih zavarovalnih vrst, bi predlagali le oris po zavarovalnih skupinah.

- razlaga spremembe tržnega deleža in
- razlaga doseganja gospodarskega rezultata glede na ostale zavarovalnice na tržišču.

5.3.2. Finančni položaj:

- struktura aktive in pasive bilance stanja s pojasnili spremembe posameznih postavk v primerjavi s predhodnim letom,
- obseg odvisnosti zavarovalnice od posameznih vrst sredstev,
- naložbena politika,
- primernost sredstev glede na obveznosti,
- uporaba izpeljanih finančnih inštrumentov,
- razprava o spremembah zavarovalno tehničnih rezervacij in njihovi primernosti,
- razprava o višini pozavarovanja in njegovi primernosti in
- notranja vrednost življenjskih zavarovanj (definicija, pomen, višina, predpostavke, analiza občutljivosti in mnenje revizorja).

5.3.3. Obvladovanje tveganj:

- predstavitev sistema obvladovanja tveganj:
 - opis osnovnih procesov obvladovanja tveganj,
 - vloga ter odgovornosti vodstva in zaposlencev za izvajanje teh procesov,
 - pravila in usmeritve za izvajanje teh procesov
 - informacijska podpora za izvajanje teh procesov,
- postavitev definicij tveganja zaradi v zavarovanje sprejetih rizikov ter tržnega, kreditnega, likvidnostnega in operativnega tveganja s stališča zavarovalnice,
- pojasnila o tem, kako zavarovalnica meri tveganja ter kolikšna so,
- opis dejavnosti zavarovalnice za obvladovanje tveganj,
- višina minimalnega in razpoložljivega kapitala s komentarjem kapitalne ustreznosti in
- bonitetna ocena zavarovalnice.

5.4. Raziskovanje in razvijanje ter kakovost:

- usmeritve pri razvoju novih produktov, storitev in poslovnega procesa,
- usmeritve pri določanju višine premijskih stopenj,
- predstavitev novih produktov, razlogi za njihovo pripravo in delež prodaje teh produktov,
- izboljšave in inovacije na področju storitev in poslovnega procesa,
- delež prodaje preko interneta ter število obiskov internetnih strani,
- posodobitev informacijske tehnologije, ocena višine investicije in učinkov te investicije,
- večje investicije v nove prostore, odprtja novih poslovalnic in podobno in
- razvoj blagovne znamke in prepoznavnost zavarovalnice.

5.5. Trajnostni razvoj zavarovalnice:

- zavezanost trajnostnemu razvoju in

- odnos do interesnih skupin.

5.5.1. Odgovornost do zaposlencev:

- število zaposlencev,
- fluktuacija zaposlencev, sprememba v številu zaposlencev in vzroki za spremembo,
- struktura zaposlencev po:
 - izobrazbi,
 - starosti,
 - spolu,
 - številu let v zavarovalnici,
- delež žensk na vodilnih položajih,
- razmerje plač moški/ženska,
- nameravane zaposlitve,
- upravljanje s človeškimi viri:
 - možnost prezaposlovanja znotraj zavarovalnice,
 - usmeritve pri sprejemanju v zaposlitev,
 - usmeritve in programi za upravljanje strokovnega znanja,
 - razprava o izobraževanju, podprta z informacijami o stroških izobraževanja na zaposlenega, številu ur izobraževanja na zaposlenega ter deležu ljudi, ki so se izobraževali,
- merjenje organizacijske klime in zadovoljstva zaposlencev (kdo je opravljal raziskavo, na kakšen način in rezultati raziskave),
- motivacija zaposlencev ter ugodnosti za zaposlence,
- delež bolniških odsotnosti z dela in
- povprečna plača zaposlenega.

5.5.2. Odgovornost do strank:

- politika sprejemanja rizikov v zavarovanje,
- struktura zavarovalcev,
- merjenje zadovoljstva zavarovalcev (kdo je opravljal raziskavo, na kakšen način in rezultati raziskave),
- število pritožb in način obravnavanja pritožb in
- prejete nagrade.

5.5.3. Odgovornost do ožje in širše družbene skupnosti:

- navedba in opis produktov, ki spodbujajo družbeno odgovornost,
- sodelovanje pri projektih, ki spodbujajo družbeno odgovornost,
- delež družbeno odgovornega investiranja in
- navedba glavnih sponzorstev in donacij ter skupni znesek vseh sponzorstev in donacij.

5.5.4. Odgovornost do naravnega okolja:

- okoljska politika ter usmeritve zavarovalnice glede zavarovalnih produktov in storitev v povezavi z okoljskimi vprašanji,
- celotni znesek zavarovalne premije za produkte, ki prispevajo k varovanju okolja,
- sodelovanje pri okoljevarstvenih projektih,

- postopki zmanjševanja in ocenjevanja negativnih vplivov na okolje,
- pobude za uporabo obnovljivih virov energije,
- zadani in doseženi cilji zavarovalnice pri varovanju okolja,
- pregled kazalnikov za dve leti:
 - celotna poraba vode (v m³),
 - celotna poraba papirja (v tonah),
 - celotna skupna poraba elektrike (v joulih),
 - celotna poraba plina v (v joulih),
 - celotna poraba kurilnega olja (v joulih),
 - celotna emisija CO₂ (v tonah),
 - celotna količina odpadkov (v tonah) in
 - celotna količina recikliranega papirja (v tonah).

5.6. Lastniška struktura in podatki za delničarje:

- navedba borz, na katerih kotira zavarovalnica,
- število delničarjev na dan 31.12.,
- lastniška struktura (lastne delnice, zaposlenci, ostale fizične osebe, institucionalni vlagatelji, druge pravne osebe),
- navedba delničarjev z več kot 3 % deležem,
- število delnic 31.12. in vrste delnic,
- graf gibanja tečaja delnice in delniških indeksov v poslovnem letu,
- tečaj delnice 1. 1. in 31. 12., sprememba višine tečaja ter najvišja in najnižja vrednost delnice,
- promet na borznem trgu,
- tržna kapitalizacija na dan 31.12.,
- razmerje med tržno in knjigovodsko vrednostjo delnice,
- čisti poslovni izid na delnico ter
- izplačane dividende in dividendna politika.

5.7. Organiziranost, vodenje in upravljanje zavarovalnice

5.7.1. Upravljanje in vodenje zavarovalnice:

- vloga in odgovornosti uprave, nadzornega sveta, skupščine in njenih članov,
- komentar in definicija neodvisnosti članov uprave in nadzornega sveta,
- delovanje v skladu z zakonodajo,
- delovanje v skladu s kodeksom z navedbo in obrazložitvijo odstopanj,
- delovanje komisij in posebnih odborov nadzornega sveta (način dela, število sej, prisotnost na sejah, izvajanje nalog, ugotovitve in podobno),
- opis notranjega nadzora in poročilo notranje revizije,
- komentar izbora zunanjega revizorja s podatkom, koliko časa je že isti revizor,
- znesek plačil za zunanjo revizijo ter znesek ostalih plačil zunanjim revizorjem,
- opis komunikacije z delničarji in
- vloga delničarjev pri vodenju podjetja.

5.7.2. Organiziranost zavarovalnice:

- organizacijska shema zavarovalnice s kratkim opisom organizacije in
- kratka predstavitev poslovne mreže.

5.7.3. Podatki o članih uprave in nadzornega sveta:

- predstavitev članov uprave:
 - ime in priimek, izobrazba in starost,
 - začetek in potek mandata,
 - področje, za katero je član zadolžen,
 - predhodne delovne izkušnje na vodstvenih položajih,
 - število delovnih let v tej zavarovalnici in položaj,
 - sodelovanje v nadzornih svetih in upravah drugih podjetij,
 - število delnic zavarovalnice, ki jih je imel v lasti član uprave na začetku in koncu leta,
 - število obveznic zavarovalnice, ki jih je imel v lasti član uprave na začetku in koncu leta,
- predstavitev članov nadzornega sveta:
 - ime in priimek, izobrazba in starost,
 - začetek in potek mandata,
 - navedba, ali je član kakšne komisije ali posebnega odbora, in če je, katerih,
 - trenutna zaposlitev in položaj (posebej je navedeno, če je predstavnik delavcev),
 - sodelovanje v nadzornih svetih in upravah drugih podjetij,
 - število delnic zavarovalnice, ki jih je imel v lasti član nadzornega sveta na začetku in koncu leta,
 - število delnic zavarovalnice, ki jih je imel v lasti član nadzornega sveta na začetku in koncu leta in
 - navedba, ali je član neodvisen.

5.8. Izbrani kazalniki poslovanja

Navedba vseh izbranih kazalnikov v tabelarni obliki brez dodatnih obrazložitev.

5.9. Informacije na koncu letnega poročila:

- slovarček zavarovalniških izrazov ter najpomembnejših kazalcev in kazalnikov,
- informacije za delničarje:
 - finančni koledar z datumom skupščine,
 - naslov spletne strani z informacijami za delničarje,
 - kontaktna oseba za delničarje z elektronskim naslovom,
- navedba oseb, odgovornih za pripravo letnega poročila,
- naslov, na katerem se lahko dobi tiskano letno poročilo, oziroma spletna stran, kjer se poročilo nahaja, in
- navedba, da je poročilo tiskano na recikliranem papirju.

6. ZAKLJUČEK

Računovodsko poročilo postaja vse manj primerno za celosten prikaz uspešnosti poslovanja zavarovalnice in njene prihodnje izgleda. V novih pogojih poslovanja, ki ga karakterizirajo razvoj tehnologije, globalizacija poslovanja in rast pomena intelektualnega premoženja, ne zadošča več potrebam interesnih skupin. Kljub temu ostaja računovodsko poročilo osrednja sestavina letnega poročila, ki ga dopolnjuje vse pomembnejše poslovno poročilo.

Obseg in kakovost poslovnega poročila sta predmet številnih raziskav in razprav. Kot posledica mednarodnih finančnih škandalov so se okrepile pobude za povečanje obsega razkritij ter zahteve po preglednosti poslovnih poročil. Med prednostmi preglednega poslovnega poročila akademiki, računovodske in revizorske organizacije navajajo: znižanje stroškov kapitala, povečanje zanimanja analitikov za zavarovalnico, povečanje dostopa do kapitala institucionalnih vlagateljev, zvišanje ugleda podjetja, večja stopnja pripadnosti in motiviranosti zaposlenecv, sistematiziranje in spodbujanje komunikacije z interesnimi skupinami, uveljavljanje družbe kot iskanega delodajalca in podobno. Poleg tega lahko zavezanost preglednemu razkrivanju informacij v poslovnem poročilu vpliva neposredno na izboljšanje poslovanja zavarovalnice.

Zakonodaja v EU je glede vsebine poslovnega poročila skromna. Zato imajo pri poročanju večjo vlogo zakonodaje posameznih držav. V Sloveniji morajo zavarovalnice pri poročanju upoštevati ZGD, ZZavar ter SKL2002, ki natančneje opredeljuje vsebino poslovnega poročila. V primerjavi s tujimi priporočili, standardi in modeli poslovnega poročila Agencija za zavarovalni nadzor predpisuje zelo konkretne in podrobne informacije, ne opredeljuje pa namena in kakovostnih značilnosti poslovnega poročila. Menimo, da je SKL2002 sicer dobra osnova za pripravo poslovnega poročila zavarovalnice, da pa ima več pomanjkljivosti. Kot pozitivno lahko štejemo, da SKL2002 zahteva precej razkritij, ki so glede na tuje raziskave pomembne, poleg tega se zahtevana razkritja dotikajo vseh bistvenih sestavin poslovnega poročila, s čimer je dano dobro ogroditve poročanja. Slabosti SKL2002 so v premajhni splošnosti in celovitosti obveznih razkritij. Usmerjena so na podajanje številnih podatkov in ponavljanje informacij iz računovodskega poročila, namesto da bi se osredotočila na analizo poslovanja in spodbujala pregledno razkrivanje informacij. Obseg obveznih razkritij je tolikšen, da lahko priprava poslovnega poročila prinaša zavarovalnici več stroškov kot koristi. Poleg tega SKL2002 ne ločuje razkritij glede na zavarovalne skupine, pa čeprav so nekatera razkritja primernejša za premoženjska zavarovanja, druga pa za življenjska zavarovanja.

Različni tuji avtorji ugotavljajo, da je poslovanje zavarovalnice preveč specifično, da bi lahko večina uporabnikov letnega poročila razumela računovodsko poročilo, poslovna poročila pa ne vsebujejo dovolj pomembnih informacij, ki bi zadovoljila potrebe interesnih skupin. V podrobnem pregledu in analizi 68 poslovnih poročil zavarovalnic iz razvitih zahodnoevropskih tržišč smo v nasprotju z našim pričakovanjem ugotovili, da je slednje še kako res. Po naših ugotovitvah tuje zavarovalnice razkrivajo le del informacij, za katere raziskave kažejo, da jih interesne skupine potrebujejo za svoje gospodarske odločitve in jih zatorej pričakujejo v poslovnih poročilih.

Na obseg in kakovost poročanja vplivajo različni faktorji, kot so: država, v kateri je zavarovalnica registrirana, velikost zavarovalnice, kotacija na borzi in podobno. Za tuja poslovna poročila smo z večrazsežnostno linearno regresijsko analizo pokazali, da obseg razkritij narašča z večanjem bilančne vsote zavarovalnice, da zavarovalnice iz Finske, Francije, Italije, Nizozemske, Švedske in Velike Britanije v povprečju razkrivajo več kot zavarovalnice iz ostalih tujih držav iz naše analize, da imajo večji obseg razkritij zavarovalnice, ki kotirajo na borzi, in da se je v letu 2003 glede na leto 2002 količina razkritij povečala. Podobno smo za obseg razkritij domačih poslovnih poročil ugotovili, da se obseg razkritij povečuje z velikostjo zavarovalnice in da imajo večji obseg razkritij zavarovalnice, ki so postavile poslovno poročilo na svojo spletno stran.

V primerjavi poslovnih poročil tujih in domačih zavarovalnic smo videli, da imajo slovenske zavarovalnice v povprečju več razkritij o raziskavah, razvoju, kakovosti, informacijski tehnologiji in zaposlenih, tuje zavarovalnice pa v povprečju več poročajo o delniškem kapitalu, vodenju zavarovalnice in trajnostnem razvoju. Na ostalih področjih večjih razlik ni. To je dober rezultat za slovenske zavarovalnice, če upoštevamo, da je bila v naši analizi povprečna bilančna vsota tujih zavarovalnic kar 500-krat (ni napaka!) višja od povprečne bilančne vsote slovenskih zavarovalnic. Ugotovili smo, da poslovna poročila slovenskih zavarovalnic po obsegu razkritij zaostajajo za poročili največjih svetovnih multinacionalnih zavarovalnic. Po naši subjektivni oceni, ki temelji na spoznanjih iz teoretičnega dela magistrskega dela, to velja tudi za kakovost poročil. Do povsem drugih spoznanj pa pridemo, če pri primerjavi poslovnih poročil slovenskih in tujih zavarovalnic upoštevamo njihovo velikost. Slovenska poslovna poročila so bistveno obsežnejša od poročil po velikosti primerljivih tujih zavarovalnic in vsaj enako kakovostna, če že ne boljša.

Na poročanje slovenskih zavarovalnic je občutno vplival predpis SKL2002. Videti je, da slovenske zavarovalnice pripravijo poslovno poročilo v prvi vrsti za zadostitev zakonskim predpisom, pri čemer upoštevajo usmeritev boljše malo več kot malo manj. Poročila vsebujejo podrobna razkritja obveznih vsebin, premalo pa je poudarka na analizi poslovanja in prostovoljnih razkritjih. Več prostovoljnih razkritij podajajo le zavarovalnice, ki so pripravile letno poročilo tudi za javnost, tako da so ga tiskale in postavile na svojo spletno stran. Obseg razkritij se je namreč v letu 2002, ko so zavarovalnice prvič poročale po SKL2002, tako povečal, da so nekatere zavarovalnice za javnost pripravile le skrajšano verzijo letnega poročila.

Kako bi lahko slovenske zavarovalnice izboljšale svoja poslovna poročila? Poslovna poročila slovenskih zavarovalnic so že sedaj obsežni dokumenti. Če želijo izboljšati kakovost in preglednost poročil, morajo biti slovenske zavarovalnice pri izboru razkritij bolj kritične in selektivne. Izboljšati bi morale razkritja o izvajanju strategije, analizi gospodarskega rezultata in položaja, obvladovanju tveganj in vodenju zavarovalnice. To lahko dosežejo le, če imajo razvito analitsko dejavnost, postavljen celovit sistema obvladovanja tveganj in sposobno vodstvo z jasno oblikovanimi poslovnimi usmeritvami. Področje, na katerem slovenske zavarovalnice v primerjavi s tujimi najbolj zaostajajo, je poročanje o vodenju zavarovalnice, kar je značilno tudi za druga slovenska podjetja.

Vodilne svetovne zavarovalnice vse bolj gradijo zaupanje interesnih skupin z izboljševanjem poročanja o računovodskih in neračunovodskih pokazateljih, ki se nanašajo na odgovornost do interesnih skupin, družbeno odgovornostno investiranje, varovanje okolja, zaposlenca ter odnos do ožjega in širšega družbenega okolja. S povezovanjem vrednot zavarovalnice z vrednotami njenih vse bolj osveščenih interesnih skupin, ki zahtevajo pregledno in odgovorno poslovanje zavarovalnice, ustvarjajo novo vrsto konkurenčne prednosti. Zavarovalnice, ki tem temam ne posvečajo posebne pozornosti v poslovnih poročilih, bodo najverjetneje občutile vse večji pritisk s strani interesnih skupin in tekmecev, ki o tem poročajo.

V bližnji prihodnosti bo na razkritja slovenskih zavarovalnic v poslovnih poročilih brez dvoma vplivala obveznost poročanja po mednarodnih računovodskih standardih in mednarodni projekt Solventnost II. Na posamezno zavarovalnico pa lahko bistveno vpliva morebitni vstop zavarovalnice na trg vrednostnih papirjev ter sprememba lastništva.

7. LITERATURA

- [1] Adams Mike, Hossain Mahmud: Managerial Discretion and Voluntary Disclosure: Empirical Evidence from the New Zealand Life Insurance Industry. *Journal of Accounting and Public Policy*, 17 (1998), str. 245–281.
- [2] Artenjak Janez: *Poslovna statistika*. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta, 2003. 338 str.
- [3] Beattie Vivien, Jones Michael John: A Six-Country Comparison of the Use of Graphs in Annual Reports. *The International Journal of Accounting*, 36 (2001), str. 195–222.
- [4] Beattie Vivien, Pratt Ken: *Voluntary Annual Report Disclosures: What Users Want*. Glasgow: Bell & Bain, 2002. 107 str.
- [5] Benedict Augustine, Elliott Barry: *Practical Accounting*. Harlow: Financial Times Prentice Hall, 2001. 883 str.
- [6] Boesso Giacomo: *Forms of Voluntary Disclosure: Recommendations and Business Practices in Europe and U.S.* City University of New York, Critical Perspectives On Accounting Conference 25th – 27th April 2002, 33 str.
- [7] Böniger Monique, Steinbrecher Bengt: *Bewertung von Lebens-versicherern – Eine komplexe Aufgabe*. Zürich: Flash – Versicherungsdienstleistungen © PricewaterhouseCoopers, Mai, 2002, str. 33–37.
- [8] Bontis Nick: Assessing Knowledge Assets: A Review of the Models Used to Measure Intellectual Capital, *International Journal of Management Reviews*, 3 (2001), 1, str. 41–60.
- [9] Botosan A. Christine: Disclosure Level and Cost of Capital. *The Accounting Review*, 72 (1997), 3, str. 323–349.
- [10] Bratina Borut et al.: *Poročilo o upravljanju javnih delniških družb 2005*. [[http://www.zdruzenje-ns.si/zcns/zcns.nsf/AttachmentOn/Porocilo_cg_2005/\\$File/Porocilo_cg_2005.pdf](http://www.zdruzenje-ns.si/zcns/zcns.nsf/AttachmentOn/Porocilo_cg_2005/$File/Porocilo_cg_2005.pdf)], 15. 10. 2005.
- [11] Brennan Niamh: Reporting Intellectual Capital in Annual Reports: Evidence from Ireland. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 14 (2001), 4, str. 423–436.
- [12] Brigham F. Eugene, Gapenski C. Louis, Daves R. Phillip: *Intermediate Financial Management*. 6. izdaja. Orlando: The Dryden Press, 1999. 1083 str.
- [13] Bukh Per Nikolaj: The Relevance of Intellectual Capital Disclosure: a Paradox?. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 16 (2003), 1, str. 49–56.
- [14] Calandro Joseph Jr., Lane Scott: The Insurance Performance Measure: Assembling the Property and Casualty Profitability Puzzle. *Management Decision*, 41 (2003), 8, str. 734–740.

- [15] Camfferman Kees, Cooke Terence E.: An Analysis of Disclosure in the Annual Reports of U.K. and Dutch Companies. *Journal of International Accounting Research*, 1 (2002), str. 3–30.
- [16] DiPiazza A. Samuel, Eccles G. Robert: *Building Public Trust - The Future of Corporate Reporting*. New York: John Wiley & Sons, 2002. 188 str.
- [17] Dorfman S. Mark: *Introduction to Risk Management and Insurance*. New Jersey: Prentice Hall. 7. izdaja. 2001. 580 str.
- [18] Gorišek Jurij: *Zavarovalni nadzor v EU in priprava direktive Solventnost II*. Dnevi slovenskega zavarovalništva. Portorož: Slovensko zavarovalno združenje, 2005, str. 17–32.
- [19] Guinn L. Patricia: Improving Corporate Governance. Tillinghast Towers Perrin: *Emphasis*, 2 (2003), 28 str.
- [20] Guthrie James: The management, Measurement and the Reporting of Intellectual Capital. *Journal of Intellectual Capital*, 2 (2001), 1, str. 27–41.
- [21] Gutterman Sam: The Coming Revolution in Insurance Accounting. *North American Actuarial Journal*, 6 (2002), 1, str. 1–11.
- [22] Hart David, Buchanan Bob, Howe Bruce: *Actuarial Practice of General Insurance*. 5. izdaja. Sydney: Institute of Actuaries of Australia, 1996. 592 str.
- [23] Heemskerk Bert, Pistorio Pasuale, Scicluna Martin: *Sustainable development reporting: Striking the balance*. World Business Council for Sustainable Development, 2003. 59 str.
- [24] Helfenstein Rainer, Scotti Veronica, Brahin Philippe: *The impact of IFRS on the insurance industry*. Zürich: Swiss Reinsurance Company, Sigma 7/2004. 34 str.
- [25] Helfenstein Rainer: *World Insurance in 1997*. Zürich: Swiss Reinsurance Company, Sigma 3/1999, 31 str.
- [26] Holmes Geoffrey, Sugden Alan, Gee Paul: *Interpreting Company Reports and Accounts*. 8. izdaja. Harlow: Prentice Hall, 2002. 298 str.
- [27] Holzheu Thomas, Trauth Thomas, Birkmaier Urlike: *The Impact of E-Business on the Insurance Industry*. Zürich: Swiss Reinsurance Company, Sigma, 5/2000. 34 str.
- [28] Horvat Tatjana: *Kritična analiza razkritij v letnih poročilih slovenskih podjetij*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta, 2002. 299 str.
- [29] Horvat Tatjana: *Priprava razkritij v letnem poročilu gospodarske družbe*. Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 2003. 442 str.
- [30] Kail Andrew: Value Reporting. PricewaterhouseCoopers: *Insurance Digest*, European Editions, August, 2001, str. 12–17.

- [31] Kavčič Slavka: Računovodske informacije za zunanje uporabnike. Zbornik 29. simpozija o sodobnih metodah v računovodstvu, financah in reviziji. Portorož: Zveza ekonomistov Slovenije in Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 1997, str. 143–153.
- [32] Kölschbach Joahim, Patel Hitesh: Consistency in Financial Reporting Internationally, *International Insurance Inside*, KPMG, april 2000, str. 24–27.
- [33] Korošec Bojana: *Poročanje o tveganjih in njihovem obvladovanju*. Zbornik referatov 7. konference računovodij. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo, 2004, str. 63–80.
- [34] Košmelj Blaženka, Rovan Jože: *Statistično sklepanje*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2000. 312 str.
- [35] Kovač Bogomir: *Vrednotenje intelektualnega kapitala v zavarovalništvu*. Dnevi slovenskega zavarovalništva. Portorož: Slovensko zavarovalno združenje, 2000, str. 85–112.
- [36] Krause H. Thomas et al.: *Insurance Information Systems, Volume I*. Second editions. Malvern: Insurance Institute of America, 1990. 223 str.
- [37] Laster David: *Insurance Company Ratings*. Zürich: Swiss Reinsurance Company, Sigma, 4/2003. 40 str.
- [38] Lev Baruch: *Intangibles: Management, Measurement, and Reporting*. Washington: The Brookings Institution, 2001. 216 str.
- [39] Luffrum Graham et al.: *Life Insurance – Core Reading*. Institute and Faculty of Actuaries, 1997. Brez enotnega številčenja strani.
- [40] Lymer Andrew et al.: *Business Reporting on the Internet*. London: Report prepared for the IASC, 1999. 103 str.
- [41] Lymer Andrew, Debreceny Roger: The Auditor and Corporate Reporting on the Internet: Challenges and Institutional Responses. *International Journal of Auditing*, 7 (2003), str. 103–120.
- [42] Miller B.W. Paul, Bahnson R. Paul: *Quality Financial Reporting*. New York: McGraw-Hill, 2002. 337 str.
- [43] Mouritsen Jan et al.: *Intellectual Capital Statements – The new Guideline*. Copenhagen: Danish Ministry of Science, Technology and Innovation, 2003. 74 str.
- [44] Neely Andy, Adamas Chris, Kennerley Mike: *The performace Prism. TheScorecard for Measuring and managing Business success*. London: Prentice Hall, 2002. 393 str.
- [45] Nelligan P. Michael, Eccles G. Robert: *Value and Reporting in the Insurance Industry*. PricewaterhouseCoopers, 2000. 32 str.
- [46] Nielsen Christian: *Modelling transparency: A Research Note on Accepting a New Paradigm in Business Reporting*. Aarhus: Aarhus School of Business, Working Paper M-2005-03, 2005. 20 str.

- [47] Odar Marjan: *Mednarodni standardi računovodskega poročanja*. Dnevi slovenskega zavarovalništva. Portorož: Slovensko zavarovalno združenje, 2005, str. 65–82.
- [48] Orelj Jerneja: *Uporabnost letnih poročil slovenskih podjetij za borzno analizo*. Magistrsko delo. Ljubljana, 2003. 85 str.
- [49] Patel Hitesh: Insurance Accounting – Where Next? *International Insurance Inside*, KPMG, marec 2002, str. 10–13.
- [50] Power Andrew: Going organic – driving growth from within. *Insurance Market Update*, Deloitte & Touche LLP, junij 2005, str. 18–21.
- [51] Pučko Danijel: *Strateško upravljanje*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta v Ljubljani, 1999. 399 str.
- [52] Razpet Aleš, Tič Vesel Marjeta, Verčič Dejan: *Komuniciranje s finančnimi javnostmi*. Ljubljana: GV Založba, 2003. 188 str.
- [53] Rimmel Gunnar: *Human Resource Disclosures*. Göteborg: School of Economics and Commercial Law, 2003. 206 str.
- [54] Robb W.G. Sean, Single E. Louise, Zarzeski T. Marilyn: Nonfinancial Disclosures across Anglo-American Countries. *Journal of International Accounting, Auditing & Taxation*, 10 (2001), 71–83 str.
- [55] Santema Sicco, Oijen Aswin: Strategy Disclosure in Annual Reports across Europe: A Study on Differences between Five Countries. *European Business Review*, 17 (2005), 4, str. 352–366.
- [56] Schmid-Schoenbein Oliver, Braunschweig Arthur, Oetterli Gaby: *Social Performance Indicators for the Financial Industry*. Zürich: The Project group SPI-Finance 2002, 2002. 96 str.
- [57] Sengupta Partha: Corporate Disclosure Quality and the Cost of Debt. *Accounting Review*, Oktober 1998, str. 459–474.
- [58] Simpson Philip, Wells Gary: *Insurance Mergers & Acquisitions*. The Staple Inn Actuarial Society, 2000, str. 46.
- [59] Smith Malcolm, Taffler J. Richard: The Chairman's Statement. A content analysis of discretionary narrative disclosures. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 13 (2000), 5, str. 624–646.
- [60] Stanko Brian, Zeller Thomas: *Understanding Corporate Annual Reports*. Hoboken: John Wiley & Sons, 2003. 278 str.
- [61] Stanton Patricia, Stanton John: Corporate Annual Reports: Research Perspective Used. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 15 (2002), 4, str. 478–500.
- [62] Starovic Danka, Marr Bernard: *Understanding Corporate Value: Managing and Reporting Intellectual Capital*. Chartered Institute of Management Accountants, 2003. 28 str.

- [63] Stittle John: *Annual Reports: Delivering Your Corporate Message to Stakeholders*. Hampshire: Gower, 2003. 270 str.
- [64] Thompson John: *Disclosure for Policyholders and Investors*. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development, Insurance Regulation and Supervision in Asia, 1999, str. 337–343.
- [65] Upton S. Wayne: *Business and Financial Reporting, Challenges from the New Economy*. Norwalk: Financial Accounting Standard Board, 2001. 118 str.
- [66] Vezjak Blanka: *Razkritja računovodskih informacij v letnih poročilih, posebej o ravnanju z okoljem*. Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 1998, str. 245.
- [67] Vezjak Blanka: *S priključitvijo k Evropski uniji tudi v Sloveniji obvezni mednarodni računovodski standardi*. Revizor, Ljubljana, 14 (2003), 11, str. 30–57.
- [68] Vezjak Blanka: *Trajnostni razvoj in okoljsko poročanje*. Zbornik referatov 7. konference računovodij. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo, 2004, str. 25–44.
- [69] Yuthas Kristi, Rogers Rodney, Dillard F. Jesse: Communicative Action and Corporate Annual reports. *Journal of Business Ethics*, 41 (2002), str. 141–157.
- [70] Zambon Stefano et al.: *Study on Measurement of Intangible Assets and Associated Reporting Practices*. Brussels: Commission of the European Communities, 2003. 277 str.

8. VIRI

- [1] 2001/453/EC Commission Recommendation of 30 May 2001 on the recognition, measurement and disclosure of environmental issues in the annual accounts and annual reports of companies. *Official Journal of the European Communities*, No. L 156, 13. 06. 2001.
- [2] *2004 Annual Report*. Paris: Axa, 2005. 333 str.
- [3] 91/674/EEC Council directive of 19 December 1991 on the annual accounts and consolidated accounts of insurance undertaking. *Official Journal of the European Communities*, No. L 154, 19.06.1999.
- [4] *A Financial Analysis of the Global (Re)Insurance Industry*. AON, 2002. 23 str.
- [5] *A Global Framework for Insurer Solvency Assessment*. International Actuarial Association: A Research Report by the Insurer Solvency Assessment Working Party. 2004. 179 str.
- [6] *A Guide to Reporting Against Environmental Indicators*. Department of Environment and Heritage. 2003. str. 80.
- [7] *Annual Report 2003*. Paris: CNP, 2004. 187 str.

- [8] *Annual Report 2004*. Hague: AEGON, 2005. 162 str.
- [9] *Comparative Study of Corporate Governance Codes Relevant to the European Union and Its Member States*. Final Report & annexes I-III. Weil, Gotshal & Manges. 2002, str. 112.
- [10] *Creating Shareholder Value in the Life Insurance Industry*. Shareholder value Management Survey Report. Tillinghast Towers Perrin, 2002. 26 str.
- [11] *Digital reporting: a progress report*. The Institute of Chartered Accountants in England & Wales (ICAEW). 2004. 52 str.
- [12] EC/1606/2002: Regulation of the European Parliament and of the Council of 19 July 2002 on the application of international accounting standards. *Official Journal of the European Communities*, No. L 243, 11. 09. 2002.
- [13] *Electronic Distribution of Business Reporting Information*. Business Reporting Research Project: Financial Accounting Standard Board (FASB): 2000. 84 str.
- [14] European Embedded Values – The Story so Far. Tillinghast Towers Perrin: *Update*, juni, 2005, 12 str.
- [15] *European Insurance in Figures*. Comité Européen des Assurances (CEA). Paris, 2002, str. 156.
- [16] *Financial Reporting of Risk – Proposals for a Statement of Business Risk*. The Institute of Chartered Accountants in England & Wales, 1997. 59 str.
- [17] *Financial Services Sector Supplement on Environmental Performance*. Pilot Version 1.0. Global Reporting Initiative 2005, 2005. 17 str.
- [18] *Financial Services Sector Supplement on Social Performance*. Pilot Version 1.0. Global Reporting Initiative. 2002. 22 str.
[URL:<http://www.globalreporting.org/GRIGuidelines/Sector/Finance/index.htm>], 15.4.2004.
- [19] FORGE I. Guidelines on Environmental Management and Reporting for the Financial Services Sector, 2000. 90 str.
- [20] FORGE II. Guidelines on Corporate Social Responsibility Management and Reporting for the Financial Services Sector, 2002. 100 str.
- [21] German Accounting Standard No. 5–20 (GAS 5–20): Risk Reporting by Insurance Enterprises. German Accounting Standards Board, 2004.
- [22] German Accounting Standard No. 15 (GAS 15). Management Reporting. German Accounting Standards Board, 2004.
- [23] *Global Insurance Industry Outlook 2005*, Deloitte Touche Tohmatsu: Top 10 Issues. 2005. 16 str.

- [24] *Green paper. Promoting a European framework for corporate social responsibility.* European Commission (EC), Luxembourg, 2001, str. 28.
- [25] *Guidance Paper on Public Disclosure by Insurers.* International Association of Insurance Supervisors (IAIS), 2002. 12 str.
- [26] Horvat Tatjana: Najboljše letno poročilo za leto 2003. Ljubljana: *Finance*, 15. julij 2004, št. 36, str. 17.
- [27] *Human Capital in Transformation.* Intellectual Capital Prototype Report. Skandia, 1998. 24 str.
- [28] *Inside Out: Reporting on Shareholder Value.* London: Institute of Chartered Accountants in England and Wales, 1999. 46 str.
- [29] *Insurance Regulatory Information System. Life.* National Association of Insurance Commissioners, 2002, 28 str.
- [30] *Insurance Regulatory Information System. Property/Casualty.* National Association of Insurance Commissioners, 2002, 28 str.
- [31] *International Survey of Corporate Responsibility Reporting 2005.* KPMG. 2005. 55 str.
- [32] *Is Your Board Fit For the Global Challenge?* Corporate Governance In Europe. Heidrick & Struggles, 2005. 39 str.
- [33] *Issues paper,* International Accounting Standards Committee (IASC), 1999. 233 str.
- [34] *Jenkins Report.* Improving Business Reporting - A Customer Focus. American Institute of Certified Public Accountants. 1994. Brez enotnega številčenja strani.
- [35] *Kodeks upravljanja javnih delniških družb.* Ljubljana: Ljubljanska borza, d.d., Ljubljana, Združenje članov nadzornih svetov in Združenje Manager, 18. 3. 2004, 18 str.
- [36] *Letno poročilo Agencije za zavarovalni nadzor.* Ljubljana, 30. junij 2005. 40 str.
- [37] *Management Discussion and Analysis.* Guidance on Preparation and Disclosure. Toronto: Canadian Institute of Chartered Accountants (CICA), 2002, str. 82.
- [38] *Measures that Matter.* Ernst&Joung, 1997. 16 str.
- [39] *Meeting Changing expectation.* Corporate Social Responsibility. World Business Council for Sustainable Development (WBCSD), 1999. 38 str.
- [40] *MERITUM: Guidelines for Managing and Reporting on Intangibles.* Madrid: Meritum's Project: TSER Programme, 2002. 30 str.
- [41] *No surprises: The Case for Better Risk Reporting.* Institute of Chartered Accountants in England & Wales (ICAEW), 1999. 54 str.
- [42] *No surprises: Working for Better Risk Reporting.* Briefing 06.02. A position paper from The Institute of Chartered Accountants in England & Wales, 2002. 12 str.

- [43] *Notes on the Analysis of Insurance Companies Accounts*, Študijska literatura, 1998. 27 str.
- [44] Predlog ZGD-1
[URL:http://www.mg.gov.si/fileadmin/mg.gov.si/pageuploads/katalog/pred_predpisov/predlog_zgd1.doc; 18.2.2006].
- [45] *Principles of Corporate Governance*. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), 2004. 67str.
- [46] *Rebuilding Public confidence in Financial Reporting*. An International Perspective. International Federation of Accountants (IFAC), 2003. 64 str.
- [47] *Risk Management Standard*. The Institute of Risk Management (IRM). 17 str.
- [48] *Risk, The Environment and the Role of the Insurance Industry*. Melbourne: United Nations Environment Programme Finance Initiatives. 2003. 44 str.
- [49] *Share Ownership Structure in Europe*. Federation of European Stock Exchanges: 2002. 59 str.
- [50] *Share Ownership. A Report on the Ownership of Shares at 31st December 2004*. National Statistics, 2005.
[http://www.statistics.gov.uk/downloads/theme_economy/ShareOwnership2004.pdf, 1.7.2005]
- [51] Sklep o letnem poročilu zavarovalnic – SKL2002. *Uradni list RS*, št. 8/2001, 111/2002, 129/2003, 74/2004, 139/2004, 89/2005.
- [52] Sklep o prvi sestavitvi računovodskih poročil zavarovalnic v skladu z mednarodnimi standardi računovodskega poročanja. *Uradni list RS*, št. 10/2005.
- [53] Slovenski računovodski standardi. SRS. *Uradni list RS*, št. 118/2005.
- [54] *Statistični zavarovalniški bilten*. Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje, 2003. 64 str.
- [55] *Study into the Methodologies to Assess the Overall Financial Position of an Insurance Undertaking from the Perspective of Prudential Supervision*, KPMG. 2002. 178 str.
- [56] *Survey of UK Insurers' 2001 Financial statements*. KPMG. 2002. 50 str.
- [57] *Sustainability Reporting Guidelines*. Boston: Global Reporting Initiative, 2002. 96 str.
[URL: www.globalreporting.org/GRIGuidelines/index.htm], 14.2.2004
- [58] *Topdanmark's Annual Report 2003*. Ballerup: Topdanmark, 2004. 56 str.
- [59] Zakon o gospodarskih družbah – uradno prečiščeno besedilo (ZGD-UPB1). *Uradni list RS*, št. 15/2005.
- [60] Zakon o zavarovalništvu – uradno prečiščeno besedilo (ZZavar-UPB1). *Uradni list RS*, št. 102/2004.
- [61] *Zavarovalniški monitor 2003*. Ljubljana: Gral Iteo, julij 2003. 20 str.

PRILOGE

Priloga 1: Izbrani kazalniki poslovanja

Po Sklepu Agencije za zavarovalni nadzor (Uradni list RS, št. 139/2004) zavarovalnica v poslovnem poročilu prikaže naslednje kazalnike poslovanja za zadnje zaključeno poslovno leto in predhodno poslovno leto:

- rast kosmate obračunane premije (indeks),
- čista obračunana zavarovalna premija v % od kosmate obračunane zavarovalne premije,
- gibanje kosmatih obračunanih odškodnin (indeks),
- povprečna odškodnina,
- škodni rezultat,
- stroški poslovanja v % od kosmate obračunane zavarovalne premije,
- stroški pridobivanja zavarovanj v % od kosmate obračunane zavarovalne premije,
- učinki naložb v % od povprečnega stanja naložb (iz stanja na začetku in koncu leta),
- čiste škodne rezervacije v % od čistih prihodkov od zavarovalnih premij,
- kosmati dobiček oziroma izguba tekočega leta v % od čiste obračunane premije,
- kosmati dobiček oziroma izguba tekočega leta v % od povprečnega kapitala,
- kosmati dobiček oziroma izguba tekočega leta v % od povprečne aktive,
- kosmati dobiček oziroma izguba tekočega leta na delnico,
- čisti dobiček oziroma izguba v % od povprečnega kapitala,
- razpoložljivi kapital zavarovalnice v % od čiste zavarovalne premije,
- razpoložljivi kapital zavarovalnice v % od minimalnega kapitala,
- razpoložljivi kapital zavarovalnice v % od zavarovalno-tehničnih rezervacij,
- razpoložljivi kapital zavarovalnice v % od terjatev iz pozavarovanja in zavarovalno-tehničnih rezervacij, ki odpadejo na pozavarovatelje,
- čista obračunana zavarovalna premija glede na povprečno stanje kapitala in zavarovalno-tehničnih rezervacij,
- čista zavarovalna premija glede na povprečno stanje kapitala,
- povprečno stanje čistih zavarovalno-tehničnih rezervacij glede na čiste prihodke od zavarovalnih premij,
- kapital glede na čisto prenosno premijo,
- kapital glede na obveznosti do virov sredstev,
- čiste zavarovalno-tehnične rezervacije glede na obveznosti do virov sredstev, – čiste matematične rezervacije glede na čiste zavarovalno-tehnične rezervacije,
- obračunana kosmata zavarovalna premija glede na število redno zaposlenih.

Priloga 2: Seznam letnih poročil, vključenih v raziskavo

- [1] Adriatic, zavarovalna družba,d.d.: Revidirano letno poročilo za leto 2002
- [2] Adriatic, zavarovalna družba,d.d.: Revidirano letno poročilo za leto 2003
- [3] AEGON: Annual Report 2002
- [4] AEGON: Annual Report 2003
- [5] Allianz Group: Annual Report 2002
- [6] Allianz Group: Annual Report 2003
- [7] Aviva: Annual Report + Accounts 2002
- [8] Aviva: Annual Report and Accounts 2003
- [9] Axa: 2003 Annual Report
- [10] Axa: Annual Report 2002
- [11] Bâloise-Holding: Annual Report 2002
- [12] Bâloise-Holding: Annual Report 2003
- [13] CaiFor: Annual Report 2002
- [14] CaiFor: Annual Report 2003
- [15] CIS Co-operative insurance: Report and Financial Statements 2002
- [16] CIS Co-operative insurance: The last twelve months CIS Financial Statements 2003
- [17] CNP: Annual Report 2002
- [18] CNP: Annual Report 2003
- [19] ERGO Insurance group: Annual Report and Accounts 2002
- [20] ERGO Insurance group: Group Annual Accounts 2003
- [21] EUREKO: Annual Report 2002
- [22] EUREKO: Annual Report 2003
- [23] Fortis: Annual Accounts 2002
- [24] Fortis: Annual Accounts 2003
- [25] Fortis: Annual Review 2002
- [26] Fortis: Annual Review 2003
- [27] Friends Provident: Annual Report & Accounts 2002
- [28] Friends Provident: Annual Report & Accounts 2003
- [29] Grawe, zavarovalnica, d.d.: Revidirano letno poročilo za leto 2002
- [30] Grawe, zavarovalnica, d.d.: Revidirano letno poročilo za leto 2003
- [31] Groupama: 2002 Annual Report
- [32] Groupama: 2003 Annual Report
- [33] Hardy: Report and Accounts 31 December 2002
- [34] Hardy: Report and Accounts 31 December 2003
- [35] Helvetia Patria: Annual Report 2002
- [36] Helvetia Patria: Annual Report 2003
- [37] Highway Insurance: Annual Report 2002
- [38] Highway Insurance: Annual Report 2003
- [39] Hiscox: 2002
- [40] Hiscox: The Hiscox Annual 2002
- [41] ING Group: Annual Report 2002
- [42] ING Group: Annual Report 2003
- [43] Kiln: Annual Report & Accounts 2002

- [44] Kiln: Annual Report & Accounts 2003
- [45] Krekova zavarovalnica, d.d.: Revidirano letno poročilo za leto 2002
- [46] Krekova zavarovalnica, d.d.: Revidirano letno poročilo za leto 2003
- [47] Le Foyer S.A.: Annual Report 2002
- [48] Le Foyer S.A.: Annual Report 2003
- [49] Legal & General: Annual Report 2002
- [50] Legal & General: Annual Report and Accounts 2003
- [51] Merkur zavarovalnica, d.d.: Revidirano letno poročilo za leto 2002
- [52] Merkur zavarovalnica, d.d.: Revidirano letno poročilo za leto 2003
- [53] NFU Mutual: Annual Report 2002
- [54] NFU Mutual: Annual Report 2003
- [55] RAS: Annual Report and Consolidated Financial Statements 2002
- [56] RAS: Annual Report and Consolidated Financial Statements 2003
- [57] Royal & Sunalliance: Annual Report & Accounts 2002
- [58] Royal & Sunalliance: Annual Report & Accounts 2003
- [59] Royal London: Annual Report & Accounts 2002
- [60] Royal London: Annual Report & Accounts 2003
- [61] Skandia: Annual Report 2002
- [62] Skandia: Annual Report 2003
- [63] Slovenica, zavarovalniška hiša, d.d.: Revidirano letno poročilo za leto 2002
- [64] Slovenica, zavarovalniška hiša, d.d.: Revidirano letno poročilo za leto 2003
- [65] Standard Life: Annual Report & Accounts 2003
- [66] Standard Life: Annual Report and Accounts 2002
- [67] SVersicherung: 2003 Annual Report
- [68] SVersicherung: Annual Report 2002
- [69] Swiss Life: Annual Report 2003
- [70] Swiss Life: Financial Statements 2002
- [71] Swiss Life: Review of Operations 2002
- [72] Topdanmark: Annual Report 2002
- [73] Topdanmark: Topdanmark`s Annual Report 2003
- [74] Tryg Vesta Group: Annual Report 2002
- [75] Tryg Vesta Group: Annual Report 2003
- [76] Varma: Annual Report 2003
- [77] Varma-Sampo: Annual Report 2002
- [78] Vzajemna zdravstvena zavarovalnica, d.v.z.: Revidirano letno poročilo za leto 2002
- [79] Vzajemna zdravstvena zavarovalnica, d.v.z.: Revidirano letno poročilo za leto 2003
- [80] Winterthur: ^{127th} Annual Report 2002
- [81] Winterthur: ^{128th} Annual Report 2003
- [82] Zavarovalnica Maribor, d.d.: Revidirano letno poročilo za leto 2002
- [83] Zavarovalnica Maribor, d.d.: Revidirano letno poročilo za leto 2003
- [84] Zavarovalnica Tilia, d.d.: Revidirano letno poročilo za leto 2002
- [85] Zavarovalnica Tilia, d.d.: Revidirano letno poročilo za leto 2003
- [86] Zavarovalnica Triglav, d.d.: Revidirano letno poročilo za leto 2002
- [87] Zavarovalnica Triglav, d.d.: Revidirano letno poročilo za leto 2003
- [88] Zurich Financial Services Group: Annual Report 2002
- [89] Zurich Financial Services Group: Annual Report 2003

Priloga 3: Podatki o zavarovalnicah

ZAVAROVALNICA	LETO	DRŽAVA	BILANČNA VSOTA V MIO EUR	BORZA	ORGANI- ZACIJA	ŠTEVILO RAZKRITIJ
Adriatic	2002	Slovenija	118		D	78
Adriatic	2003	Slovenija	133		D	82
AEGON	2002	Nizozemska	238.206	✓	D	81
AEGON	2003	Nizozemska	233.976	✓	D	88
Allianz Group	2002	Nemčija	852.056	✓	D	92
Allianz Group	2003	Nemčija	935.951	✓	D	94
Aviva	2002	Velika Britanija	284.497	✓	D	100
Aviva	2003	Velika Britanija	298.114	✓	D	100
AXA	2002	Francija	444.657	✓	D	125
AXA	2003	Francija	449.233	✓	D	154
Bâloise-Holding	2002	Švica	39.186	✓	D	90
Bâloise-Holding	2003	Švica	41.274	✓	D	92
CaiFor	2002	Španija	11.207		D	33
CaiFor	2003	Španija	13.015		D	40
CIS	2002	Velika Britanija	29.236		V	72
CIS	2003	Velika Britanija	34.058		V	71
CNP	2002	Francija	154.069	✓	D	109
CNP	2003	Francija	167.322	✓	D	124
ERGO	2002	Nemčija	107.331	✓	D	58
ERGO	2003	Nemčija	111.906	✓	D	74
EUREKO	2002	Nizozemska	46.756		D	92
EUREKO	2003	Nizozemska	47.779		D	92
Fortis	2002	Belgija	485.765	✓	D	107
Fortis	2003	Belgija	535.250	✓	D	107
Friends Provident	2002	Velika Britanija	47.282	✓	D	88
Friends Provident	2003	Velika Britanija	47.832	✓	D	93
Grawe	2002	Slovenija	10		D	39
Grawe	2003	Slovenija	10		D	37
Groupama	2002	Francija	64.334		V	78
Groupama	2003	Francija	67.316		V	80
Hardy	2002	Velika Britanija	194	✓	D	56
Hardy	2003	Velika Britanija	204	✓	D	65
Helvetia	2002	Velika Britanija	17.985	✓	D	98
Helvetia	2003	Velika Britanija	17.794	✓	D	106
Hiscox	2002	Velika Britanija	2.180	✓	D	73
Hiscox	2003	Velika Britanija	2.269	✓	D	80
Highway	2002	Velika Britanija	819	✓	D	56
Highway	2003	Velika Britanija	846	✓	D	71
ING Group	2002	Nizozemska	716.370	✓	D	94
ING Group	2003	Nizozemska	778.771	✓	D	97
Kiln	2002	Velika Britanija	998	✓	D	50
Kiln	2003	Velika Britanija	891	✓	D	60
Krekova zav.	2002	Slovenija	9		D	44
Krekova zav.	2003	Slovenija	9		D	36
Le Foyer	2002	Luxemburg	1.814	✓	D	25

ZAVAROVALNICA	LETO	DRŽAVA	BILANČNA VSOTA V MIO EUR	BORZA	ORGANI- ZACIJA	ŠTEVILO RAZKRITIJ
Le Foyer	2003	Luxemburg	2.063	✓	D	32
Legal & General	2002	Velika Britanija	164.017	✓	D	84
Legal & General	2003	Velika Britanija	177.266	✓	D	80
Merkur	2002	Slovenija	93		D	35
Merkur	2003	Slovenija	113		D	32
NFU Mutual	2002	Velika Britanija	11.800		V	42
NFU Mutual	2003	Velika Britanija	12.005		V	45
RAS	2002	Italija	55.792	✓	D	104
RAS	2003	Italija	61.305	✓	D	111
Royal & Sunalliance	2002	Velika Britanija	135.892		V	96
Royal & Sunallinace	2003	Velika Britanija	114.955		V	107
Royal London	2002	Velika Britanija	32.180	✓	D	77
Royal London	2003	Velika Britanija	31.081	✓	D	83
S Versicherungen	2002	Avstrija	4.214		D	22
S Versicherungen	2003	Avstrija	4.942		D	19
Skandia	2002	Švedska	53.545	✓	D	110
Skandia	2003	Švedska	37.510	✓	D	112
Slovenica	2002	Slovenija	90		D	45
Slovenica	2003	Slovenija	106		D	47
Standard Life	2002	Velika Britanija	121.934		V	78
Standard Life	2003	Velika Britanija	125.345		V	84
Swiss Life	2002	Švica	109.864	✓	D	76
Swiss Life	2003	Švica	104.293	✓	D	86
Tilia	2002	Slovenija	46		D	57
Tilia	2003	Slovenija	48		D	71
Topdanmark	2002	Danska	3.638	✓	D	51
Topdanmark	2003	Danska	3.967	✓	D	53
Triglav	2002	Slovenija	1.025		D	66
Triglav	2003	Slovenija	1.161		D	70
Tryg Vesta	2002	Danska	4.079	✓	D	88
Tryg Vesta	2003	Danska	4.212	✓	D	96
Varma-Sampo	2002	Finska	17.512		V	85
Varma-Sampo	2003	Finska	19.024		V	86
Vzajemna	2002	Slovenija	134		V	64
Vzajemna	2003	Slovenija	151		V	60
Winterthur	2002	Švica	114.022		D	37
Winterthur	2003	Švica	103.185		D	71
Zavarovalnica Maribor	2002	Slovenija	306		D	62
Zavarovalnica Maribor	2003	Slovenija	352		D	80
Zurich FS	2002	Švica	272.581	✓	D	99
Zurich FS	2003	Švica	251.683	✓	D	116

Legenda:

D delniška družba

V vzajemna zavarovalnica

Priloga 4: Razkritja tujih in slovenskih zavarovalnic

RAZKRITJE	DELEŽ ZAVAROVALNIC Z RAZKRITJEM	
	TUJE	DOMAČE
Povzetki s poudarki		
pregled najpomembnejših kazalcev in kazalnikov	88%	39%
pregled pomembnejših dogodkov v poslovnem letu	22%	33%
kratka zgodovina zavarovalnice	34%	56%
kratka predstavitev zavarovalnice	85%	72%
Opis splošnega gospodarskega okolja		
opis gospodarskega okolja	97%	100%
pričakovani razvoj gospodarstva	25%	28%
opis zavarovalnega trga	71%	89%
vpliv gospodarskega okolja na zavarovalni trg	60%	44%
koncentracija zavarovalnega trga	9%	6%
zavarovalna usidranost	6%	22%
rast zavarovalnega trga	32%	61%
pričakovana rast zavarovalnega trga	9%	11%
rast višine premij na trgu	29%	17%
glavni tekmeči/opis tekmecev	19%	11%
tržni delež	49%	61%
Poslovne usmeritve		
poslanstvo in/ali vizija	69%	44%
strateški cilji	85%	83%
kvantitativno zastavljeni strateški cilji	43%	39%
pregled doseženih ciljev	43%	56%
strategija	96%	83%
komentar strategije z gospodarskimi razmerami	40%	6%
Pregled poslovanja		
opis procesa in/ali verige vrednosti	16%	0%
navedba glavnih trgov	74%	44%
navedba glavnih produktov	71%	100%
opis glavnih produktov	34%	39%
struktura kosmate zavarovalne premije	53%	67%
usmeritve pri določanju višine premije	29%	11%
opis prodajnih poti	75%	72%
struktura prodajnih poti in/ali kvantitativne navedbe prodajnih poti	53%	44%
način spodbujanja sodelovanja s posredniki in agencijami	19%	6%
usmeritve pri provizioniranju in/ali komentar provizioniranja	13%	0%
strategija in/ali načrti tržnih poti	40%	39%
ukrepi za izboljšanje kvalitete tržnih poti	32%	17%
IT za distribucijo	44%	28%
glavni zavarovalni posredniki/partnerji	41%	28%
število zavarovancev	41%	17%
število zavarovanj	19%	22%
glavne skupine strank in/ali struktura strank	57%	28%
največje stranke in/ali navedba večjih strank	3%	0%
usmeritve pri sprejemanju v zavarovanje	43%	6%
ukrepi za povečanje zadovoljstva strank	49%	28%
zadovoljstvo strank (nagrade, raziskave)	41%	22%

RAZKRITJE	DELEŽ ZAVAROVALNIC Z RAZKRITJEM	
	TUJE	DOMAČE
pomen zvestobe kupcev in/ali nagrajevanje zvestobe kupcev	31%	0%
delež obnovljenih zavarovanj	4%	0%
delež prekinjenih zavarovanj	3%	0%
opis obravnavanja pritožb	4%	0%
število/delež pritožb	3%	0%
število tožb	4%	0%
opis pozavarovanja	57%	83%
pozavarovalna premija in/ali delež pozavarovalne premije	24%	28%
glavni pozavarovatelji	3%	78%
posebne zahteve pri izboru dobaviteljev	4%	0%
Predstavitev gospodarskega rezultata		
obračunana kosmata zavarovalna premija	79%	83%
spremembe obračunane kosmate zavarovalne premije	66%	83%
vzroki za spremembe obračunane kosmate zavarovalne premije	60%	56%
čisti prihodki od zavarovalne premije	59%	39%
spremembe čistih prihodkov od zavarovalne premije	43%	28%
vzroki za spremembe čistih prihodkov	35%	22%
obračunana kosmata zavarovalna premija za nova zavarovanja in/ali čisti prihodki od premije za nova zavarovanja	44%	0%
prihodki od naložb	65%	56%
komentar prihodkov od naložb	56%	28%
dobičkonosnost naložb	34%	22%
izplačane zavarovalnine in/ali čisti odhodki za škode	37%	100%
spremembe izplačane zavarovalnine in/ali čistih odhodkov za škode	13%	72%
komentar večjih škod	37%	33%
komentar akumulacije škod in/ali škodne pogostnosti in/ali povprečne škode	32%	28%
usmeritve pri reševanju škod	7%	6%
ukrepi za zmanjševanje škod	31%	11%
obratovalni stroški	66%	67%
spremembe obratovalnih stroškov	28%	28%
vzroki sprememb obratovalnih stroškov	40%	22%
ukrepi za znižanje stroškov	57%	6%
stroški sklepanja zavarovanj	26%	28%
čisti poslovni izid	82%	100%
spremembe čistega dobička ali izgube poslovnega leta	59%	28%
opis vplivov na čisti dobiček ali izgubo poslovnega leta	62%	33%
kombiniran kazalnik	63%	0%
delež stroškov v premiji	40%	17%
škodni rezultat	44%	50%
Predstavitev finančnega položaja		
bilančna vsota	37%	78%
kapital	71%	50%
zavarovalno tehnične rezervacije	50%	83%
struktura zavarovalno tehničnih rezervacij	6%	33%
opis/komentar rezervacij	26%	33%
naložbe	59%	89%
opis naložb	50%	17%
struktura naložb	63%	89%

RAZKRITJE	DELEŽ ZAVAROVALNIC Z RAZKRITJEM	
	TUJE	DOMAČE
usmeritve pri naložbah	57%	33%
notranja vrednost zavarovalnice	31%	0%
definicija in opis notranje vrednosti	25%	0%
pomen notranje vrednosti	22%	0%
predpostavke za določitev notranje vrednosti	22%	0%
analiza občutljivosti pri določitvi notranje vrednosti	21%	0%
revizorjevo poročilo o notranji vrednosti	7%	0%
čista dobičkonosnost kapitala	50%	0%
sredstva v upravljanju	65%	0%
Opis glavnih tveganj in negotovosti		
odgovorne osebe za obvladovanje tveganj	69%	0%
navedba glavnih vrst tveganja	69%	44%
definicije glavnih vrst tveganj	29%	6%
ukrepi za obvladovanje tveganj	81%	83%
ukrepi za obvladovanje tveganja za vsako vrsto tveganja posebej	60%	28%
kapitalska ustreznost	68%	72%
ocene izpostavljenosti tveganju	47%	0%
stres testi	32%	0%
Delniški kapital (samo za delniške družbe)		
komunikacija z delničarji	73%	0%
vloga delničarjev pri vodenju podjetja	61%	19%
večji delničarji	82%	94%
struktura delničarjev	55%	81%
število delničarjev	41%	25%
število delnic	59%	75%
čisti dobiček na delnico	80%	6%
dividendna politika	50%	6%
izplačane dividende	45%	6%
dividenda na delnico	79%	6%
predlog dividend	77%	6%
Kapital (samo za vzajemne zavarovalnice)		
pomen vzajemnosti	58%	100%
komunikacija s člani	42%	0%
definicija člana	17%	100%
vloga članov pri odločanju	58%	100%
število članov	58%	100%
dobiček razdeljen članom	50%	0%
usmeritve pri delitvi dobička	8%	0%
Opis razvoja		
predstavitve novih produktov	51%	67%
novosti pri prodajnih poteh	46%	39%
izboljšave in novosti pri reševanju škod	24%	28%
druge novosti in inovacije	26%	28%
blagovna znamka in/ali prepoznavnost zavarovalnice	44%	33%
ISO standard/ sistem kakovosti	12%	28%
opis/prenova programske opreme	47%	100%
opis/prenova strojne opreme	6%	67%
poslovanje preko interneta	44%	72%
investicijska vlaganja v osnovna sredstva	16%	72%

RAZKRITJE	DELEŽ ZAVAROVALNIC Z RAZKRITJEM	
	TUJE	DOMAČE
predstavitev glavnih nosilcev vrednosti	16%	0%
Zaposleni		
število zaposlenih	69%	100%
struktura zaposlenih po izobrazbi	1%	100%
struktura zaposlenih po starosti	12%	6%
struktura zaposlenih po času zaposlenosti in/ali povprečna doba zaposlenosti	13%	17%
struktura zaposlenih po funkcijah/področjih dela	16%	44%
razmerje moški/ženske	19%	6%
delež žensk na vodilnih položajih	7%	0%
vzroki za spremembe v št. zaposlenih	40%	39%
nameravane zaposlitve za naprej	10%	6%
možnosti prezaposlovanj	13%	0%
politika/strategija zaposlovanja	32%	6%
pomen zadovoljstva zaposlenih	49%	39%
merjenje zadovoljstva zaposlenih in/ali organizacijske klime	40%	22%
ukrepi za izboljšanje zadovoljstva zaposlenih	29%	6%
komentar izobraževanja	69%	72%
število ur/ljudi, vključenih v izobraževanje	25%	33%
stroški izobraževanja	18%	39%
intranet/notranja komunikacija	26%	0%
delovni pogoji	10%	6%
zdravje in varnost	32%	33%
ukrepi za izboljšanje zdravja in varnosti	15%	11%
število poškodb	3%	0%
odsotnost z dela (količinski podatek)	6%	11%
enake možnosti za zaposlitev	47%	0%
pomoč in zaposlovanje invalidnih oseb	34%	0%
delež zaposlenih invalidov	3%	0%
Družbena odgovornost	0%	0%
zavezanost trajnostnemu razvoju	29%	0%
zavezanost družbeni odgovornosti	68%	28%
produkti, ki spodbujajo družbeno odgovornost	13%	0%
družbeno odgovorno investiranje	40%	0%
etično ravnanje	26%	0%
spoštovanje človekovih pravic	25%	0%
sodelovanje pri projektih za spodbujanje družbene odgovornosti	35%	0%
sponzoriranje, donacije, fundacije	59%	39%
povezava z lokalno skupnostjo	37%	17%
spodbuda prostovoljnega dela	19%	0%
Okolje	0%	0%
odgovornost do okolja	51%	22%
izobraževanje za okoljsko delovanje	9%	0%
sodelovanje pri okoljevarstvenih projektih	12%	0%
okoljevarstveni cilji	9%	0%
pregled doseženih okoljevarstvenih ciljev	6%	0%
odpadki, recikleranje, ločevanje, zmanjševanje (opisno)	32%	6%
varčevanje z energijo (opisno)	29%	0%
varčevanje z vodo (opisno)	18%	0%

RAZKRITJE	DELEŽ ZAVAROVALNIC Z RAZKRITJEM	
	TUJE	DOMAČE
spodbuda javnega prometa	13%	0%
emisije CO ₂ (količinsko)	4%	0%
količina odpadkov (količinsko)	13%	0%
poraba električne energije (količinsko)	10%	0%
poraba plina (količinsko)	6%	0%
poraba vode (količinsko)	12%	0%
poraba papirja (količinsko)	15%	0%
izpusti od transporta (količinsko)	4%	0%
uporaba obnovljivih virov (količinsko)	7%	0%
Vodenje zavarovalnice		
organizacijska shema	35%	100%
opis organizacije zavarovalnice	34%	33%
predstavitev poslovne mreže	21%	100%
odgovornost in vloga uprave	75%	0%
obravnava neodvisnosti članov uprave	56%	0%
definicija neodvisnosti	12%	0%
upoštevanje kodeksa-ov/zakonov	72%	0%
politika nagrajevanja uprave	69%	0%
navedba komisij	87%	0%
naloge posamezne komisije	66%	0%
delo komisij v preteklem letu	41%	0%
člani v komisiji	82%	0%
notranja kontrola/notranje revidiranje	63%	61%
komentar o izboru revizorja	65%	11%
prejemki zunanjega revizorja	28%	0%
Podatki o članih uprave		
ime in priimek	100%	100%
nacionalnost	22%	0%
starost/ letnica rojstva	74%	0%
Izobrazba	29%	33%
datum začetka mandata	63%	11%
datum poteka mandata	26%	0%
datum prve zaposlitve v zavarovalnici	43%	6%
predhodne izkušnje	44%	6%
področje delovanja	71%	0%
članstvo v nadzornih svetih drugih podjetij	66%	0%
prejemki in nagrade	60%	0%
delnice in obveznice	60%	0%
ostale ugodnosti	49%	0%

SLOVARČEK TUJIH IZRAZOV

claims ratio – škodni rezultat
combine ratio – kombiniran kazalnik
corporate governance – upravljanje s podjetjem
corporate social responsibility (CSR) – družbena odgovornost podjetij
credit risk – kreditno tveganje
embedded value – notranja vrednost
expense ratio – delež stroškov v zavarovalni premiji
extensible business reporting language (XBRL) – programski jezik za poslovno poročanje
human capital – človeško premoženje
insurance density – zavarovalna pogostnost
insurance penetration – zavarovalna usidranost
intellectual capital – intelektualno premoženje
liquidity risk – likvidnostno tveganje
loss ratio – škodni rezultat (glej claims ratio)
market risk – tržno tveganje
operational risk – operativno tveganje
real economic entity – realni okvir poslovanja zavarovalnice
relational capital – premoženje v povezavah
return on risk adjusted capital (RORAC) – donos na kapital popravljen za tveganje
socially responsible investment (SRI) – družbeno odgovorno investiranje
structural capital – strukturno premoženje
triple bottom line reporting (TBL) – poročanje o trojnem izidu
underwriting risk – tveganje zaradi v zavarovanje sprejetih rizikov
value at risk, VaR – tvegana vrednost
value chain – veriga vrednosti
value drivers – nosilci vrednosti